



## Film w edukacji

Filozofia w szkole

Mam prawo – i Ty masz prawo

#### WYDAWCA PISMA:

Centrum Edukacji Nauczycieli  
w Gdańsku, al. gen. J. Hallera 14,  
80-401 Gdańsk  
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);  
(58) 34 04 110 (sekretariat)  
fax: (58) 34 10 763,  
www.cen.gda.pl  
e-mail: edukacjapomorska@  
cen.gda.pl

#### ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska  
– redaktor naczelna  
Magdalena Urbaś – z-ca  
redaktor naczelnej  
Beata Symbor  
Joanna Aleksandrowicz  
PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:  
Beata Kwaśniewska  
WSPARCIE TECHNICZNE:  
Andrzej Cylwik  
Dorota Gmerek  
Anna Szabłowska  
Jarosław Szabłowski  
Olgierd Tuskiewicz  
WSPÓŁPRACA:  
Pedagogiczna Biblioteka  
Wojewódzka w Gdańsku



CENTRUM  
EDUKACJI  
NAUCZYCIELI  
W GDAŃSKU



JEDNOSTKA  
SAMORZĄDU  
WOJEWÓDZTWA  
POMORSKIEGO

#### Biuletyn Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Organ prowadzący:  
Samorząd Województwa  
Pomorskiego  
Placówka posiada  
akredytację — decyzja  
Pomorskiego Kuratora Oświaty  
w Gdańsku nr 74/2020  
z dnia 12 sierpnia 2020 r.  
Placówka wpisana do rejestru  
instytucji szkoleniowych  
Wojewódzkiego Urzędu Pracy  
w Gdańsku  
pod nr ewidencyjnym  
2.22/00057/2007

## PUBLIKUJ W „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: [edukacjapomorska@cen.gda.pl](mailto:edukacjapomorska@cen.gda.pl), oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: [www.cen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska](http://www.cen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska). ■

## W następnym numerze m.in.: *Młody Lean Leader*

**W NASZEJ SZKOLE  
REALIZOWANY  
JEST PROGRAM**



**EDYCJA 2020-2021**

Więcej znajdziesz tu:

[www.leaneducation.pl](http://www.leaneducation.pl)  
[www.youtube.com/c/LeanEducation](https://www.youtube.com/c/LeanEducation)  
[www.facebook.com/LeanEducation](https://www.facebook.com/LeanEducation)

**Organizator:**

Fundacja Lean Education  
80-279 Gdańsk, ul. Kolberga 13



## słowo wstępne



*Szanowni Państwo,*

*motywem przewodnim numeru 104 „Edukacji Pomorskiej” jest temat wartości w kontekście działań wychowawczych i dydaktycznych. W ramach rubryki „Temat numeru” prezentujemy różne sposoby wykorzystania potencjału filmu do kształtowania uczniowskich postaw. Artykuł z „Forum edukacyjnego” zachęca do większego otwarcia szkoły na filozofię i krytyczne myślenie. Natomiast tekst rozpoczynający rubrykę „Wokół nas” to niezwykle inspirujący przykład dobrej praktyki: obchodów Dnia Praw Człowieka, które zaangażowały całą społeczność szkolną. Domknięciem tematu jest zestawienie bibliograficzne, prezentujące filmy o wartościach, dostępne w zbiorach Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku.*

*Oczywiście na łamach naszego pisma nie mogło zabraknąć też innych tematów. Przybliżamy Państwu zimowo-wiosenną ofertę szkoleniową CEN, piszemy również o nadzorze pedagogicznym w czasie pandemii. Podsumowujemy XXVI Konferencję Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej oraz IV Pomorską Uczniowską Konferencję Naukową. Wśród przykładów dobrych praktyk prezentujemy ciekawe pomysły na edukację globalną oraz akcje biblioteczne w tych trudnych czasach, a także podpowiadamy, jak atrakcyjnie i efektywnie rozwijać u uczniów kompetencje biologiczne oraz językowe. Natomiast w ramach „Rozmów o edukacji” kontynuujemy temat funkcjonowania szkoły pomiędzy światem realnym a wirtualnym.*

*Zapraszam do zapoznania się z najnowszym numerem naszego dwumiesięcznika – jestem przekonana, że każdy z Państwa znajdzie tu coś dla siebie. Zachęcam także do kontaktu z Redakcją i publikacji na łamach „Edukacji Pomorskiej”.*

*Renata Ropela  
dyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli  
w Gdańsku*

## spis treści

■ SŁOWO WSTĘPNE .....	3
■ TEMAT NUMERU	
Wyjrzyć spod klozza...czyli o filmach w edukacji szkolnej .....	5
Sylwia Kilanowska-Męczykowska	
TIKowe triki w omawianiu filmów .....	7
Sylwia Kilanowska-Męczykowska	
Film na godzinie wychowawczej i nie tylko .....	8
Magdalena Buda	
CGI videos na lekcji języka angielskiego w klasie VII .....	11
Daria Łożyńska	
Filmowa plastyka .....	12
Jasmina Al-Douri	
To film or not to film? .....	15
Małgorzata Zauliczna	
Porozmawiajmy inaczej .....	16
Marzena Kozłowska	
Filmowe T(r)IKi, czyli jak zabrać się za edycję nagrań wideo .....	17
Beata Symbor	
■ CENne INFORMACJE	
Zimowo-wiosenna oferta szkoleniowa CEN .....	19
Olgiert Tuszkiewicz	
■ FORUM EDUKACYJNE	
Nie samym chlebem żyje człowiek, czyli po co komu filozofia i jak jej uczyć naturalnie .....	20
Anna Masny	
■ PRAWO OŚWIATOWE	
Nadzór pedagogiczny w czasie pandemii – zmiana czy modyfikacja planu nadzoru pedagogicznego? .....	24
oprac. Jolanta Kijakowska	
■ BADANIA I ANALIZY	
<i>Rola społeczna diagnostyki edukacyjnej</i> , czyli XXVI konferencja Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej .....	27
Magdalena Urbaś	
■ TIK W SZKOLE .....	28
■ WOKÓŁ NAS	
Mam prawo – i Ty masz prawo .....	29
Magdalena Kaczmarczyk	
Biblioteka pod chmurką – akcje biblioteczne w niezwykłych czasach .....	34
Patrycja Turska	
Drzewa – jak je rozpoznać? .....	36
Halina Jach	
Język niemiecki ani trudny, ani nudny! .....	39
Monika Strzałkowska	
<i>Get up and Goals!</i> – projekt z edukacji globalnej realizowany na Pomorzu .....	41
Dobrawa Aleksiak	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
IV Pomorska Uczniowska Konferencja Naukowa „Zdolni z Pomorza” .....	44
Małgorzata Kwaśnik	
Filmy o wartościach ze zbiorów PBW w Gdańsku .....	46
oprac. Fryderyk Wojda	
■ ROZMOWY O EDUKACJI	
Pomiędzy światem realnym a wirtualnym, cz. II .....	49

## temat numeru

Wyjrzeć spod klosza...  
czyli o filmach w edukacji szkolnej

Sylwia Kilanowska-Męczykowska,  
nauczyciel konsultant CEN ds. języka polskiego i pracy  
z uczniem z doświadczeniem migracji

Pełen lub krótki metraż, fabularny czy dokumentalny  
albo animowany... mowa o filmie, który często gości na lekcjach  
nie tylko przedmiotów humanistycznych. Szczególnie w obecnym  
czasie zdalnej edukacji wydaje się być idealnym narzędziem do pracy.

Praca z filmem na lekcjach miewa różne oblicza. W czasie edukacji zdalnej film służy zaangażowaniu naszych uczniów w temat, uchwyceniu ich skupienia i rozpaleniu ich emocji. Często bywa też ilustracją zjawisk czy pokazem naukowych doświadczeń, które trudno teraz przeprowadzić. Filmy popularno-naukowe pozwalają naszym uczniom zajrzeć do gniazda ptaków, spojrzeć do wnętrza komórki, a nawet przenieść się w czasie do osady w Biskupinie z epoki żelaza.

Film w edukacji jest obecny już od dawna. Henryk Depta w swojej publikacji z 1975 r. postulował **wychowanie przez film**, zorientowane na cele aksjologiczne, a jednak konieczne oparte na **wychowaniu do filmu**<sup>1</sup>. Zatem na lekcjach języka polskiego czy plastyki przygotowujemy uczniów do oglądania filmów (**edukacja do filmu**), kształtując umiejętność czytania języka filmu. Robimy to, aby wejść głębiej i zobaczyć więcej. Jak mawiał Andre Bazin, słynny francuski teoretyk kina: *warto przyjrzeć się, jak film jest zrobiony, żeby lepiej zrozumieć to, co chce nam powiedzieć*. Nie znając niuansów języka filmowego obrazu, nie zobaczymy często tego, co najważniejsze.

Edukacja filmowa jest obecna w podstawach programowych, ale rzadko bezpośrednio, o czym piszą eksperci z **Zespołu Centralnego Gabinetu Edukacji Filmowej przy Pałacu Młodzieży im. J. Tuwima w Łodzi**. Wskazują oni, że *wykorzystując film jako kontekst, można sięgnąć po niego na początku pracy (wówczas pomaga zainteresować uczniów tematem), w części właściwej (rozszerza horyzont interpretacyjny) lub w podsumowaniu (pomaga pogłębić refleksję, poszerzyć świadomość kulturową uczniów)*.<sup>2</sup>

Jednak film najlepiej sprawdza się, gdy dotyka emocji i sfery wartości, kiedy zostaje uruchomiony mechanizm współodczuwania. O roli obrazu tak pisał fotograf David Wills: *Mam wrażenie, że to wszystko przytrafia się komuś stojącemu tuż obok mnie. Jestem blisko, czuję te emocje, wszystko słyszę, ale to tak naprawdę nie ja*. Takie zaangażowanie pozwala

na budowanie postawy autorefleksji. Uczeń staje się nie tylko świadomym odbiorcą kultury, ale lepiej też rozumie siebie i otaczający świat. Edukacja przez film daje też możliwość kształtowania kluczowej współcześnie kompetencji krytycznego myślenia. Oglądając film, młodzi ludzie uczą się identyfikować i opisywać emocje własne oraz uczucia ekranowych bohaterów, a także oceniać ich postępowanie. Zgadzać się z ich decyzjami lub buntując się przeciwko ich zachowaniu, kształtują swój własny świat wartości. Filmy dają także możliwość konfrontowania własnych, czasami trudnych, doświadczeń z losami bohaterów. Miłość, utrata czy konflikt mogą wyglądać inaczej, gdy patrzymy na nie oczami filmowych postaci. W bezpiecznych warunkach domowych lub szkolnych przed ekranem komputera czy telewizora uczniowie mogą sprawdzić różne taktyki i metody wychodzenia z opresji, stawiając się w sytuacji różnych kinowych bohaterów. Może wtedy łatwiej jest dostrzec uniwersalne wartości i zobaczyć, że nieszczęśliwa miłość czy samotność oraz poczucie niedostosowania do świata nie dotyczą tylko pojedynczego młodego człowieka, ale są



Głównym celem portalu jest dostarczenie wiedzy filmoznawczej i informacji na temat najnowszych tendencji edukacyjnych, a także integracja działań przedstawicieli różnych środowisk zaangażowanych w edukację filmową. Strona ma posłużyć także wymianie doświadczeń i potrzeb edukacyjnych.

#### Zawartość strony

Na portalu znajdują się nowatorskie materiały do wykorzystania we wszelkich działaniach związanych z edukacją filmową, m.in.: analizy warsztatowe i wychowawcze, omówienia filmów (zawierają one: rating, związki z podstawą programową, tropy interpretacyjne, opis motywów odsyłających do innych tekstów kultury) oraz scenariusze lekcji filmowych do wykorzystania na różnych przedmiotach nauczania.

<sup>1</sup> H. Depta: *Film i wychowanie*. Warszawa 1975, s. 22–26.

<sup>2</sup> Propozycje wykorzystania filmu w realizacji podstawy programowej z języka polskiego dla klas 4-8 szkoły podstawowe, <http://edukacjafilmowa.pl/propozycje-wykorzystania-filmu-w-realizacji-podstawy-programowej-z-jezyka-polskiego-dla-klas-4-8>, (dostęp: 14.12.2020).

elementem procesu dojrzewania, w którym uczestniczyliśmy wszyscy.

Tadeusz Sobolewski, polski krytyk filmowy, sformułował tak swoje oczekiwania w stosunku do kina: *Oczekuję od kina sztuczki, która pozwoli mi znaleźć nowy punkt widzenia, nie być zagonionym uczestnikiem wydarzeń, ale świadkiem, który umie spojrzeć na rzeczywistość z zewnątrz. Wyrzeć spod klosza, pod którym nas zamknięto, jak bohatera „Truman Show”*.<sup>3</sup>

Film daje też okazję nie tylko do wglądu wewnątrz, ale i do spojrzenia z boku lub z góry, jak to było w przywoływanym przez Tadeusza Sobolewskiego filmie w reżyserii Petera Weira<sup>4</sup>. Nasi uczniowie po obejrzeniu filmu mogą spojrzeć z pozycji reżysera, dostrzec mechanizmy działania świata, sformułować opinię o ważnych współcześnie problemach społecznych. Aby to uczynić, muszą odwołać się do własnych wartości, dostrzec je lub uznać za priorytetowe. Filmy dają też okazję do żywiołowych dyskusji. Na forum klasy mogą ścierać się różne sądy i hierarchie wartości. Obrona własnego sposobu myślenia czy oceny działania bohatera filmowego kształtuje kompetencje retoryczne, ale także zmusza do przyjęcia odpowiedzialności za słowa i konsekwencje własnych decyzji.

Mówi się, że dzisiejszy świat jest pozbawiony autorytetów. A może raczej mamy do czynienia z rzeczywistością, w której autorytety nie mogą być już narzucone siłą, ale odnalezione i świadomie wybrane. I tu także ważną rolę może odegrać edukacja filmowa, prezentująca w kinie fabularnym splątane ścieżki bohaterów poszukujących mistrza czy w kinie dokumentalnym – portrety wybitnych, choć nie zawsze doskonałych myślicieli i autorytetów.

A jak wybierać filmy do pracy? To zależy, komu i w jakim celu będziemy je prezentować. Młody i niewprawiony widz będzie czuł się przytłoczony, jeśli zaczniemy z nim oglądać klasykę kina lub wysublimowane formalnie arcydzieła filmowe. Trzeba zacząć od czegoś prostszego, wciągającego emocjonalnie, aby uchwycić uwagę i zaangażować do dyskusji. Na pewno sprawdzi się „kino stylu zerowego”, przezroczyście formalnie, z wciągającą fabułą. Nota bene w jego analizie z pewnością przyda się podręcznik autorstwa Mirosława Przylipiaka pod tym samym tytułem, wydany po raz kolejny w dwadzieścia lat po pierwszej publikacji<sup>5</sup>.

Format 45-minutowych lekcji nie sprzyja też długim metrażom. Minimum 90 minut filmu, poprzedzające go wprowadzenie i konieczne omówienie zajmą nam cztery jednostki lekcyjne. Nie każdego nauczyciela stać na takie decyzje. Sprawdź się natomiast krótkie metraże fabular-

ne, dokumentalne czy animowane. Te najlepsze z nich są niczym nowele: precyzyjne konstrukcyjne, nieprzegadane, pozbawione niepotrzebnych słów i trafiające w punkt.

A gdzie szukać takich tytułów? Na pewno warto sięgać po produkcje nagradzane i katalogi z festiwalu filmowych, choćby Krakowskiego Festiwalu Filmowego. Możemy z uczniami odbyć podróż wstecz, oglądając słynne polskie filmy animowane, gdyż w tej kategorii polscy twórcy odnosili i odnoszą niebywałe sukcesy. Możemy zdać się na ekspertów, którzy w gąszczu propozycji wybiorą dla nas te najlepsze, proponując do nich materiały edukacyjne. Mowa tu m.in. o filmowych projektach Centrum Edukacji Obywatelskiej (*Shortcut. Male historie, wielkie sprawy i Dobre łącza*, <https://filmowe.ceo.org.pl>). W bibliotekach szkolnych znajdziemy też płyty z filmami dystrybuowanymi w ramach projektu *Filmoteka szkolna* (<http://filmotekaszkolna.pl>). Ciekawe propozycje dla nauczycieli publikuje serwis *Legalna kultura* (<https://legalnakultura.pl/pl/strefa-edukacji>). Bardzo wartościowe materiały odnajdziemy też na stronie łódzkiego Centralnego Gabinetu Filmowego, którego eksperci współprowadzą popularny wortal dla edukatorów i kinomanów: [www.edukacjafilmowa.pl](http://www.edukacjafilmowa.pl). Zawsze warto też odwiedzić NINATEKĘ i aktywować bezpłatną dla nauczycieli wersję EDU (<https://ninateka.pl/edu>). Znajdziemy tam legalne filmy i spektakle oraz propozycje ich wykorzystania na lekcjach.

Zachęcam także do odwiedzenia strony Interdyscyplinarnego Programu Edukacji Medialnej i Społecznej KinoSzkoła (<https://www.kinoszkola.pl>). W radzie programowej jest dr Joanna Zabłocka-Skorek, którą zaprosiliśmy niedawno do CENU, aby poprowadziła webinaria z obszaru edukacji filmowej. Ciekawe propozycje metodyczne prezentuje na kanale KinoSzkoły na YouTube: <https://tiny.pl/7v61n>.



Filmy goszczą także na prowadzonych przez naszych konsultantów szkoleniach w CEN. Działalność *Wychowawczy DKF*, proponowane są liczne formy doskonalenia prezentujące twórcze wykorzystanie filmów w dydaktyce szkolnej. Filmowe inspiracje na lekcje wychowawcze znajdują nauczyciele także w cyklu szkoleń online *Budujemy relacje*.

Filmy mają ogromny potencjał edukacyjny, gdyż dają szansę, jak pisał Tadeusz Sobolewski, wyrzeć spod klosza. To wyjście emocjonalne i intelektualne poza *bańkę*, w której funkcjonujemy, kształtuje tak ważne postawy empatii oraz ciekawości poznawczej, pomaga nam szczególnie w tych trudnych czasach.

3 Magazyn Kulturalny „Tygodnika Powszechnego” nr 13/14 (31/32), Kraków, 20-27 grudnia 1998), <http://www.tygodnik.com.pl/kontrapunkt/31-32/sobol.html>, (dostęp: 14.12.2020).

4 *Truman Show*, reż. Peter Weir, 1998.

5 Mirosław Przylipiak, *Kino stylu zerowego. Dwadzieścia lat później*, GWP, Gdańsk 2017.

## TIKowe triki w omawianiu filmów

Sylwia Kilanowska-Męczykowska,  
nauczyciel konsultant CEN ds. języka polskiego  
i pracy z uczniem z doświadczeniem migracji

### Na dobry początek...

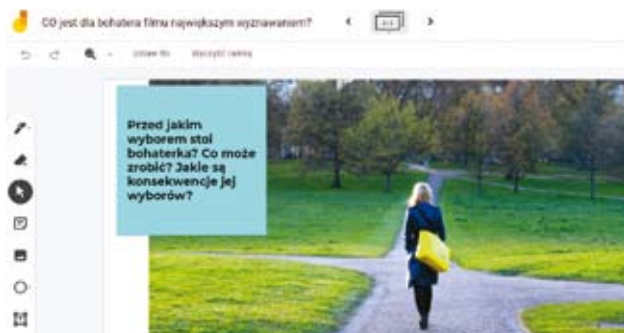
*Jakie skojarzenia budzi ten film? Co mogło zdarzyć się dalej? Jakie pytania rodzą się w Tobie po obejrzeniu tego filmu? Co może myśleć w tej chwili bohater/bohaterka? Co powinna Twoim zdaniem zrobić postać?*

Takie pytania z pewnością uaktywnią naszych uczniów i dadzą im możliwość wejścia w sytuację bohaterów filmów. Warto skorzystać tutaj z aplikacji **Mentimeter** ([www.mentimeter.com](http://www.mentimeter.com)). Program pozwala na tworzenie interaktywnych prezentacji umożliwiających natychmiastową reakcję słuchacza. Uczniowie mają poczucie bezpieczeństwa w wyrażaniu opinii, gdyż aplikacja gwarantuje anonimowość. Może to ośmielić naszych uczniów, a nauczycielowi dać punkt wyjścia do ciekawych oraz angażujących dyskusji. Wyniki pokazują się w czasie rzeczywistym i są wyświetlane w wybranej formie (np. krótkich odpowiedzi czy chmury słów).

### Wspólna praca

*Jakie mogą być konsekwencje działań bohaterów? Jak reagować w podobnej sytuacji? Dlaczego bohater postąpił tak czy inaczej?*

Pogłębieniem analizy problemów wpływających z filmu i zidentyfikowanych na pierwszym etapie analizy może być zdalna praca grupowa uczniów. Wykorzystajmy **One Note** ([www.microsoft.com/pl-pl/microsoft-365/onenote](http://www.microsoft.com/pl-pl/microsoft-365/onenote)) z pakietu Office 365, platformę **Jamboard** (<https://jamboard.google.com>) czy **Padlet** (<https://padlet.com>). Uczniowie, pracując w grupie, tworzą katalog rozwiązań, który później może być zaprezentowany na forum zdalnej klasy.

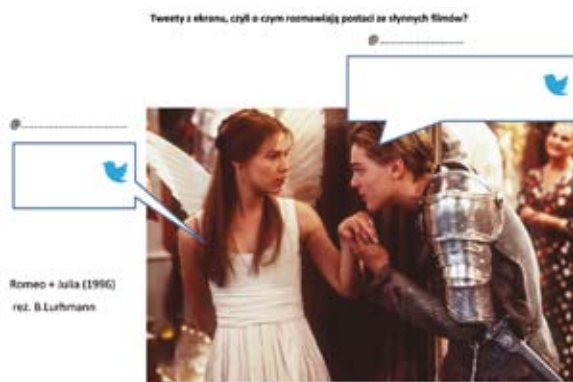


### Patrzę na świat oczami bohatera

Ciekawym sposobem na analizę filmów jest *stopklatka*, czyli analiza i interpretacja kadrów filmowych. W wersji zdalnej możemy zrealizować pracę tą techniką w formie aktywnych kart PDF, które przygotowujemy online w darmowym narzędziu **PDF Escape** ([www.pdfescape.com/windows](http://www.pdfescape.com/windows)).

Takich kart nie trzeba drukować, można je otworzyć na komputerze, wpisać w aktywne ramki test, zapisać oraz odesłać do nauczyciela. Karty te są zaopatrzone w okna, w które nasi uczniowie wpisują tekst.

Pisanie dialogów lub refleksja nad tym, co mogą mówić do siebie lub o czym myśleć bohaterowie pozwoli na pogłębienie procesu identyfikacji z filmowymi postaciami.



## Film na godzinie wychowawczej i nie tylko

Magdalena Buda

Edukacja w szkole od lat jest kojarzona z książkami, tablicą i ławkami. Niestety niektórzy mierzą jakość nauczania liczbą przerobionych ćwiczeń, choć całej wiedzy nie da się zamknąć w podręczniku, nie da się opisać. Nasi uczniowie poznają świat coraz rzadziej poprzez książki. Dlatego inne formy przekazu tak bardzo zyskują na wartości w skutecznym nauczaniu. Na lekcjach języka niemieckiego i na godzinach wychowawczych moją niezawodną asystentką jest coraz częściej dziesiąta muza, czyli film. Wpłatom go odpowiednio w temat lekcji i umiejętnie wykorzystuję. Dźwięk oraz obraz działające równocześnie pobudzają zmysły, wzbudzają ciekawość oraz angażują uczniów.

Na lekcjach warto sięgać nie tylko po wspaniałe dzieła wybitnych reżyserów, ale również po filmiki znalezione w sieci, a nawet reklamy czy teledyski. Każda forma jest odpowiednia, jeżeli staje się ilustracją dla omawianego tematu. Tak też zaczęła się moja seria filmów na godzinę wychowawczą. Za ich pomocą rozmawiałam o wartościach, uczuciach, uzależnieniach, uprzedzeniach i innych ważnych tematach, które należy poruszyć na lekcji. Nagrania stały się bodźcem do rozmów. Idealnie wprowadzały w temat lub go podsumowywały. Wybierane przeze mnie filmy były krótkie lub bardzo krótkie. Czasami nawet te 2-minutowe odtwarzałam we fragmentach. A wszystko po to, żeby poruszyć, sprowokować do przemyśleń czy dyskusji.

Chciałabym przytoczyć przykłady dwóch godzin wychowawczych z wykorzystaniem filmów, które spotkały się z bardzo pozytywnym odbiorem i są dobrym przykładem na to, jak film może przydać się na lekcji.

### Jakie są intencje drugiego człowieka, czyli co mogą sprawić 2 minuty filmu na godzinie wychowawczej

Kiedyś znalazłam bardzo krótki film na kanale YouTube. Zaczęłam go wykorzystywać na godzinie wychowawczej i mimo, że trwa tylko 2 minuty, praca z nim zajmuje całą lekcję. Jest wspaniałym punktem wyj-

ścia do poruszenia bardzo ważnych tematów.

Film opowiada o spotkaniach obcych sobie ludzi w czterech różnych sytuacjach, które mogą być odebrane jak działanie na szkodę drugiej osoby, jako coś złośliwego, nieprzyjemnego. Jednak potem okazuje się, że intencja „sprawców” była zupełnie inna.

Film, o którym mowa, znajdziemy na YouTube pod tytułem „**Like a child, smile more!**” (<https://tiny.pl/7vvqj>).



Przebieg zajęć:

1. Najpierw odtwarzam tylko 48 sekund! Dzielę uczniów na 4-osobowe grupy, w których mają napisać krótko, co się według nich zdarzy dalej w każdej z przedstawionych sytuacji. Grupy kolejno odczytują to, co napisały, ale nie komentujemy propozycji, nie wydajemy osądów.
2. Drugim zadaniem jest napisanie, jak dana sytuacja powinna wyglądać. Przy przedstawianiu propozycji reszcie klasy, każda grupa powinna tym razem uargumentować swoje stanowisko.

3. Krok trzeci to wspólne obejrzenie reszty filmu. I tu wszystko staje się jasne. Nie każde zdarzenie wygląda tak, jak nam się w pierwszej chwili wydaje. Nie wszystko, co ktoś zrobił, zrobił specjalnie.

4. Krok czwarty to przygotowanie w grupach krótkich scenek, które nawiązują do filmu, a mają odniesienie do życia codziennego uczniów.

Tylko 2 minuty filmu, a zagospodarują 45 minut godziny wychowawczej. Ponadto materiał nadaje się na każdy poziom edukacyjny.

### O dobrych uczynkach i życzliwości

Jeżeli zrobimy coś dobrego, czy należy oczekiwać zapłaty? Czy to jednak praca za darmo, a może na darmo? Czy spełniając dobre uczynki, możemy czuć się wykorzystani? Czy dobre uczynki bywają modne? Kto je spełnia? Czy to tylko monopol osób wierzących?

Do zajęć, podczas których szukamy odpowiedzi na powyższe pytania, wybrałam dwa filmiki. Pierwszy to „**Kindness Boomerang – One Day**” (<https://tiny.pl/qb6wf>), który jest w formie teledysku i opowiada o bezinteresownej drobnej pomocy oraz życzliwości w życiu codziennym. Tu osoba obdarowana sama pomaga komuś innemu, nie oczekując zapłaty, tak jakby pomoc była „zaraźliwa”. Drugi, „**Noah and the whale If you give a little love**” (<https://tiny.pl/7vvqn>), ma podobną tematykę.





### Jak przebiegała lekcja przeprowadzona w oparciu o oba materiały filmowe?

1. Najpierw usiedliśmy razem i z kapelusza losowaliśmy pytania: *Co to jest dobry uczynek? Czy dzieci robią dobre uczynki? Czy dorośli robią dobre uczynki? Czy młodzież robi dobre uczynki? Kiedy robimy dobre uczynki? Czy bogaty może robić dobre uczynki? Czy biedny może robić dobre uczynki? Czy robiąc dobre uczynki, powinniśmy oczekiwać zapłaty? Czy robienie dobrych uczynków nam się opłaca? Kto częściej robi dobre uczynki? Czy na robienie dobrych uczynków potrzebujemy dużo czasu? Czy konieczne jest robienie dobrych uczynków? Czy robienie dobrych uczynków sprawia nam radość? Czy kiedykolwiek zrobiłem dobry uczynek? Czy dobre uczynki robi się tylko bliskim? itp.* Każdy, kto wylosuje dane pytanie i odpowie na nie, powinien też – chociaż krótko – uzasadnić swoją wypowiedź. (Oczywiście można przygotować więcej pytań tak, aby każdy miał okazję się wypowiedzieć.)
2. Następnie puściłam teledysk z dobrymi uczynkami. Uczniowie mieli na razie skupić się tylko na oglądaniu, dlatego nie dawałam im dodatkowych zadań. Burza mózgów w poprzednim działaniu i tak dała im trochę do myślenia.
3. Po obejrzeniu nagrania podzieliłam

klasę na grupy i ponownie oglądaliśmy teledysk. Tym razem uczniowie mieli napisać, ile dobrych uczynków zauważyli. Warto potem poprowadzić dyskusję w oparciu o pytania z kapelusza – one będą nam bardzo pomocne! Podczas rozmowy odwołam się do doświadczeń uczniów.

4. Krok czwarty to drugi film o podobnej tematyce, jednak inaczej zmontowany. Tym razem towarzyszy nam przesłanie, że dobre uczynki innych, które my tylko widzimy, również wpływają na nas. Po obejrzeniu nagrania warto porozmawiać o różnicach między tymi dwoma filmami. Uczniowie w grupach mogą uzasadnić – w 3 lub 4 zdaniach – który materiał bardziej im się podobał. Zapisana recenzja sprawi, że późniejsza dyskusja przebiegnie sprawniej.
5. Wiemy o tym, że najlepiej uczyć się przez działanie, a drama jest tego świetnym przykładem. Na jednej godzinie wychowawczej raczej nie uda nam się tego zrobić, ale warto wrócić do tematu i przygotować z uczniami podobny łańcuch dobrych uczynków. A ze starszą młodzieżą można pokusić się o nagranie filmiku. To byłby dopiero rewelacyjny materiał do dalszej pracy!

Filmy i filmiki nadają się nie tylko na godziny wychowawcze, ale mogą być wykorzystywane równie dobrze na lekcji języka obcego, dlatego jako nauczycielka niemieckiego często po nie sięgam. Oto jeden z przykładów lekcji z serii tych świątecznych, również z dobrymi uczynkami w roli głównej.

#### 24 dobre uczynki

Lekcja ma na celu ćwiczenie użycia czasu przeszłego z określeniami w rodzaju *w zeszłym roku, w zeszłym tygodniu* itp., jak również czasu teraźniejszego – czyli zestawienie *było i będzie*. Ma posłużyć nam również do ćwiczenia pisania i mówienia. Zamiast wypełniać wiecznie luki w ćwiczeniach, poćwiczymy wybrane struktury językowe w formie dyskusji, przekazując treści nie tylko gramatyczne, ale i wartości.

Przygotujmy 4 słoiki:

- Niech każdy uczeń na kartce napisze w języku obcym o jednym dobrym uczynku, który zrobił w życiu i wrzuci do pierwszego słoika. Następnie nauczyciel czyta je na głos. Dzięki temu będzie można zobaczyć, że często to, co robimy na co dzień, jest dobrym uczynkiem, mimo, że tego tak nie traktujemy. Na początku tej aktywności podajmy jeden przykład, aby przypomnieć właściwą konstrukcję zdania.
  - Po tym zadaniu niech każdy napisze jeden dobry uczynek, który zrobił w tym roku i wrzuci do słoika nr 2. Dobrze by było, żeby były to inne przykłady niż w poprzednim zadaniu. Nauczyciel znowu odczytuje głośno treść karteczek.
  - Do trzeciego słoika zostaną wrzuczone kartki z dobrymi uczynkami z ostatniego tygodnia. Jak w poprzednich przypadkach, nauczyciel czyta na forum klasy, co dobrego zrobili jego uczniowie.
  - Czwarty słoik to dobre uczynki z dnia dzisiejszego. Tym razem zaplanujmy, co dobrego chcielibyśmy dzisiaj zrobić. Napiszmy to na kartkach i wrzucmy, a na następnej godzinie wychowawczej sprawdzimy, czy udało nam się zrealizować te plany. Czy było to łatwe? A może trudne? Czy pomaganie sprawiło nam satysfakcję? Jakie korzyści mieliśmy z tego, albo jakie korzyści miał ktoś inny? A może nie udało nam się tego zrealizować, bo...? Czy lepiej jest planować dobre uczynki, czy może łatwiej jest działać spontanicznie? Oczywiście tu również dajemy przykład w odpowiednim czasie.
- W kolejnej części lekcji rozdajemy uczniom kartki samoprzylepne. Każdy pisze na niej jeden dobry uczynek, który zrobił i się podpisuje. Może być to takie samo lub podobne zdanie, które wrzucił do słoika, ale równie dobrze może napisać coś innego (forma gramatyczna powinna już być utrwalona).

Kartki naklejamy na jednym dużym arkuszu i wieszamy w formie plakatu w klasie, tak by każdy mógł je przeczytać. Może okazać się, że nawet ten z pozoru gruboskórny kolega potrafi być uczynny i miły, albo tzw. trzpiotka, która według wszystkich świata poza mediami społecznościowymi nie widzi, jest całkiem inna.

Na koniec tej lekcji polecam krótki film „**Happiness is helping others**”, który znajdziemy na YouTube (<https://tiny.pl/7vvqk>) Zadaniem uczniów, pracujących w małych grupach, będzie napisanie, jakie dobre uczynki zrobił bohater filmu. Mimo, że nagranie jest w języku, w którym my nie nauczamy, to nic nie szkodzi. Liczy się przekaz,

a on jest jasny. Dzięki filmowi nie uczymy tym razem rozumienia ze słuchu – służy on nam jako bodziec do dalszej rozmowy na wybrany przez nas temat.



Krótkie filmy na lekcjach mają szerokie zastosowanie. Nie róbmy z nich jednak seansów. Niech będą impulsem do rozpoczęcia dyskusji lub jej pod-

sumowaniem. W trakcie nauczania języków obcych mogą przecież służyć do wprowadzenia słownictwa lub jego utrwalenia. Na moich lekcjach stają się narzędziem wspomagającym nauczanie. Cały czas poszukuję nowych zastosowań i przyjaźnię się z dziesiątą muzą we wcieleniu krótkometrażowym, a pomysłami dzielę się na blogu edukacyjnym *Frau Buda* (<https://fraubuda.wordpress.com>) i tu zapraszam po więcej inspiracji.



**Magdalena Buda** – nauczycielka j. niemieckiego w ZSO nr 8 w Gdańsku; liderka gdańskiego projektu *Kreatywna Pedagogika*; autorka programów edukacyjnych i szkoleń, zawsze aktywizujących i praktycznych; propagatorka tutoringu i sieciowania; prowadzi autorski blog edukacyjny *Frau Buda* ([fraubuda.wordpress.com](http://fraubuda.wordpress.com)) oraz współtworzy blog *Kreatywnej Pedagogiki* ([kreatywnapedagogika.wordpress.com](http://kreatywnapedagogika.wordpress.com)); ilustratorka książek; wykorzystuje myślenie wizualne na lekcjach z uczniami i w pracy z nauczycielami; znana z tego, że ciągle coś wymyśla dla swoich uczniów i sama tworzy pomoce dydaktyczne, które są nie tylko praktyczne, ale też obowiązkowo pięknie zaprojektowane.

## Tworzenie filmów i animacji a podstawa programowa z informatyki

W pracy z oprogramowaniem do przygotowania animacji komputerowych, rejestracji wideo oraz edycji filmów według nowej podstawy programowej uczeń w klasach IV–VI powinien posługiwać się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi. Powinien przy tym wykazać się odpowiednimi umiejętnościami, m.in.:

- posługiwanie się urządzeniami do nagrywania filmów, w tym urządzeniami mobilnymi, takimi jak telefony komórkowe i aparaty fotograficzne;
- korzystanie z sieci komputerowej (szkolnej, sieci internetowej) do pracy w środowisku wirtualnym (na platformie, w chmurze), stosując się do sposobów i zasad pracy w takim środowisku.

Nowa podstawa programowa zakłada, że w pracy z oprogramowaniem do przygotowania animacji komputerowych, rejestracji wideo oraz edycji filmów uczeń w klasach VII–VIII rozwiązuje problemy i tworzy własne prace z różnych dziedzin. W tym celu za pomocą z aplikacji komputerowych przygotowuje animacje i filmy, także w chmurze. Uczeń powinien również odpowiednio dobierać format i wygląd opracowań do ich treści i przeznaczenia. Wykazuje się przy tym umiejętnościami zapisanymi w nowej podstawie programowej, m.in.:

- nagrywanie krótkich filmów oraz poddawanie ich podstawowej obróbce cyfrowej;
- korzystanie z różnych urządzeń do tworzenia elektronicznych wersji filmów i animacji.

Na trzecim etapie edukacyjnym (na poziomie rozszerzonym) praca z oprogramowaniem do przygotowania animacji komputerowych, rejestracji wideo oraz edycji filmów powinna umożliwiać uczniowi opracowanie rozwiązań problemów za pomocą wybranych aplikacji. Według nowej podstawy programowej uczeń powinien wykazywać się umiejętnościami, do których należą m.in.:

- tworzenie i edycja dwuwymiarowych oraz trójwymiarowych wizualizacji i animacji;
- dokonywanie kompresji informacji – uczeń zna różnice między kompresją stratną i bezstratną filmów;
- przedstawianie sposobów reprezentowania w komputerze animacji.\*

\* K. Pietrasik-Kulińska, D. Szuba, J. Stańdo. Narzędzia informatyczne służące ekspresji artystycznej w klasach IV/VIII szkoły podstawowej i szkole ponadpodstawowej. Z. 3, Przygotowanie animacji komputerowych, rejestracja wideo oraz edycja filmów. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2017, s. 3. ISBN 978-83-65890-69-6. [on-line]. [Dostęp 06.01.2021]. Dostępny w World Wide Web: [http://www.bc.ore.edu.pl/Content/950/INF\\_5\\_3.pdf](http://www.bc.ore.edu.pl/Content/950/INF_5_3.pdf) [CC-BY-NC].

## CGI videos na lekcji języka angielskiego w klasie VII

Daria Łożyńska

Uczę języka angielskiego w klasach IV-VIII w Szkole Podstawowej nr 4 w Pruszczu Gdańskim. Od 12 lat podążam za bieżącymi nurtami metodycznymi, systematycznie wzbogacam swój warsztat pracy oraz chętnie i regularnie uczestniczę w szkoleniach CEN.

Tym razem w ramach wyzwania „Jak odżywiać uczniowską motywację” zdecydowałam się na wykorzystanie krótkich animowanych video CGI w klasie VII.

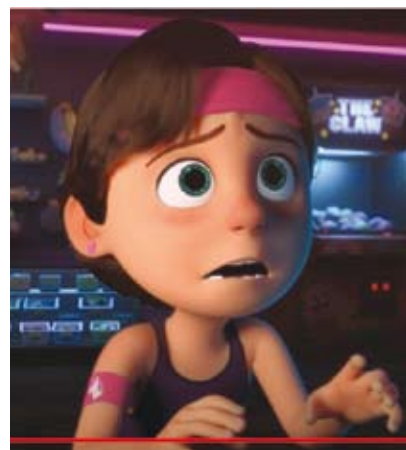
Skupiliśmy się na dwóch nagraniach: „The Present” (<https://tiny.pl/7nj6z>) oraz „Game Changer” (<https://tiny.pl/7vvqs>). Pierwszym etapem było obejrzenie obu filmików i określenie jednym słowem głównego tematu. Drugi etap obejmował krótkie przedstawienie fabuły nagrania – przy użyciu własnych słów, a w sposób komunikatywny i zrozumiały dla pozostałych uczniów. W ramach trzeciego etapu naszej przygody z *thought-provoking videos* zadawaliśmy pytania i poszukiwaliśmy na nie odpowiedzi. Uczniowie dedukowali, argumentowali, dochodzili do meritum.

Lekcja oparta na CGI videos była niezwykle wartościowa. Kto by pomy-

ślał, że 5-minutowy filmik, bez słów, a zarazem niezwykle wymowny, może stać się aż tak skutecznym bodźcem do dyskusji na tematy ważne, choć często przemilczane. Tak niewiele trzeba nam było, by zdać sobie sprawę, że warto dążyć do celu mimo pojawiających się przeszkód, że nie warto być powierzchownym i zamkniętym na inność, że chcieć to móc.



Nasze motto po tej lekcji brzmi: **TOLERANCE, OPENNESS, PERSISTENCE AND MOTIVATION!**



Kilkuminutowe filmy animowane na temat wartości, do wykorzystania np. podczas lekcji języka obcego albo na godzinie do dyspozycji wychowawcy:

„Snack Attack”, <https://tiny.pl/7vvqv>

„The Right Way”, <https://tiny.pl/7vvqz>

„Snack Attack” (2), <https://tiny.pl/7vvq3>

„Pip”, <https://tiny.pl/7vvh>

„The Joy Of Giving”, <https://tiny.pl/7vvhx>



**Daria Łożyńska** – absolwentka filologii angielskiej na UMK w Toruniu; od 12 lat związana ze szkolnictwem; promotorka czytelnictwa, inicjatorka językowej biblioteczki szkolnej, autorka kilku innowacji; w swej pracy stawia na kreatywność i komunikację; pasjonatka języka i muzyki francuskiej.

### TIMSS 2019 – znamy wyniki międzynarodowego badania



Polscy uczniowie klas czwartych zajęli 26. miejsce w Międzynarodowym Badaniu Wyników Nauczania Matematyki i Nauk Przyrodniczych (TIMSS) 2019. W kwietniu i maju 2019 r. razem ze swoimi rówieśnikami z 57 krajów zostali zbadani pod kątem osiągnięć matematyczno-przyrodniczych. Mocną stroną naszych uczniów są elementy statystyki, odczytywanie tabel i wykresów, a w przyrodzie – stosowanie wiedzy. Najlepsze wyniki uzyskali uczniowie z krajów i regionów azjatyckich. Wyniki krajów europejskich były wyrównane. [Więcej informacji znajduje się tu: <https://tiny.pl/7v86x>.]

źródło: [www.gov.pl](http://www.gov.pl)

# Filmowa plastyka

Jasmina Al-Douri

Szkoła XXI wieku obliguje nauczyciela do pełnej gotowości. Obecna rzeczywistość wymaga od nas jeszcze większych umiejętności technologicznych. Przygotowanie zajęć zdalnych jest bardzo czasochłonne. Nauczanie online to wymagające zadanie, ponieważ kluczowa jest jakość wykorzystania technologii. Atrakcyjność zajęć zależy od materiałów, jakich użyjemy podczas lekcji, która jest ograniczona czasowo i technologicznie. W jaki sposób poprowadzić zajęcia plastyki, aby były interesujące i wprowadzały elementy twórczego działania ucznia? Co jest ciekawe i odpowiednie dla określonego poziomu kształcenia? To pytania, które nurtują każdego, kto prowadzi zajęcia w ramach zdalnego kształcenia.

Pragnę podzielić się moim doświadczeniem, przedstawiając określone miejsca świata wirtualnego, które kształtują moje lekcje plastyki, ale przede wszystkim – najbardziej zaciekawiają uczniów. Wprowadzają ich w świat obrazów, w obszar edukacji plastycznej, tworząc środowisko do kreatywnych i twórczych działań młodych ludzi.

## Wrażliwość i umiejętności w edukacji plastycznej

*Bezpośredni kontakt ze sztuką – rozwija wychowawczą funkcję sztuki.*

Stefan Szuman<sup>1</sup>

Edukacja plastyczna, potocznie zwaną plastyką, to składowa edukacji artystycznej, która dość często jest mało doceniana w środowisku szkolnym. Ten interdyscyplinarny obszar kształcenia rozwija młodego człowieka. Obecność plastyki od najmłodszych lat dziecka wychowuje estetycznie, kształtując wrażliwość i poczucie smaku. Obrazy i inne dzieła sztuki przedstawiane dziecku powodują zainteresowanie tym obszarem. Wysublimowany smak dorosłego kształtuje się od najmłodszych lat poprzez kontakt ze sztuką. Dlatego tak ważne jest umiejętne wprowadzanie młodego człowieka w świat sztuki, uwrażliwianie na jej odbiór oraz zachęcanie do własnych twórczych działań. A także rozwijanie postrzegania, analizy i interpretacji działań artystów oraz swoich odtwórczych dokonań. Należy zachęcać przy tym młodego człowieka do własnych kreatywnych działań plastycznych. Edukacja filmowa spełnia te wszystkie kryteria: pomaga stworzyć ciekawe zajęcia plastyki, inspirować i zachęca uczniów do wejścia w świat filmu. Film wprowadza w świat kultury, magii i niesamowitych przeżyć. Kształtuje postawy i wartości. Ukazuje rzeczywistość widzianą z różnych perspektyw. Jest miejscem, od którego wszystko się zaczyna. Film jest nowoczesną dziedziną sztuki, obecną w naszej rzeczywistości.

<sup>1</sup> S. Szuman, O sztuce i w wychowaniu estetycznym, WSiP, Warszawa 1975.

## Edukacja filmowa

Podstawa programowa nie wyznacza edukacji filmowej konkretnego miejsca, pozostawia jednak przestrzeń do jej aktywnego praktykowania. Zapisy znajdujące się w treściach nauczania wielu przedmiotów zobowiązują i zachęcają nauczycieli do wykorzystywania różnorodnych filmów w toku kształcenia. Film stanowi odrębny obszar tematyczny w programie nauczania plastyki w klasie VII szkoły podstawowej<sup>2</sup>.

Edukację filmową w szkole można rozpatrywać w dwóch aspektach: organizacji procesu kształcenia dla filmu oraz poprzez film.

W pierwszym przypadku w centrum uwagi jest dzieło filmowe i jego środki wyrazu. Dzięki wielu różnym zagadnieniom młodzież wzbogaca swoją wiedzę filmoznawczą niezbędną do pogłębionego odczytania filmu oraz doskonaleni kompetencje świadomego odbioru tego ważnego tekstu kultury. W drugim — film stanowi materiał pomocniczy, tworzy kontekst interpretacyjny i pomocniczy, umożliwiający pełniejsze zrozumienie jakiegoś zjawiska społecznego, wydarzenia historycznego czy utworu literackiego.

Film pomaga lepiej zrozumieć inne teksty kultury. Obraz jest łatwy do interpretacji i zapamiętania. Bardzo dobrze sprawdza się w pracy z osobami, które mają specjalne potrzeby edukacyjne – jest idealny do pracy z uczniami z różnymi deficytami i potrzebami dostosowań. Warto pamiętać o tym, że każdy materiał filmowy, który chcemy zaprezentować podczas zajęć, należy wcześniej obejrzeć, zanim włączymy go do materiałów dydaktycznych danej lekcji.

## Z doświadczeń nauczyciela plastyki

Pragnę przybliżyć kilka ciekawych materiałów dydaktycznych, które wykorzystuję podczas swoich zajęć. Tworzą one interesujące lekcje plastyki. Zaciekawiają, sięją ziarno oczarowania i filmowej magii. Powodują, że zajęcia stają się

<sup>2</sup> M. Ipczyńska, N. Mrozkowiak, Do dzieła! Nowa Era, Warszawa 2020, s. 18.

dla młodego człowieka inspiracją do twórczego działania jego samego. Staram się wzbogacić wiedzę z zakresu historii filmu oraz różnych zagadnień związanych z filmem. Nie mogę przy tym pominąć fotografii, od której pochodzi film.

Przemyślane i odpowiednie prowadzenie zajęć wykorzystujących medium sztuki w toku nauczania – od wychowania przedszkolnego i kształcenia zintegrowanego w trzech pierwszych klasach szkoły podstawowej, jak również w kolejnych latach – ma nieoceniony wpływ na późniejsze postawy twórcze, estetyczne, a także społeczne. Jest to widoczne na etapie szkoły ponadpodstawowej.

Obecnie, w nauczaniu online, bardzo dobrze sprawdza się krótki film, dostosowany do poziomu nauczania oraz treści przedmiotowych. Wykorzystuję takie produkcje zawsze podczas lekcji plastyki, kiedy omawiam nową przestrzeń sztuki.



Zródło: YouTube

Film i fotografia stanowią blok tematyczny wprowadzający w świat plastyki w klasach starszych szkoły podstawowej<sup>3</sup>. W szkole średniej film jako sztuka multimedialna<sup>4</sup> jest obecny podczas spotkań ze sztuką z obszaru multimedii na lekcjach plastyki. Cele nauczania są dokładnie określone w podstawie programowej edukacji plastycznej.



Zródło: YouTube

Film jako narzędzie dydaktyczne tworzy od początku do końca ciekawą lekcję. Efektywnie przedstawia teoretyczne zagadnienia w formie obrazu, dzięki któremu treści są dobrze zapamiętywane. Zachęca młodzież do własnych eksploracji w obszarze filmu oraz poszukiwań w celu rozszerzenia indywidualnych zainteresowań.

<sup>3</sup> Tamże, s. 18.

<sup>4</sup> M. Ipczyńska, N. Mrozkowiak, *Spotkania ze sztuką*, Nowa Era, Warszawa 2019, s. 170.



Zródło: YouTube

Filmowa Łódź

Mnogosc różnych zagadnień stwarza nauczycielowi wiele możliwości, równocześnie jednak sprawne poruszanie się wśród różnorodnych materiałów i narzędzi dydaktycznych jest wyzwaniem. Wybranie dobrego filmu, dopasowanego treścią do omawianego na lekcji tematu, to nie lada wyzwanie. Dodatkowo, należy również uwzględnić możliwości percepcji i rozumienia zawartości określonego materiału filmowego przez uczniów i przygotować odpowiednie słowo wstępne przed projekcją.

Materiały i narzędzia dobrze dobrane do określonego tematu zajęć czynią je bardzo interesującymi. To skłania młodzież do większego samorozwoju oraz poszerzania własnych kompetencji technologicznych w celu odszukania poznanych materiałów filmowych.

Godne uwagi są ćwiczenia tematyczne z zakresu edukacji filmowej dla młodzieży jako dodatkowe zajęcia artystyczne, które mają na celu rozwijanie filmoznawstwa od strony teoretycznej oraz praktycznej technicznej<sup>5</sup>.

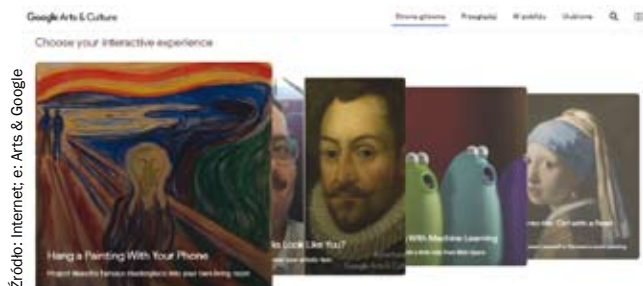
W drugim kontekście interpretacyjnym, kiedy przybliżam i przedstawiam młodzieży określony fragment historii lub zakres zagadnień społecznych, wykorzystuję platformy udostępniające różne gatunki filmów – dokumentalne, fabularne czy animowane. Streaming to obecnie najlepsze źródło materiałów dydaktycznych, które można wykorzystać w edukacji plastycznej i muzycznej. Polecam gorąco, chociaż jest to bardzo czasochłonne zadanie, gdyż wymaga wyszukania filmu dopasowanego do naszych wymagań edukacyjnych.



Film – edukacyjny – Ninateka.pl, Edukacja filmowa warta uwagi

Zródło: Internet, e. Arts &amp; Google

<sup>5</sup> S. Pultyn, *Zajęcia filmowe*, Operon – wyd. Pedagogiczne, Gdynia 2012.



Film – edukacyjny – Ninateka.pl, Edukacja filmowa warta uwagi

Nauczyciel wprowadzający film do praktyki szkolnej w określony, przemyślany sposób, uczy nowoczesnie, odpowiadając na zmiany dokonujące się we współczesnym świecie, odchodzi od szkolnej rutyny, stwarza warunki do rozwijania uczniowskich zdolności oraz pasji, a także pomaga dzieciom i młodzieży osiągać cele przedmiotowe zapisane w podstawie programowej. Za pomocą filmu można też skutecznie przygotować się do egzaminów zewnętrznych. Film to wartościowy tekst kultury, który uczniowie mogą przywoływać w swoich opracowaniach czy podczas sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych. Nauczyciel, wprowadzając edu-

Moje sprawdzone miejsca w świecie wirtualnym, które polecam w edukacji filmowej:

- *Sfilmowani*, platforma YouTube, <https://tiny.pl/7qcm5>
- *Poznać kino*, platforma YouTube, <https://tiny.pl/7w1t>
- *Netflix* – skarbnica różnych gatunków filmowych, [www.netflix.com/pl](http://www.netflix.com/pl)
- *Ninateka.pl*, <https://ninateka.pl>

kację filmową, realizuje również istotne cele wychowawcze: przygotowuje młodzież do funkcjonowania w rzeczywistości pozaszkolnej i zapoznaje uczniów z ważnym dziedzictwem kulturowym. Dzięki edukacji filmowej wspieramy rozwój dziecka oraz wyzwalamy jego kreatywność. Wychowanie aktywnego odbiorcy filmów oznacza wychowanie aktywnego i wrażliwego człowieka, który będzie umiał interpretować otaczający go świat

Warto podążać z duchem współczesności, rozwijając własne kompetencje technologiczne oraz tworząc lekcje nakierowane na rozwój poznawczych umiejętności ucznia. Dotyczy to m.in. ciekawych i wartościowych zajęć plastyki o charakterze interdyscyplinarnym. Najważniejsze to dobór języka dopasowanego do percepcji młodego człowieka oraz przystępne przedstawienie materiału. Jak pisze Mirosława Zalewska-Pawlak: *Współczesna edukacja wyznacza odmienne style i kompetencje nauczycieli. Efektywne metody edukacyjne zależą od nauczyciela: jego cech osobowości, jego przedsięwzięć i kompetencji oraz umiejętności w poszukiwaniu refleksji nad światem, szybkim reagowaniem na to co nowe, postępowe i twórcze, co przynosi korzyści i rozwój jednostce. (...) Cechy nauczyciela takie jak otwartość, odpowiedzialność, szczerłość oraz myślenie krytyczne i twórcze, dają możliwości rozwoju uczniów. (...) Szkoła XXI wieku – szkołą edukacji estetycznej.*

#### Bibliografia

- M. Ipczyńska, N. Mrozkowiak, *Spotkania ze sztuką*, Nowa Era, Warszawa 2019  
 M. Ipczyńska, N. Mrozkowiak, *Do dzieła!*, Nowa Era, Warszawa 2020  
 S. Szuman, *O sztuce i wychowaniu estetycznym*, WSiP, Warszawa 1975  
 Podstawa programowa plastyki, [www.men.gov.pl](http://www.men.gov.pl)



**Jasmina Al-Douri** – absolwentka Edukacji przez Sztukę oraz Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej na Uniwersytecie Łódzkim, a także Terapii Pedagogicznej i Rewalidacji i Pedagogiki Specjalnej oraz Arteterapii w Wyższej Szkole im. Pawła Włodkowica w Płocku; od ponad 10 lat realizuje edukację przez sztukę, wychowanie estetyczne, historię sztuki i twórcze działania artystyczne w szkole podstawowej oraz średniej jako nauczyciel plastyki i terapeuta; współpracuje z Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Polskim Towarzystwem Dysleksji oraz Polskim Komitetem Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania przez Sztukę; autorka publikacji, prelegentka na konferencjach i seminariach naukowych; prowadzi stronę *Moja inspiracja – Twoja motywacja*, promującą edukację artystyczną; łączy fotografię i dobrą kuchnię, zapisując swoje działania w formie obrazów na Instagramie pod nazwą *art.food\_therapy*.



#### **Informator o zawodach szkolnictwa branżowego**

Miło nam poinformować, że *Informator o zawodach szkolnictwa branżowego* jest już gotowy. *Informator* powstał w ramach projektu *Euroguidance Poland / Eurodoradztwo Polska* finansowanego z programu Erasmus+. *Informator* zawiera szczegółowy opis 219 zawodów, podzielonych na 32 branże. Adresatami publikacji są uczniowie szkół podstawowych, ponadpodstawowych, ale także osoby dorosłe. *Informator* został przygotowany w formie elektronicznej i znajduje się pod linkiem: <https://tiny.pl/7v8vw>.

źródło: [www.ore.edu.pl](http://www.ore.edu.pl)

## To film or not to film?

Małgorzata Zauliczna

Nauczanie języka obcego nastolatków, jakkolwiek pewnie dające większe możliwości wykorzystania elementów świata zewnętrznego, kultury i sztuki niż nauczanie matematyki, łatwe nie jest. Wiem, czego od moich uczniów wymaga egzamin kończący szkołę, wiem, jak trudno jest się uczniom do egzaminu zmotywować. I do tego jeszcze jestem boleśnie świadoma, że nie wszystkie lekcje mogą być gejzerami kreatywności, podsycającymi uczniowski zapach. Specyfika przedmiotu sprawia, że film – krótkie fragmenty dłuższej całości lub króciutkie filmiki z aplikacji YouTube – to na lekcjach języka obcego codzienność. I aż dziwne, że tak późno wpadłam na pomysł, aby **nagrywać własne krótkie formy filmowe**.

Zauważyłam, że moi uczniowie dużo chętniej mówią po angielsku, kiedy mogą grać określone role – niejednokrotnie więc wykorzystywałam metodę dramy na lekcjach. Przełomem było jednak pewne niepozorne ćwiczenie, które znalazłam na jakiejś kserokopii z okresu studiów. Polecenie było banalne: jeden uczeń ustawiał grupę do zdjęcia, podając odpowiednie komendy (ćwiczyliśmy tryb rozkazujący). Następnym krokiem na naszej ścieżce filmowej było reżyserowanie reklamy kociej karmy. Uczniowie, podzieleni na grupy, tworzyli własne spoty reklamowe. Cytując klasyka: żartom i śmiechom nie było końca. Miło byłoby opisać, jak to wpadłam na genialny pomysł, aby to sfilmować. Ale niestety, nie miałam takiego przebłysku geniuszu. Jedna grupa, niezadowolona z efektu swojej pracy podczas lekcji, przyniosła nagrany filmik, domagając się jego publicznego zaprezentowania. Potem były kolejne grupy... Uczniowie dodawali efekty specjalne, bawili się konwencją, robili coś z angielskim po lekcjach. Niewiele było w tym samej nauki języka, przynajmniej, ale na tym etapie edukacyjnym (pracowałam wówczas w gimnazjum) ważne było to, że chcą robić projekt poza murami szkoły.

Informację o konkursie na film – wariację bajki o Czerwonym Kapturku w języku angielskim – znalazłam na stronie kuratorium. Już wiedziałam, że zabawa filmem podoba się uczniom. Wiedziałam, że mają umiejętności, aby materiał nie tylko poprawnie nagrać, ale również zmontować. Bo, jak dowiedziałam się od swoich uczniów, dobry film to w dużej mierze sztuka montażu. Zaczęliśmy wspólną pracę nad scenariuszem i uczenie się prawidłowej wymowy. To było naprawdę kreatywne nauczanie języka, praca poza obowiązkowymi lekcjami. Później przyszedł czas nagrań – 5 długich dni zdjęciowych, niekończące się duble, bo mój reżyser był wymagający, a potem montaż i oczekiwanie na werdykt. Moi uczniowie zdobyli pierwsze miejsce, byli najlepsi! Ich pasja do filmowania nie zakończyła się wraz z ukończeniem gimnazjum: dwoje z nich zdawało na studia reżyserskie, trzy dziewczyny – do szkoły aktorskiej.

A ja, na zakończenie ich edukacji w gimnazjum, dostałam najpiękniejszy prezent: filmową bajkę. Napisaną, zagrana i nakręconą przez nich. Płyta z nagraniem jest moją pastylką na depresję!

W zeszłym roku, z inną grupą uczniów i w innej szkole (od dwóch lat pracuję w liceum) udało nam się zakwalifikować do finału ogólnopolskiego przeglądu szkolnych teatrów. Niestety, z powodu pandemii nie pojechaliśmy do Warszawy. Sztuka gotowa, ani razu nie zagrana, aktorzy w marazmie... Zaplanowaliśmy zatem, że ją nagramy. Jednak odbył się tylko jeden dzień zdjęciowy – lockdown kolejny raz pokrzyżował nam plany. Mimo wszystko nie poddaję się. Moje klasy właśnie kręcą świąteczne filmiki. Lekcje zdalne, a w filmach tęsknota za wolnością, spotkaniem i... szkołą w ławkach, z kolejką do toalety!



Moja trupa uparła się, że skoro teraz będzie tyle czasu, bo przecież na ferie nie uda nam się nigdzie wyjechać, to... nakręcimy film, w którym każdy swoją rolę będzie grał z własnego domu. Oczywiście, że nakręcimy! Nie pytajcie mnie, czy umiem, bo nie mam pojęcia, jak się do tego się zabrać. Ale myślę, że młodzież mi podpowie.

*To film or not to film? What a question! Make a film!*



**Małgorzata Zauliczna** – nauczycielka języka angielskiego w VIII Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku; pasjonatka nauczania; po lekcjach prowadzi koło teatralne; wielbicielka literatury i gofrów; ma dwa koty i alergię na mleko.

**Przegląd kilkunastu propozycji filmów o wartościach, po które warto sięgnąć w pracy dydaktyczno-wychowawczej, dostępnych w zbiorach Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, znajdą Państwo na str. 46-48. Zapraszamy do skorzystania z niego przy planowaniu swoich zajęć.**

## Porozmawiajmy inaczej

Marzena Kozłowska,  
nauczyciel konsultant CEN ds. pedagogiki

**Nauczyciele i pedagodzy coraz częściej stają wobec sytuacji, w których czują się bezradni – w pracy z uczniami czy kontaktach z rodzicami, współpracownikami i dyrekcją szkoły. Wykonywanie zawodu nauczyciela wymaga rozwiązywania problemów, szybkiego podejmowania decyzji, emocjonalnego zaangażowania, cierpliwości, indywidualnego podejścia oraz umiejętności wchodzenia w różne relacje i radzenia sobie z emocjami uczniów. Andrzej Wajda powiedział: *Poprzez ekran możemy powiedzieć coś ważnego. Sobie i światu*. Również wielu pedagogów, a także ekspertów z zakresu psychologii klinicznej, pedagogiki społecznej, opiekuńczo-wychowawczej oraz psychotraumatologii uważa film za bardzo dobre narzędzie do pracy z emocjami.**

Ciekawym pomysłem na pracę wychowawczą mogą być spotkania z filmem pełnometrażowym, czyli wychowawcze DKF-y. Podczas lekcji przedmiotowych, ze względu na ograniczenia czasowe, najczęściej sięga się po produkcje krótkometrażowe albo ogląda wybrane fragmenty utworu. W pracy opiekuńczo-wychowawczej warto poszukać możliwości przeznaczenia kilku godzin z rzędu na obejrzenie wspólnie z uczniami całego filmu długometrażowego i omówienie tego doświadczenia.

Wychowawczy DKF może być cyklem spotkań z filmem dla młodzieży albo dla rodziców lub nauczycieli. W zależności od grupy odbiorców różna będzie tematyka oglądanych produkcji. Założeniem takich spotkań jest połączenie psychologii i filmu. Psychologia pozwala lepiej zrozumieć motywacje oraz postawy bohaterów, zaś obraz filmowy jest doskonałym nośnikiem ukazującym skomplikowane zjawiska psychologiczne. Razem stanowią niezwykle skuteczne narzędzie stosowane w profilaktyce i interwencji psychologicznej oraz edukacji. Ponadto wspólne oglądanie może dać odbiorcom możliwość znalezienia odpowiedzi na pytanie, jak radzić sobie w trudnych sytuacjach, z którymi stykają się w swojej pracy zawodowej, rodzinnej, życiu codziennym. Jest także dobrą przestrzenią na refleksję. Możemy rozmawiać swobodnie o bohaterach... to często prostsze niż mówienie o sobie. Podczas takiego wspólnego oglądania filmu długometrażowego rodzą się emocje, uaktywniają wspomnienia, dlatego ważne jest potem wspólne omówienie tego doświadczenia. W zależności od grupy odbiorców, można wcześniej przygotować kartę pracy z filmem, czyli zasugerować, na co zwracać uwagę. Można też tego nie robić i po skończonej projekcji pracować na emocjach, które ten film wyzwolił.

Takie wspólne oglądanie filmu można oprzeć o pewien rodzaj programu. Na początku jest wprowadzenie do tematyki nagrania, czyli krótka informacja o filmie i poruszanych w nim zagadnieniach. Potem – projekcja filmu (odpowiednio dobranego do spotkania). Na samym końcu, po obejrzeniu obrazu, następuje jego analiza pod kątem poruszanych zagadnień opiekuńczo-wychowawczych, czyli dyskusja i wymiana doświadczeń uczestników oraz refleksja. Ten ostatni element jest najważniejszą częścią spotkania, które powinno się zakończyć dopiero w momencie, kiedy wszyscy będą mieli poczucie, że temat został wyczerpany, a emocje opadły. Tematykę filmu dobiera się w zależności od tematyki spotkania.

Mam poczucie, że wykorzystanie filmów to świetny sposób na pracę z rodzicami i nauczycielami. Sprawdźcie się na też w grupach młodzieżowych. Jest to na pewno ciekawe doświadczenie ©



## Filmowe T(r)IKi, czyli jak zabrać się za edycję nagrań wideo

Beata Symbor, nauczyciel konsultant CEN  
ds. kompetencji cyfrowych i nauczania kreatywnego

**Czy montaż wideo to zajęcie dla profesjonalistów? I tak, i nie!  
Wszystko zależy od tego, w jakim celu chcesz stworzyć film,  
kto będzie jego adresatem i jakimi zasobami dysponujesz.**

W życiu osobistym i zawodowym jest wiele sytuacji, które warto utrwalić, a nagranie wideo to najlepszy sposób, by podzielić się z innymi wiedzą, pasją czy emocjami. Wystarczy pomysł, chęci i w kilka chwil jesteś w stanie samodzielnie lub we współpracy, np. z uczniami, przygotować w pełni wartościowy film.

Jeśli nadal wydaje Ci się, że obsługa narzędzi do montowania materiałów wideo to zawsze trudna i czasochłonna praca, to liczę, że niniejszy artykuł pomoże Ci zmienić zdanie. Uwierzysz w swoje umiejętności, a projekty filmowe od teraz będą stałym elementem pracy dydaktycznej, wychowawczej, ale i promocyjnej Twojej szkoły.

### O czym musisz pamiętać?

Obecnie na rynku jest dostępnych co najmniej kilkanaście rozbudowanych aplikacji do obróbki wideo, dlatego zorientowanie się w ich funkcjonalnościach nie jest wcale takie proste. Wybór programów, wyróżniających się na tle innych, jest subiektywny, zależny od preferencji i potrzeb osobistych. Kierując się przejrzystym interfejsem, dobrą jakością oraz stosunkowo dużymi możliwościami, przy uwzględnieniu ograniczeń finansowych, warto skorzystać z jednego z łatwo dostępnych, lecz bardziej zaawansowanych programów do edycji filmów. Są to m.in.:

#### Darmowe edytory wideo:

**DaVinci Resolve** – Windows, Linux i Mac OS  
**Kdenlive** – Windows, Linux i Mac OSX  
**HitFilm Express** – Windows i Mac OS  
**Lightworks** – Windows, Linux i Mac OS  
**ShotCut** – Windows, Linux i Mac OS

Jeśli jednak na początek szukasz zdecydowanie prostszych rozwiązań, to może Cię zainteresować poniższa lista. W tych aplikacjach znajdziesz wszystko, co potrzebne do podstawowego montażu nagrań. Filmy montują się w zasadzie automatycznie. Po załadowaniu materiałów możesz wybierać szablony i przejścia w scenorysie, dostosowywać audio oraz dodatkowe efekty, dodawać tekst, ustawiać kolorystykę, obracać, przycinać, a nawet animować. Utworzysz prosty pokaz slajdów ze zdjęć lub film pełnometrażowy. Co ważne, większość z nich jest przygotowana także do dystrybucji nagrań w serwisach społecznościowych, takich jak Facebook, YouTube, Twitter czy Instagram. Lista mogłaby być długa, ale poniższe propozycje to zdecydowanie moi faworyci.

#### Proste wideoaplikacje:

**iMovie** – Mac OS i iOS  
**Quik** – Android i iOS

**PicCollage** – Windows, Android, Mac OS i iOS  
**FilmoraGO** – Windows, Android, Mac OS i iOS  
**VivaVideo** – Android i iOS  
**WeVideo** – Windows, Android i iOS  
**Biteable** – Windows i Mac OS  
**Kizoa** – Windows, Mac OS i iOS  
**Canva** – Windows, Android, Mac OS i iOS

Oczywiście nie ma nic za darmo. Korzystając z tych rozwiązań, musimy się na ogół liczyć z reklamami, znakami wodnymi czy ograniczeniami czasowymi. Pamiętajmy też, że niektóre bardziej zaawansowane funkcje są związane z mikropłatnościami lub dostęp do nich jest możliwy tylko w rozszerzonych, płatnych wersjach.

Jak widać, wiele z powyższych aplikacji jest dostępnych na urządzenia mobilne. Dzięki temu materiał nagrany za pomocą smartfona, możemy edytować natychmiast, w każdym miejscu i dowolnym czasie, bez konieczności przenoszenia danych do komputera. Nierzadko zapewniają one nie tylko dostęp do zaawansowanego montażu i efektów, lecz także potrafią eksportować materiał w wysokiej jakości – 4K UHD, a nawet renderowania w 2160p w 60 klatkach na sekundę.

Najprostszym i cenionym rozwiązaniem, przez lata funkcjonującym pod nazwą Movie Maker, jest obecnie jego programowy następcę, dostępny bezproblemowo i zupełnie za darmo dla każdego użytkownika systemu Windows 10. Nosi on nazwę *Edytor Wideo* i jest częścią większej aplikacji *Zdjęcia*. Możemy w nim przygotować film przez ustawianie klipów i obrazów na osi czasu, wygenerować przejścia pomiędzy scenami, uzupełnić ekran tytułowy oraz niezbędne napisy. Na koniec wystarczy tylko dodać muzykę, efekty specjalne lub proste animacje i całość jest właściwie gotowa!

#### Instrukcja tworzenia filmu za pomocą Edytora Wideo:

Aby rozpocząć pracę nad nowym klipem wideo sprawdź, czy na pewno jesteś posiadaczem aplikacji w systemie Windows.

1. Wpisz *edytor wideo* na pasku wyszukiwania (w miejscu z lupką) i wybierz program albo też uruchom go bezpośrednio z menu *Start*.

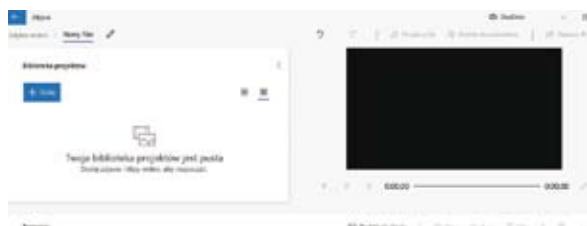


- Wybierz niebieski przycisk **nowy projekt wideo**.

### Edytor wideo — Zapraszamy ponownie!



- A następnie nadaj nazwę klipowi wideo.
- Za pomocą funkcji  **Dodaj**, wybierz zdjęcia i klipy wideo, które chcesz umieścić na ścieżce scenorysu (możesz korzystać z 3 lokalizacji plików źródłowych).



Po zorganizowaniu scenorysu możesz zmienić wygląd i działanie każdego zdjęcia lub klipu wideo:

- Wybierz przycisk **przynij** lub **podziel**, aby edytować (tylko klipy wideo).
- Ustal czas wyświetlania zdjęcia lub zaznacz wiele zdjęć, aby zmienić **czas** całego pokazu.

Do zdjęć i klipów wideo możesz łatwo dodać tekst:

- W tym celu wybierz opcję **tekst**, uzupełnij napis, a następnie zdecyduj o jego stylu i układzie. By narracja była płynna, spróbuj dokładnie dopasować moment na ścieżce, w którym będzie się wyświetlał tekst.
- Możesz również utworzyć **kartę tytułową** i dostosować tekst do wybranego, kolorowego tła.

Całość lub fragment nagrania uzupełnij materiałem dźwiękowym:

- Skorzystaj z biblioteki **muzyka w tle**, aby wybrać jedną z kilkudziesięciu ścieżek, ustalić jej głośność i zsynchronizować wideo z rytmem.
- Gdy oryginalny **dźwięk** jest niepotrzebny, możesz go **wyłączyć** za pomocą suwaka na klipie.
- Możesz też wybrać pozycję **niestandardowy dźwięk**, aby dodać i przetwarzać własne ścieżki muzyczne, narracje lub efekty dźwiękowe.

W razie potrzeby użyj efektów specjalnych:

- Wybierając **filtry**, zmienisz klip wideo lub zdjęcie np. na czarno-białe, sepię itp.
- Przycisk **ruch** zapewni slajdom bardziej atrakcyjny i dynamiczny wygląd.
- Możesz zmodyfikować **szybkość odtwarzania**: przyspieszyć lub spowolnić klip wideo.
- Jeśli chcesz zmienić orientację zdjęcia lub klipu wideo, po prostu wybierz ikonę **obrót**.
- Jeśli zdjęcie lub klip ma inny współczynnik proporcji niż projekt, możesz wybrać ikonę ramki (usuń lub pokaż **czarne paski**), aby powiększyć i usunąć efekt „letterbox”.

- Aby skorzystać z wymiaru 3D, wybierz pozycję **efekty 3D**, dzięki czemu obrócisz obiekt, zmienisz jego rozmiar, a także go zaanimujesz. Możesz również dodawać efekty, korzystając z bogatej **biblioteki 3D**.

- Pod trzema kropkami dostępne są także automatyczne **motywy** i różne opcje **orientacji** nagrania, w tym pionowa, np. na potrzeby mediów społecznościowych.

Po zakończeniu projektu możesz zapisać film i cieszyć się końcowym efektem pracy:

- W tym celu wybierz z górnego menu przycisk **zakończ wideo**. Zanim wygenerujesz plik mp4, ustal **rozdzielczość** obrazu. Ustaw możliwie wysoką jego jakość. W razie potrzeby możesz zawsze stosunkowo szybko uzyskać nowe nagranie, dzięki przyspieszonemu sprzętowemu kodowaniu.

- Ponadto łatwo **zduplikujesz projekt**, jak również wykonasz **jego kopię zapasową** w celu udostępnienia jej sobie lub innym użytkownikom, na innych urządzeniach. Możesz z poziomu początkowego ekranu zastosować funkcję **importuj**, aby otworzyć kopię zapasową projektu i kontynuować pracę.

Z krótkim, praktycznym przewodnikiem tworzenia filmu w aplikacji *Edytor wideo* możesz zapoznać się tutaj: <https://tiny.pl/rf33x>.

W pracy nad Twoimi projektami może przydać się również dostęp do baz nieodpłatnych, licencjonowanych plików. Zachęcam do sprawdzenia warunków ich dostępności i życzę powodzenia na filmowej drodze!

### Źródła darmowych zdjęć



### Źródła darmowej muzyki



### Źródła darmowych filmów



## CENne informacje

### Zimowo-wiosenna oferta szkoleniowa CEN

Olgierd Tuszkiewicz,  
specjalista CEN ds. organizowania doskonalenia

Po świąteczno-noworocznej oraz feryjnej przerwie od pracy i nauki wracamy wraz z kolejnymi ofertami szkoleń. Wśród nich znajdują Państwo dodatkowe edycje znanych już i popularnych tytułów, ale także wiele nowych, ciekawych propozycji. W dalszym ciągu, z racji obostrzeń związanych z pandemią COVID-19, oferta będzie realizowana w formie webinarium i szkoleń e-learningowych.

Przez cały styczeń i na początku lutego zapraszamy do udziału w formach doskonalenia dot. zmian na egzaminach zewnętrznych – ósmoklasisty i maturalnym – w sesji wiosennej w 2021 r. Szczegółowe informacje znajdują Państwo w kalendarzu oferty CEN: [www.doskonalenie.cen.gda.pl/oferta-20-21/kalendarz-szkolen](http://www.doskonalenie.cen.gda.pl/oferta-20-21/kalendarz-szkolen).

O tym, co zmieniło się w nowej podstawie programowej z matematyki w szkołach ponadpodstawowych, dowiedzą się Państwo 1 lutego br. na webinarium zatytułowanym „Rachunek prawdopodobieństwa w nowej podstawie programowej”.

Zapraszamy też na serię nowych szkoleń w formie webinarium dla nauczycieli historii II i III etapu edukacyjnego pod wspólnym tytułem „Sekretne treści sławnych pomników”. To propozycja innego poprowadzenia lekcji powtórzeniowej lub porządkującej wiedzę historyczną oraz sposób rozwijania umiejętności odczytywania symboli jako utrwalonego kodu kulturowego. O tym, czy Zygmunt III Waza zasłużył na kolumnę, porozmawiamy 2 lutego, natomiast 23 lutego zostanie przedstawiona geneza powstania wyjątkowej fontanny oraz wiedza zaszyfrowana w symbolicznym orszaku mitycznej postaci, kojarzonej z Gdańskiem i jego dziejami – gdańskiego Neptuna.

„Tworzenie wypowiedzi na lekcjach języka polskiego” to szkolenie dla polonistów ze szkół ponadpodstawowych. Na spotkaniu przeanalizujemy zapisy nowej podstawy programowej w kontekście tworzenia przez uczniów różnych typów wypowiedzi. Wspólnie zastanowimy się też nad miejscem retoryki na lekcjach języka polskiego. Zaprezentowane zostaną sposoby doskonalenia umiejętności uczniów w zakresie: formułowania i uzasadniania własnych sądów, argumentowania i udziału w dyskusji, analizy utworów prozatorskich oraz wykorzystania tych umiejętności w tworzeniu własnych wypowiedzi.

Nauczycieli języka angielskiego zapraszamy na webinarium pt. „Magic in Classroom – jak oczarować dzieci zajęciami języka angielskiego we wczesnej edukacji?”. Szkolenie, prowadzone w języku angielskim, przybliży problematykę nauczania w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych oraz w klasach 1-3 szkoły podstawowej. Webinarium to ma inspirować do przełamywania schematów dydaktycznych i urozmaicenia pracy z najmłodszymi w edukacji stacjonarnej i zdalnej. Poprowadzi je Francesca Lambert – urodzona w Anglii, obecnie mieszkająca i pracująca w Hiszpanii; nauczyciel i lektor języka angielskiego; egzaminator Cambridge; trener współpracujący m.in. z TESOL Spain i TESOL France; specjalizująca się w tematy-

ce nauczania języka angielskiego we wczesnej edukacji oraz wykorzystania humoru na zajęciach językowych.

Jeżeli szukają Państwo praktycznych przykładów efektywnego wykorzystania telefonów komórkowych na zajęciach stacjonarnych i zdalnych, zapraszamy do udziału w webinarium: „Smart” phone = „Smart” activities, czyli 10 pomysłów na efektywne wykorzystanie telefonu komórkowego na lekcji języka obcego”, które odbędzie się 17 lutego br. i będzie poprowadzone w języku angielskim przez Olgę Zhdan – nauczycielkę i lektorkę języka angielskiego, trenerkę współpracującą m.in. z Cambridge Assessment oraz TESOL France.

„Cyfrowy Asystent Nauczyciela – Testportal” to kolejne szkolenie dotyczące wykorzystania narzędzi TIK w edukacji zdalnej. Funkcjonalność, możliwości i zastosowanie platformy Testportal poznamy 10 lutego br.

Praktyczne umiejętności opracowania wirtualnego escape roomu z wykorzystaniem Genially (bezpłatnego narzędzia do tworzenia wizualnych, interaktywnych treści) rozwiniemy podczas szkolenia w formie e-learningu: „Jak anglista z przyrodnikiem – czyli wirtualny escape room w Genially”. Szkolenie to rozpocznie się webinarium 26 lutego, natomiast do 17 marca potrwa praca własna uczestników.

„Otwieram książkę i... – wielki potencjał literatury dziecięcej” to szkolenie, którego celem jest ukazanie sposobów kreatywnej pracy z tekstem literackim oraz licznych i atrakcyjnych ćwiczeń, które warto wykorzystać podczas lekcji z edukacji polonistycznej lub w projektach promujących czytelnictwo. Na webinarium zapraszamy 1 marca br.

O tym, jak rozwiązywać spory i konflikty, zapobiegać szkodliwemu oraz niwelować bariery komunikacyjne, a także jakie są procedury wdrożenia mediacji rówieśniczej w szkole, dowiedzą się Państwo na webinarium pt. „Mediacja rówieśnicza jako sposób rozwiązywania sporów”, zaplanowanym na 15 marca br.

Dyrektorów i wicedyrektorów oraz przedstawicieli zespołów ds. ewaluacji wszystkich typów szkół i placówek (w szczególności: dyrektorów rozpoczynających I kadencję na stanowisku), którzy chcą dowiedzieć się, jak odczarować ewaluacje wewnątrzszkolne w szkole, zapraszamy 20 marca br. na webinarium: „Ewaluacja wewnętrzna krok po kroku – z cyklu *Nowy dyrektor na start* – NOWOŚĆ! Moduł ogólny – konceptualizacja, czyli jak przygotować ewaluację”.

Swoje spotkania będą też kontynuować sieci współpracy i samokształcenia. ■

## Nie samym chlebem żyje człowiek, czyli po co komu filozofia i jak jej uczyć naturalnie

Anna Masny

Jedną z najważniejszych potrzeb współczesnej edukacji jest przygotowanie młodego człowieka do samodzielnego, elastycznego i kreatywnego myślenia – tylko to zapewni nam obywatele na miarę XXI wieku. Zglobalizowany, podlegający nieustannym i dynamicznym zmianom świat, w którym rządzi, jak to się pięknie mówi: *post prawda* czy *fake news*, potrzebuje świadomego i myślącego krytycznie człowieka, który znajdzie czas na zatrzymanie, refleksję, autorefleksję. Żyjemy w świecie, w którym człowiekiem rządzi czas – ja marzę o tym, aby to człowiek rządził czasem.

Itu właśnie z pomocą przychodzi nam filozofia, bo filozofowanie to nic innego, jak czas na myślenie, rozważanie zjawiska, problemu czy sytuacji z wielu różnych punktów widzenia, to próba znalezienia wyjścia w sytuacji bez wyjścia, to kwestionowanie tego, do czego przywykliśmy, z czym nam wygodnie, a co niekoniecznie jest dla nas dobre. Filozofia to możliwość głębszego, szczerego wniknięcia wewnątrz swojego ja, próba zrozumienia siebie i szukanie zgody z samym sobą, ale też konieczność zobaczenia „prawdziwego odbicia w lustrze”.



Chcąc wyposażyć przyszłych dorosłych w niezbędne kompetencje, pozwólmy im pofilozofować w szkole już od najmłodszych lat. Od dawna marzę, żeby filozofia stała się obowiązkowym elementem edukacji na poziomie podstawowym i średnim.

Filozofia jako przedmiot licealny jest okresowo przedmiotem dodatkowym. Aktualnie, po reformie, stała się alternatywą dla przedmiotów typu plastyka i muzyka w liceum, jest to zaledwie roczny kurs.

Podstawę filozofii stanowi myślenie krytyczne, to immanentna część myślenia filozoficznego; jego ojcem jest jeden z pierwszych nauczycieli: Sokrates, uwielbiany przez swoich uczniów, ale też i przez wielu niezrozumiany, a co za tym idzie – znieawidzony.

Pojawienie się Sokratesa na ulicach Aten można przyrównać do pojawienia się takiego przedmiotu jak filozofia na etapie szkoły średniej, kiedy młody człowiek najczęściej jest nastawiony na zdobywanie konkretnej wiedzy, wyznaczającej mu rzekomo jego przyszłą ścieżkę kariery. Filozofia wywołuje zdziwienie, onieśmienie, często opór.



Fot. pixabay.com

Dla mnie jako nauczyciela jest to wyzwanie, polegające na tym, jak zdobyć zaufanie tego młodego człowieka tak, by mógł naprawdę zachwycić się modelem myślenia krytycznego i zobaczyć, jak wiele korzyści z niego płynie. Korzyści te przenoszą się na cały proces edukacji, pozwalają uczniowi radzić sobie z natłokiem teorii, segregować i łączyć informacje w coś, co nazywamy wiedzą. Filozofia daje narzędzia i uczy dobrych mechanizmów na całe życie.

Nie nazywam moich lekcji filozofią, lecz filozofowaniem z młodzieżą. Celem tych zajęć nie jest przyrost wiedzy teoretycznej, a sam proces, wzrost świadomości.

Jak zacząć? Naturalną drogą znalezienia porozumienia z drugim człowiekiem jest nawiązywanie do tego, co jest mu bliskie. Wychodząc z tego założenia, swoje zajęcia opieram na tym, co interesuje młodzież, zatem sięgam po film, często krótkometrażowy, animacje, muzykę, gry komputerowe, malarstwo, inne sztuki plastyczne, literaturę piękną i użyt-



kową, przedmioty codziennego użytku, tzw. świat wokół nas, karty Dixit czy klocki Lego. To brzmi przyjaźnie, prawda? Taka właśnie może być filozofia.

Przekonałam się już dawno, że aby łatwo mówić o rzeczach trudnych, wystarczy mieć odpowiednie narzędzia. Oczywiście można barwnie, porywająco opowiadać, ale to nie ciekawy wykład jest naszym celem podczas lekcji w liceum, a nabywanie przez uczniów konkretnych kompetencji i umiejętności, które sprawią, że staną się świadomymi, samodzielnymi, myślącymi obywatelami świata.

Narzędzia Krytycznego Myślenia są w swej prostocie genialne i pozwalają tak zaaranżować lekcję, aby uczeń był w centrum procesu i miał poczucie niesamowitej sprawczości, a nauczyciel pełnił rolę moderatora, kierował i wspierał w procesie rozwiązywania problemu, zagadnienia kluczowego. Dodatkowym atutem rutyn Myślenia Krytycznego jest fakt, że uruchamiają kreatywne myślenie, uczą współpracy, a także w nieinwazyjny sposób pozwalają przyswajać wiedzę i rozwijać umiejętności. Stosując je, mamy wrażenie dobrej zabawy, lekcja jest dynamiczna, naturalna, często bardzo wesoła. W tym pozornie swobodnym klimacie odbywa się ciężka praca zwana myśleniem. Uwielbiam taki kawiarniano-twórczy klimat na lekcji. Na każdym zajęciach łączy nas wspólna idea uczenia się rzetelnego myślenia. W całym tym procesie ja, jako moderator, też wiele korzystam, obserwując punkt widzenia młodych ludzi, ich entuzjazm, zaangażowanie i kreatywność.

Żeby dobrze zacząć, należy zacząć od początku. Jedne z pierwszych zajęć muszą wyjaśniać, co to jest filozofia. Zamiast przynudzać wykładem o historii i początkach filozofii, zadajemy proste pytanie: co to znaczy kochać mądrość? Aby pomóc uczniom umiejętnie opisać to sformułowanie, zestawiamy je z 10 postawami myślenia krytycznego. Uczniowie sami, wykorzystując rutynę Double Bubble (o której dokładnie później), wyciągają wnioski na temat zależności, analogii pomiędzy słowem *filozofia* a pojęciem *krytyczne myślenie*, a następnie, obserwując graficzne zależności, analizują je i dyskutują za pomocą rutyny: *Widzę..., Myślę..., Zastanawiam się...*

Jak widać, wyposażeni w określone narzędzia, uczniowie sami mogą posuwać się w procesie krok po kroku, samodzielnie formułować wszystkie pożądane wnioski. Rutyna ta

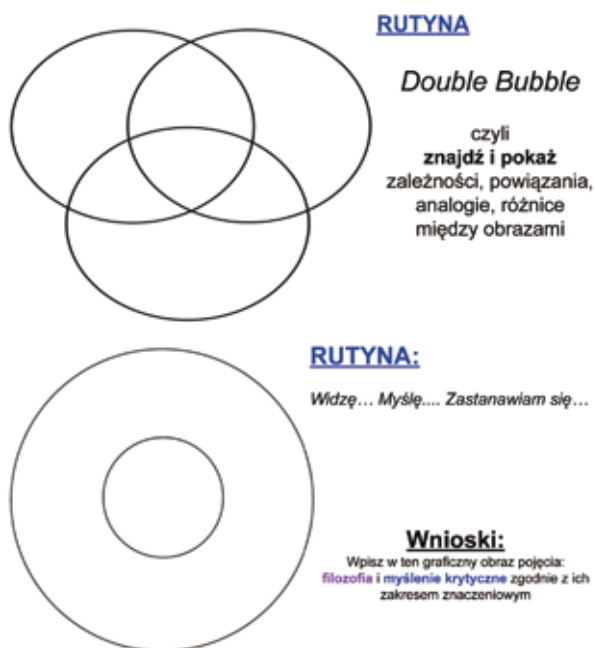
koncentruje się na ustalaniu faktów (*Widzę...*), opinii (*Myślę...*) oraz inspiruje do zadawania pogłębiających, ciekawych pytań (*Zastanawiam się...*). Prawdopodobnie podczas tradycyjnej lekcji, nawet gdybym zadała pytanie: *jakie zależności zachodzą między słowem „filozofia” a pojęciem „myślenie krytyczne”?* padłoby kilka odpowiedzi od kilku śmiałków i dyskusja skończona. Tymczasem, dzięki zastosowaniu rutyny MK, uczniowie mają materiał na 45 min., a co najważniejsze – pracuje każdy, bez wyjątku. Oczywiście, dyskutujemy w grupach – przy czteroosobowych stolikach, na podłodze, na stojąco, ale zawsze w zespołach, a każda grupa rozważa to samo lub inne zagadnienie. Planujemy też czas na prezentowanie efektów pracy każdej grupy.

W całym procesie projektowania zajęć najważniejsze jest powiedzenie sobie, czego chcemy nauczyć na poziomie umiejętności i wiedzy, a następnie zaplanowanie, jakich narzędzi użyć, aby maksymalnie zaangażować uczniów i osiągnąć najlepszy efekt. Dobrze zaplanowana lekcja naprawdę pozwala nauczycielowi odsunąć się w cień. A przecież wszystkie badania nad działaniem naszego mózgu wskazują, że podczas wykładu zapamiętujemy 10% treści, natomiast podczas działania jesteśmy w stanie uzyskać 90% wynik. Czy tu trzeba jeszcze o czymś dyskutować?

Opiszę kilka rutyn, które goszczą na stałe w moim narzędziowniku lekcyjnym i pokażę, jak je wykorzystuję.

Wspomniana wcześniej rutyna *Double Bubble* o nieprzetłumaczalnej, zabawnej nazwie, jest genialnym narzędziem do porządkowania informacji, łączenia treści w podtematy i wskazywania różnego rodzaju zależności, pomaga w też odnajdywaniu związków przyczynowo-skutkowych czy analizowaniu logiki wyводу, uczy również logicznego myślenia. *Double Bubble* to mapy graficzne, które można tworzyć w zasadzie wg własnych pomysłów, dostosowując je do aktualnie omawianych treści. Chcąc zapoznać uczniów np. z postaciami wielkich filozofów, doktrynami czy ideologiami, warto poszukać analogii we współczesnym, bliskim młodemu człowiekowi świecie popkultury. Oczywiście jest, że najpierw przedstawiamy postać powszechnie znaną, lubianą, często kontrowersyjną – dobry początek to połowa sukcesu, bo gwarantuje nam, że uczniowie podejną do tematu z entuzjazmem. Następnie za pomocą prostej mapy *Double Bubble* (dwa koła zachodzące na siebie) proponuję, żeby zastanowili się, co łączy te postaci oraz co je odróżnia od siebie. Mogą to być np. Pippi Pończoszanka i Sokrates, Luke Skywalker i Platon albo Cyborg i Kartezjusz. Mamy tu okazję poćwiczyć co najmniej kilka modeli myślenia, a jednocześnie zapamiętać postać, nazwisko, a nawet to, jakie teorie głosił dany filozof. Ćwiczenie genialnie otwiera również dyskusję na temat miejsca określonych doktryn filozoficznych we współczesnym świecie. Można tę dyskusję zainicjować i przeprowadzić za pomocą opisanej już rutyny *Widzę..., Myślę..., Zastanawiam się...* bądź z użyciem rutyny *Pomysł, Znajdź parę, Porozmawiaj*, która polega na tym,

aby własne spostrzeżenia skonfrontować z dowolną osobą w zespole klasowym. Wspomniana rutyna pozwala pokonać nieśmiałość i barierę skrępowania wynikającą z mówienia na forum, uczy wyrażania opinii, wyjaśniania, przekonywania, argumentowania oraz demokratycznej dyskusji. Kształci też kompetencje miękkie, takie jak kooperacja, współpraca czy skuteczna komunikacja – niezwykle ważne we współczesnym świecie.



### RUTYNA

**Pomyśl/ Znajdź parę/ Porozmawiaj**

czyli  
**refleksja, rozumowanie,  
argumentowanie, wyjaśnianie**

Inną ciekawą rutyną są *Różne punkty widzenia*. Pozwala ona wnikliwie przeanalizować sposób myślenia, emocje oraz przekonania konkretnej postaci albo grupy osób, dotyczące jednego wspólnego zagadnienia; pomaga zobaczyć omawiane zagadnienie z perspektywy kilku osób. Przykładem zastosowania tej techniki może być problem *arche*, czyli początku. Cel zajęć to poznanie przez uczniów kilku różnych teorii na temat tego, co uważano za prapoczątek wszystkiego, zapamiętanie przez nich postaci filozofów i przeprowadzenie dowodzenia na podstawie przesłanek. Łączymy osoby w klasie w kilka zespołów, każdy z nich otrzymuje nazwisko jednego filozofa i kluczowe słowo, np. Tales – woda, Pitagoras – liczba, Heraklit – ogień, Anaksymenes – powietrze, Anaksymander – bezkres. Każda grupa ma za zadanie wejść w myślenie konkretnego filozofa,

korzystając z dorobku, wiedzy i pozycji człowieka XXI wieku. Spojrzenie z wielu perspektyw na jeden temat, zjawisko czy problem pozwala zauważyć jego złożoność, niejednoznaczność, a jednocześnie często uniwersalny charakter. Pozwala też uwierzyć młodym ludziom, że informacje, które gromadzą przez lata, mogą już układać się w jakąś spójną wiedzę, co nadaje meta sensu procesowi edukacji.

Inna rutyna, zwana *Mostem*, świetnie nada się w każdej sytuacji, kiedy chcemy poszerzyć i pogłębić rozumienie jakiegoś zjawiska albo pojęcia. Tę rutynę wykonuje się dwukrotnie podczas jednych zajęć – jest formułą otwierającą i zamykającą, stąd jej nazwa. Polega na stworzeniu pierwszych, początkowych skojarzeń do tematu w postaci 3 słów, 2 pytań i 1 porównania/metafory. Po przepracowaniu pewnych treści, podajemy nowe 3 słowa, 2 pytania i 1 porównanie/metaforę. Jest to doskonałe narzędzie to tego, aby uświadomić sobie nowy kierunek myślenia o pewnej koncepcji. Możemy to pokazać na przykładzie przywołanego *arche*. Jeśli na początku zajęć uczniowie zapiszą 3 słowa, 2 pytania, 1 porównanie kojarzące się ze słowem *początek*, to po poznaniu różnych perspektyw postrzegania *arche* przez starożytnych filozofów, spojrzenie młodych ludzi będzie dużo szersze, pełniejsze i będzie sięgać do zupełnie innych konotacji.

### RUTYNA

**MOST** czyli jak pogłębiać/poszerzać rozumienie pojęć,  
zjawisk

**3 słowa**

**2 pytania**

**1 porównanie/ metafora**

**Hasło: początek**

Ciekawą rutyną, zastępującą dyskusję (w której rzadko kiedy uczestniczy cały zespół), jest rutyna *12 kreatywnych pytań*, pozwalających też jednocześnie przybliżyć ideę pogłębiających pytań sokratejskich. Bierzymy na przykład na warsztat ideę dobra przedstawioną w „Państwie” Platona. Uczniowie czytają fragment tekstu, następnie mają za zadanie ułożyć min.12 otwartych pytań do tekstu. Dobrze by było uzyskać jak najbardziej różnorodne pytania, np. *Dlaczego...? Po co...? Dla kogo...? Co by było, gdyby...? A co, jeśli...? Gdzie...? Kto...? Co...?* itp. Nie bez znaczenia jest tu liczba 12: chodzi o to, że pytań powinno być więcej, gdyż do pewnego momentu pojawiają się pytania oczywiste, dopiero po jakimś czasie uczniowie zaczynają formułować te mniej oczywiste i ciekawsze z punktu widzenia odpowiedzi. Sama forma zadawania pytań jest atrakcyjniejszą alternatywą wobec dyskusji. Pytania są efektem wysuwania hipotez i rozważania problemu na wiele sposobów, więc tak naprawdę ich formułowanie stanowi bardzo cenny cel sam w sobie, często jest to lepsze rozwiązanie niż sformułowanie zaledwie jednej tezy.

**METODA****12 kreatywnych pytań a PYTANIA SOKRATEJSKIE**

Kto...?  
Co...?  
Gdzie...?  
Skąd...?  
Dlaczego...?  
Po co...?  
Czemu...?  
Dla kogo?  
Co by było gdyby...?  
A co jeśli...?

czyli  
**rozważmy**  
problem głębiej

Rutyną wykorzystującą model formułowania pytań w celach filozoficznych jest 5 x *dlaczego?* Warto z niej korzystać, kiedy chcemy zrozumieć jakieś ważne zdanie czy opinię w kontekście określonej kategorii filozoficznej albo też chcemy poznać jej zasadność lub głęboką przyczynę. Na przykład, jeżeli interesuje nas postrzeganie zła przez Platona, wykorzystamy jego słowa: *Największe zło to tolerować krzywdę*. Znowu moglibyśmy chcieć wspólnie zastanowić się, co znaczą te słowa; zwykle pojawi się kilka pomysłów i na tym koniec. Natomiast zastosowanie rutyny 5 x *dlaczego?* już samo w sobie jest filozofowaniem, zadawaniem istotnych, uniwersalnych pytań, jednocześnie pozwalających dostrzec związki przyczynowo-skutkowe, często niewidoczne na pierwszy rzut oka. Pytania zwracają naszą uwagę na złożoność pewnych procesów czy zachowań. Dojście tą metodą do rdzenia problemu często może być odkrywcze i zaskakujące.



**„Największe zło to tolerować krzywdę!”**  
Platon

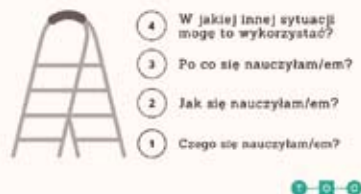
**RUTYNA**  
**5 x dlaczego?**  
czyli  
**uświadom sobie**  
**głęboką przyczynę**

Ciekawa rutyna to rutyna *Teza/argument/pytanie* – może ona stanowić model lekcji stworzonej wokół ważnego tekstu kultury odnoszącego się do wartości uniwersalnych. Uwielbiam wykorzystywać różnorodne animacje, np. film *Fantastyczne, latające książki Pana Morrisa Lessmore* czy bajkę animowaną *Piotruś i wilk*. Po obejrzeniu filmu uczniowie, pracując w grupach, mają za zdanie na jego podstawie postawić tezę dotyczącą jednej wartości uniwersalnej pojawiającej się w filmie, a następnie zebrać jak największą liczbę argumentów na jej potwierdzenie odwołujących się do filmu oraz zastanowić się, jakie jeszcze wątpliwości i pytania rodzą się w związku z tym problemem oraz sposobem jego pokazania w filmie. Kolejny krok to porównanie efektów pracy grup, zwrócenie uwagi na podobieństwa i różnice, zastanowienie się, z czego mogą one wynikać, a także zapisanie kilku wniosków. To praca angażująca naprawdę każdego, dużo bardziej absorbująca i uporządkowana niż zwyczajna analiza filmu oparta na rozmowie i wspólnym poszukiwaniu rozwiązania.

**RUTYNA****Teza/ argument/ pytanie**

1. Na podstawie obejrzanego filmu **postaw** dowolną tezę dotyczącą wartości uniwersalnych oraz **podaj argumenty** na jej potwierdzenie. **Zastanów się i zapisz**, co jeszcze budzi Twoją ciekawość lub wątpliwość w filmie w kontekście tych wartości.
2. **Zaprezentuj efekty pracy grupy.**
3. **Zwróć uwagę** na podobieństwa i różnice w efektach pracy grupy, **zastanów się**, co jest ich przyczyną, **zannotuj** minimum 3 wnioski.

Filozofowanie to nauka rzetelnego myślenia i refleksji. Nie sposób pominąć tu rutyny, która powinna kończyć każde zajęcia: jest to *drabina metaopoznania*. Jak wskazuje nazwa, pomaga ona uświadomić sobie własny proces uczenia się i model przyswajania wiedzy, a także zuniwersalizować nowe umiejętności.

**DRABINA METAPOZNANIA**

We wszystkich tych propozycjach zajęć widoczne jest, że nauczyciel nie ingeruje w proces rozwiązywania i dochodzenia do wniosków, proces myślenia i tworzenia. Za każdym razem pojawia się w roli cichego sprzymierzeńca, moderatora czasu, delikatnie naprowadza, kiedy widzi taką potrzebę, nigdy się nie wtrąca, nie wrzuca przysłowiowych trzech groszy, pozwala cały ciężar lekcji przerzucić na uczniów. Tylko wtedy mają oni poczucie dumy z dobrze wykonanej pracy, ale też świadomość, jak przyjemny może być wysiłek intelektualny, kiedy działamy w atmosferze wzajemnego szacunku, zaufania i wiary w swoje możliwości. Filozofia to potężne i niebezpieczne narzędzie, bo czyni nas świadomymi; uczy myśleć holistycznie, wieloaspektowo, a jej podstawą jest kwestionowanie. Powinna być jednym z ważniejszych elementów nowoczesnej edukacji. Odważmy się filozofować z dziećmi i młodzieżą, bo nie samym chlebem żyje człowiek. Dajmy sobie szansę zobaczyć, że warto.



**Anna Masny** – kulturoznawca, filolog, założycielka grupy teatralnej kÓrtyna, prowadzi zajęcia filozoficzne z dziećmi; trener Myślenia Krytycznego oraz moderator Design Thinking; miłośniczka edukacji opartej na neurodydaktyce i krytycznym myśleniu.

## Nadzór pedagogiczny w czasie pandemii – zmiana czy modyfikacja planu nadzoru pedagogicznego?

oprac. Jolanta Kijakowska, nauczyciel konsultant CEN  
ds. kierowniczej kadry oświaty

Rozporządzenie MEN z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U z 2020, poz. 493) doczekało się już ok. 12 rozporządzeń zmieniających. Ostatnie<sup>1</sup> (Dz.U. 2020 poz. 2111) weszło w życie z dniem 30.11.2020 r. – znalazł się w nim m.in. jeden wspólny termin ferii zimowych w Polsce. Rozporządzenie zawiera również odniesienia dot. nadzoru pedagogicznego: § 6. **Nadzór pedagogiczny nad nauczaniem zdalnym i innymi sposobami nauczania**<sup>2</sup>. W okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty nadzorowi pedagogicznemu, sprawowanemu przez właściwe organy, podlega w szczególności **organizacja zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć oraz stopień obciążenia uczniów realizacją zleconych zadań.**

### Nadzór pedagogiczny w szkole

Dyrektor szkoły we współpracy z innymi nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego:

1. przeprowadza ewaluację wewnętrzną i wykorzystuje jej wyniki do doskonalenia jakości pracy szkoły;
2. kontroluje przestrzeganie przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły;
3. wspomaga nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności przez: diagnozę pracy szkoły lub placówki, planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego, prowadzenie działań rozwojowych, w tym organizowanie szkoleń i porad;
4. monitoruje pracę szkoły lub placówki.

**Plan nadzoru pedagogicznego zawiera w szczególności (§ 23. ust. 3. rozporządzenia MEN z 25 sierpnia 2017 r.):**

1. przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz termin jej przeprowadzenia;
2. tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki;
3. zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań;
4. plan obserwacji;
5. zakres monitorowania.

**Zawartość planu nadzoru pedagogicznego pozostaje bez zmian.** Jak dotąd, opracowując ten dokument, trzeba

uwzględnić podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w bieżącym roku szkolnym. Warto poznać plan nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty dla danego województwa na nowy rok szkolny, pozwala to bowiem zorientować się m.in., jakie kontrole planuje kurator w kolejnych miesiącach, jakie ewaluacje problemowe będą przeprowadzane oraz w jakim zakresie będzie realizowane monitorowanie.

Jak poprzednio, ewaluację wewnętrzną przeprowadza się w odniesieniu do zagadnień uznanych w placówce za istotne w jej działalności, a plan nadzoru pedagogicznego musi uwzględniać wnioski z nadzoru sprawowanego w poprzednim roku szkolnym. Istotne są także wnioski, rekomendacje i raport z ewaluacji zewnętrznej oraz wyniki kontroli kuratora oświaty z roku szkolnego 2019/2020.

### Zmiana planu nadzoru pedagogicznego czy jego modyfikacja

Przepisy wprowadzone w związku czasowym ograniczeniem funkcjonowania jednostek systemu oświaty **nie nakazują dokonania zmian** w planach nadzoru pedagogicznego dyrektorów, jednak **istotna zmiana sposobu funkcjonowania szkół** może powodować taką konieczność. Modyfikacje założeń planu nadzoru pedagogicznego powinny dotyczyć tych kwestii, które w znaczącym stopniu zmieniły się w związku z przejściem szkół do kształcenia na odległość. Ich zakres będzie zapewne nieco odmienny w każdej szkole ze względu na różną specyfikę szkół. Pamiętać przy tym trzeba, że w przypadku dokonania zmian w planie nadzoru, dyrektor szkoły lub placówki jest zobowiązany niezwłocznie **poinformować radę pedagogiczną** o wprowadzonych zmianach

<sup>1</sup> Stan na dzień 14 grudnia 2020 r.

<sup>2</sup> § 6. zmieniony przez § 1. pkt 5. rozporządzenia z dnia 12 sierpnia 2020 r. (Dz.U. 2020.1394) zmieniającego rozporządzenie z dniem 1 września 2020 r.



(§ 23. ust. 4. rozporządzenia MEN z 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru).

#### Co modyfikować?

- sposób przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej;
- obserwacje zajęć prowadzonych przez nauczycieli;
- sposób prowadzenia przez nauczycieli działań w ramach zdalnego nauczania: systematyczność, adekwatność, terminowość.

**Zwiększonemu** nadzorowi należy poddać także:

- bieżące ocenianie postępów uczniów;
- rytmiczność realizacji podstaw programowych z poszczególnych zajęć edukacyjnych;
- sposób prowadzenia przez nauczycieli dokumentacji przebiegu nauczania.

Zgodnie z zapisami § 1. pkt. 7. rozporządzenia MEN z 20 marca 2020 r., to dyrektor szkoły ustala sposób dokumentowania realizacji zadań jednostki systemu oświaty w okresie zdalnego nauczania.

Obszary nadzoru można zmodyfikować i w okresie ograniczonego funkcjonowania szkół skupić się np. na jakości zdalnego nauczania, biegłości posługiwania się przez nauczycieli technikami porozumiewania się na odległość itp. Jednakże, co do zasady, nadzór pedagogiczny należy sprawować w sposób wskazany w obowiązujących przepisach.

Podsumowanie i wskazówki przydatne w praktyce dyrektorskiej:

1. Uniwersalna wersja planu nadzoru pedagogicznego – w czasie pandemii plan powinien zawierać co najmniej 3 scenariusze: praca stacjonarna, model mieszany, praca zdalna.
2. Zawartość planu pozostaje bez zmian.
3. Ważne jest monitorowanie realizacji podstawy programowej – to podstawowe zadanie dyrektora w obszarze dydaktyki:
  - ocena realizacji podstawy programowej za miniony okres poprzez analizę dokumentacji szkolnej, arkusz analizy (własny wzór) lub pytania problemowe, ankiety, wywiady, obserwacje lub formę nadzoru: ewaluację wewnętrzną;
  - cykliczna obserwacja, monitorowanie – zakres wskazany w planie.
4. Monitorowanie uczestnictwa uczniów w zdalnym nauczaniu:
  - rzetelna wiedza – objęcie wsparciem uczniów, monitorowanie ich udziału w zajęciach, współpraca z rodzicami;
  - rozpoznanie przyczyn nieobecności dzieci/młodzieży w kształceniu na odległość (jeżeli taka analiza została dokonana, to można pominąć).
5. Praca z dziećmi objętymi kształceniem specjalnym (IPET) i pomocą psychologiczno-pedagogiczną (doku-

mentacja szkolna i ocena realizacji zaleceń orzeczeń / wskazań w opinii poradni – przedmiot kontroli).

6. Kwestia bezpieczeństwa w sieci jako standard pracy (szkoła – rodzice).
7. Bycie na bieżąco ze zmianami w przepisach prawa – dynamiczne zmiany:
  - zmiany strategiczne powinny być ujęte w planie nadzoru;
  - zmiany porządkujące – omówione na zebraniu rady pedagogicznej;
  - monitorowanie zmian legislacyjnych;
  - kontrola przestrzegania prawa przez nauczycieli (prawo oświatowe i wewnętrzne), tematyka i terminy, obserwacje i/lub analiza dokumentacji.
8. Modyfikacja metod pracy: co trzeba zmienić? (mocne strony i obszary do rozwoju)
9. Doskonalenie systemu zdalnego nauczania:
  - w jaki sposób wykorzystać doświadczenia – duży potencjał kształcenia na odległość?
  - wpływ na jakość pracy szkoły – platformy edukacyjne, rozwój warsztatu pracy nauczycieli;
  - obserwacje zajęć online – projektowanie, nagrywanie lekcji, udostępnianie i odtwarzanie (wykorzystanie: zastępstwa, indywidualne nauczanie, czasowa nieobecność ucznia, awans zawodowy: opiekun stażu-stażysta-dyrektor i wiele innych);
  - koncepcja uzyskania wysokiej sprawności systemu;
  - potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia umiejętności pracy metodami i technikami kształcenia na odległość, wsparcie rodziców;
  - zasoby (infrastruktura i baza materialna) – ocena potencjału szkoły;
  - bieżąca kontrola w całym okresie działalności.
10. Obserwacja pedagogiczna na odległość – praca ucznia, spotkania wirtualne i współpraca.
11. Doskonalenie pracy z nowymi technologiami – szkolenia i przygotowanie nauczycieli jako działania rozwojowe – diagnoza – infrastruktura: sprzęt komputerowy, dostęp do Internetu – włączenie rodziców.
12. Placówki niepubliczne – te same przepisy funkcjonowania w okresie pandemii, jak placówki publiczne, ale bez nadzoru pedagogicznego; jeżeli osoba prowadząca ustanowi odpowiedni zapis w statucie, wówczas można przyjąć opisane zasady.

#### Przepisy prawne (szczególnie istotne z punktu widzenia pracy przedszkola)

Zmiany przepisów oświatowych następują w sposób dynamiczny:

- rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 23 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 24 października 2020 r.);

- rozporządzenie zmieniające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 14 sierpnia 2020 r., 1 września 2020 r. oraz 1 października 2020 r.);
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 12 sierpnia 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 1 września 2020 r.);
- rozporządzenie zmieniające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 8 września 2020 r.);
- rozporządzenie zmieniające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 14 sierpnia 2020 r.);
- rozporządzenie zmieniające rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (zmiany w rozporządzeniu obowiązują od 14 sierpnia 2020 r.).

#### Podstawa prawna:

1. Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst ujednolicony: Dz. U. 2020 r. poz. 910)
2. Rozporządzenie MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2020 r. poz. 1551), ogłoszone dnia 8 września 2020 r.
3. Rozporządzenie MEN z 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 r. poz. 493 ze zm.) – § 1. pkt. 7.
4. Rozporządzenie MEN z dnia 27 listopada 2020 r. (Dz.U. 2020 poz. 2111) zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 2111), weszło w życie z dniem 30.11.2020 r.

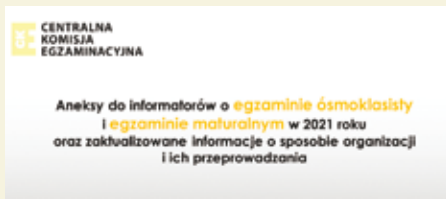
#### Źródła:

Ustawy i rozporządzenia: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU2020000493>

Artykuły: *Co z planem nadzoru w czasie epidemii?* Jacek Mikłasiński, Portal Oświatowy (dostęp 14.12.2020), <https://www.portaloswiatowy.pl/nadzor-pedagogiczny/co-z-planem-nadzoru-pedagogicznego-w-czasieepidemii-17929.html>

*Nadzór pedagogiczny – porada prawna z dnia 13 maja 2020 r.* (dostęp 14.12.2020), <https://www.nadzor-pedagogiczny.pl/porada/jak-ma-wygladac-nadzor-pedagogiczny-w-czasie-pande/12827>

*Planowanie nadzoru pedagogicznego w warunkach pandemii, Zarządzenie Przedszkolem – rozwiązania dla zaawansowanych* (dostęp 14.12.2020 r.), <https://przedszkole.wip.pl/wazne/planowanie-nadzoru-pedagogicznego-w-warunkach-epidemii-4372.html>



### CKE opublikowała aneksy do informatorów o egzaminach w 2021 roku

Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała aneksy do wszystkich informatorów o egzaminie ósmoklasisty i egzaminie maturalnym w 2021 roku, a także zaktualizowaną informację o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminów.

Informator o egzaminie ósmoklasisty: <https://tiny.pl/7v861>

Informator o egzaminie maturalnym: <https://tiny.pl/7v86j>

Informacja o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty w 2021 r.: <https://tiny.pl/7v86w>

Informacja o sposobie organizacji i przeprowadzania egzaminu maturalnego w 2021 r.: <https://tiny.pl/7v86c>

źródło: [www.gov.pl](http://www.gov.pl)

## badania i analizy

# Rola społeczna diagnostyki edukacyjnej, czyli XXVI Konferencja Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej

Magdalena Urbaś, nauczyciel konsultant CEN  
ds. biologii i przyrody

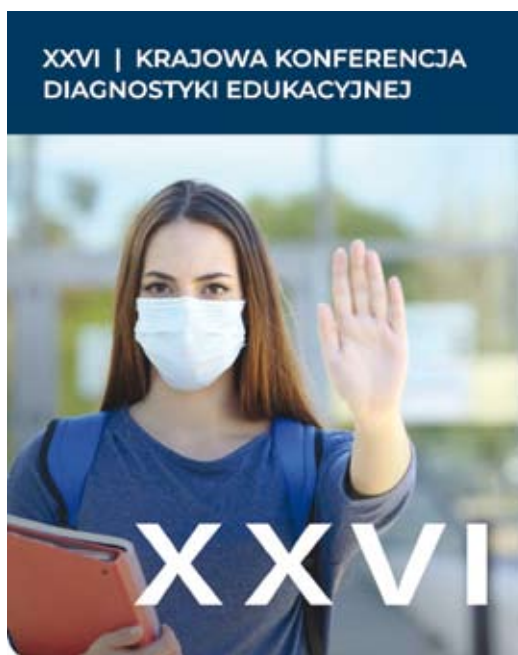
Rok 2020 to czas życia online – ta zmiana nie ominęła corocznej konferencji organizowanej przez Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej. Tegorocznemu wydarzeniu poświęcało hasło zawarte w tytule tego artykułu.

Wszystkie osoby, które nie miały okazji uczestniczyć w tym wydarzeniu, zachęcam do skorzystania z unikalnej bazy wystąpień konferencyjnych, w której znajdziemy teksty prelekcji nie tylko z tej edycji konferencji, ale i z poprzednich lat.

Przedmowę do wydawnictwa konferencyjnego, będącą omówieniem tegorocznych wystąpień, przygotowali: prof. Bolesław Niemierko i dr Maria Krystyna Szmigel, poświęcając każdemu z referatów swoją uwagę. Poniższy tekst jest subiektywnym przeglądem wybranych wystąpień konferencyjnych, opartym w dużej mierze na słowach i spojrzeniu autorów ww. przedmowy.

Na XXVI KDE złożyły się cztery sesje plenarne i trzy spotkania w równoległych sekcjach. Referat otwierający konferencję wygłosił Krzysztof Konarzewski, odpowiadając na pytanie: Czy popularność technikum jest zasłużona? Zdaniem autora, kolejność: najpierw kształcenie ogólne, a potem zawodowe, lepiej wykorzystywałoby zdolności młodzieży.

Pierwsze efekty współpracy władz miasta Ostrołęki i Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiono w wystąpieniach dotyczących projektów badawczych wspierających lokalną politykę oświatową. Jednym z działań w ramach tej współpracy jest *Observatorium Oświatowe*. Dr Aleksandra Jasińska-Maciążek, mgr Joanna Stelmach i dr hab. Roman Dolata przedstawili wybrane wyniki tej lokalnej diagnozy edukacyjnej. Elementem działań w Ostrołęce jest także badanie poświęcone korepetycjom: *Pozaszkolna pomoc w nauce – powszechność, uwarunkowania i konsekwencje w lokalnym systemie oświatowym*. Kolejnym problem, na którym skupili się badacze, jest oddziaływanie zmiany szkoły lub oddziału klasowego na osiągnięcia szkolne (*Zmiany środowiska edukacyjnego uczniów: uwarunkowania*



*i konsekwencje*). Dopełnienie stanowi lokalne studium zagadnienia nierówności edukacyjnych (*Szkoła publiczna wobec problemu spójności społecznej*).

Wnikliwej analizie doczekały się także arkusze maturalne z przedmiotów przyrodniczych. Urszula Poziomek starała się odpowiedzieć na pytanie: Czy jakość oceniania prac egzaminacyjnych z biologii zależy tylko od przygotowania egzaminatorów? Odnotowała wzrost trudności zadań egzaminacyjnych z biologii, co można przypisać postępowi naukowemu tego przedmiotu, ale też brakowi dopływu młodych kadr pedagogicznych do pełnienia funkcji egzaminatora OKE. Dr Takeo Ischikawa przeanalizował zmiany w Olimpiadzie

Biologicznej i ich wpływ na osiągnięcia polskich uczniów na arenie międzynarodowej.

Raport badawczy dr Marii Krystyny Szmigel i dra Henryka Szaleńca: *Pierwsi absolwenci liceów przekształconych z likwidowanych gimnazjów* podsumowuje trzyletnie badanie skutków reformy systemu szkolnego w Polsce i rejestruje zmiany, jakie w przygotowaniach do matury wywołała pandemia.

Kształcenie zdalne było tematem odrębnej sesji plenarnej. Dr inż. Franciszek Wyrwa, Michał Wyrwa i dr Aleksandra Wilkus-Wyrwa, przygotowali studium literaturowe *Wyzwania nauczania zdalnego. Perspektywa nauczyciela i ucznia*. Przedstawili przegląd badania UNESCO przeprowadzonego w 98 krajach, promowali konstruktywizm wyznaczający nauczycielowi rolę doradcy, a nie tylko zwierzchnika ucznia, określili też niezbędne warunki kształcenia zdalnego (w tym: wysokie kompetencje nauczycieli) i jego ograniczenia (w tym: brak uspołecznienia uczniów).

Prof. Robert Zakrzewski przedstawił najnowsze wyniki badań dotyczących nauczania zdalnego chemii i innych przedmiotów szkolnych oraz akademickich w Polsce.

## TiK w szkole

Dr Beata Prościak i Halina Samko w rozprawie *Człowiek i bot – paralele matematyczno-polonistyczne w diagnostyce edukacyjnej* charakteryzują myślenie robotyzacyjne. Podkreślają przy tym znaczenie społecznej uważności i twórczości uczniów.

Prof. Anna Perkowska-Klejman pochyliła się nad możliwościami oceny refleksyjności w edukacji.

*Co mi się zdaje, że wiem o diagnostyce edukacyjnej* to tytuł wystąpienia prof. Bolewysława Niemierki. Celem autora jest rozdzielenie tego, co uznano za pewne i ustalone, od tego, co tylko prawdopodobne, a użyteczne. Zapowiedziane zostało także nowe wydanie podręcznika *Diagnostyka edukacyjna*.

Relacje między pozycją w sieci rówieśniczej, metapercepcją, samotnością i objawami depresyjnymi wśród wczesnych adolescentów to z kolei temat badań, które prowadzili: Paweł Grygiel, prof. URZ dr Anna Gaweł, dr Barbara Ostańska-Molik, Grzegorz Humenny i prof. Roman Dolata. Wynika z nich, że deficyty w relacjach społecznych, przede wszystkim w sieci rówieśniczej, są głównym źródłem załamań samooceny nastolatków.

Tematem obrad w jednej z sekcji było także kształcenie zdalne. Swoje miejsce znalazły w niej m.in. wystąpienia przedstawicieli dwóch pomorskich ośrodków doskonalenia nauczycieli: CEN w Gdańsku i ODN w Słupsku. Wystąpienia te ogniskowały się wokół ankietowego badania potrzeb szkoleniowych nauczycieli (ODN) oraz pracy całej placówki w trakcie pandemii (CEN).

Ten krótki artykuł nie wyczerpuje całego, zróżnicowanego spektrum wystąpień XXVI KDE, do którego swój wkład wniosło 54 autorów z 28 ośrodków naukowych i instytucji oświatowych. Warto zatem sięgnąć do teksów konferencyjnych. Zapraszam do odwiedzenia strony internetowej [www.ptde.org](http://www.ptde.org), a tam: *Bazy tekstów z zakresu diagnostyki edukacyjnej (lata 1993-2020)*.



### Rodzicu, zadbaj o dziecięcy mózg! Wprowadź Domowe Zasady Ekranowe

Wychowujemy pokolenie dzieci urodzonych w epoce urządzeń ekranowych i nowych technologii. Ponad 40 proc. rocznych i dwuletnich dzieci korzysta z tabletów lub smartfonów, a niemal co trzecie dziecko w tym wieku korzysta z tych urządzeń codziennie lub prawie codziennie. Ekran dają wiele możliwości i mogą pozytywnie stymulować mózg, ale używane nadmiarowo mogą negatywnie wpływać na rozwój i zdrowie dziecka oraz relacje rodzinne. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę wraz z partnerami, Fundacją Orange oraz Facebook Polska startują z kampanią „Zadbaj o dziecięcy mózg” i promują domowe zasady ekranowe. Więcej o kampanii na stronie: [domowezasadyekranowe.fdds.pl](http://domowezasadyekranowe.fdds.pl).

źródło: <https://fdds.pl>



### Bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z zasobów sieci. Internet a prawa autorskie

Publikacja przygotowana przez doświadczonych trenerów, specjalistów w dziedzinie edukacji medialnej i cyfrowej [została udostępniona nieodpłatnie na stronie internetowej [www.ore.edu.pl](http://www.ore.edu.pl)]. Adresowana jest do kadry pedagogicznej – nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych, zainteresowanych świadomym poruszaniem się w świecie wirtualnym, którego eksploracja stała się dla szkoły, uczniów i ich rodziców naturalnym elementem codziennego funkcjonowania.

Celem publikacji jest podwyższenie kompetencji nauczycielskich w zakresie bezpiecznego, zgodnego z prawem i odpowiedzialnego wykorzystywania materiałów edukacyjnych i innych dostępnych w internecie. Intencją autorów jest także wzmocnienie motywacji nauczycieli do odkrywania zasobów sieci i w konsekwencji – uczynienie procesu edukacyjnego ciekawszym i skuteczniejszym. Opracowanie stanowi logiczną całość, ale można też sięgać do jego wybranych fragmentów – części teoretycznych oraz praktycznych w postaci scenariuszy zajęć, przyporządkowanych do poszczególnych etapów kształcenia. Autorzy publikacji przedstawiają wielowątkową problematykę korzystania z zasobów internetu, poczynając od analizy zachowań dzieci i młodzieży w sieci, poprzez kwestie ochrony prawnej utworu i autora, kończąc na zagadnieniach zagrożeń społecznych wynikających z łatwego dostępu i poruszania się w przestrzeni wirtualnej. Przede wszystkim jednak koncentrują się na zasadach niezagrażającego ryzykiem wykorzystywania potencjału internetu, popularyzując rozwiązania, które okazały się skuteczne – a zatem warto je wdrażać w działaniach edukacyjnych i wychowawczych.

źródło: [www.ore.edu.pl](http://www.ore.edu.pl)

O wykorzystaniu narzędzi TiK w pracy z filmem w edukacji piszemy w rubryce „Temat numeru”, przede wszystkim na str. 7 i 17-18.

M.B.-U.

## wokół nas

## Mam prawo – i Ty masz prawo

Magdalena Kaczmarczyk

**Kontekst**

Niniejszy tekst, bardziej reportaż niż artykuł, poświęcony realizacji online projektu obchodów Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka w Podstawowej Szkole Społecznej „Niedźwiednik” w Gdańsku, napisałam przekonana, że warto podzielić się takim doświadczeniem – dla mnie samej, mimo ponad dwudziestu lat praktyki, zaskakującym. Chciałabym zaprosić Państwa do prześledzenia ze mną kolejnych etapów pracy nad projektem: od genezy pomysłu, poprzez ustalenie celów, bilans zasobów, potrzeb i możliwości, planowanie, podział zadań i ich realizację, aż po ewaluację.

Zapraszam do wspólnej refleksji nad tym, jak to się stało, że udało się nam więcej niż zamierzaliśmy, choć można było zadbać lepiej o wiele spraw, wiele elementów układanki, jaką stanowi projekt społeczny, zaplanować bardziej precyzyjnie. Jak to się dzieje, że realizujemy spontanicznie podjęty pomysł, a nie zawsze – precyzyjnie wyczelowany plan? Co sprawia, iż jakieś przedsięwzięcie edukacyjne staje się *dobrą praktyką*? Jak ją rozpoznać? Jak powtórzyć?

**Pomysł**

Rok temu po raz pierwszy uczniowie i uczennice naszej szkoły wzięli udział w projekcie Fundacji IRSE oraz Rady Imigrantów i Imigrantek przy Prezydencie Miasta Gdańska *Szkoła Różnorodności*. Finałem cyklu zajęć poświęconych międzykulturowości miało być wykonanie przez uczestników i uczestniczki gazetki ściennej z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka. To wówczas po raz pierwszy pojawiła mi się intuicja: dobrze byłoby zorganizować szkolne obchody tego święta.

Aby jednak przejść od pomysłu do realizacji, potrzebowałam energii błyskawic, które na przełomie października i listopada pojawiły się podczas lekcji zdalnych w MS Teams w awatach moich uczennic. Moda czy świadomość? – za-

dałam sobie pytanie, a zaraz potem uzmysłowiłam sobie, jak ważna jest odpowiedź na nie. I jak istotne jest dla mnie jako nauczycielki i wychowawczynie, by takich wyborów (przyjmując określoną postawę, jak i opowiadając się przeciw niej bądź zachowując neutralność) *moje dzieciaki* dokonywały w zgodzie ze sobą, w pełni świadomie, nie za sprawą mody czy sugestii dorosłych. Aby więc zainspirować wychowanków i wychowanki do poszukiwania konkretnej wiedzy, a potem własnych odpowiedzi na trudne pytania współczesności, zadałam klasie napisanie przemówienia z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka – wystąpienia w imię najistotniejszych, ich zdaniem, spośród tych praw. Powstałe prace poruszyły mnie na tyle, bym spróbowała stworzyć przestrzeń dla ich prezentacji.

**Planowanie**

Pomysłem podzieliłam się najpierw z humanistami, a kiedy koledzy stwierdzili, że chcą go zrealizować i że wydaje im się naprawdę istotny, poprosiłam o zgodę dyrekcję szkoły. Spotkałam się z entuzjastyczną akceptacją dyrektorki, pani Joanny Rogowskiej.

Wspólnie z panami Marcinem Wójcikiem (polonistą) i Damianem Polakowskim (historykiem) przystąpiliśmy zatem do przedyskutowania i opracowania założeń projektu.

Było dla nas ważne, by projekt spełnił określone cele. Miał spowodować, że dzieci jak najbardziej samodzielnie zdobędą potrzebną wiedzę, wykorzystają i udoskonalą posiadane umiejętności lub zgodnie z odkrytymi potrzebami – spróbują nowych. Poprzez własne zaangażowanie uczestników i uczestniczek chcieliśmy uświadomić im, iż poruszana tematyka dotyczy ich indywidualnie i jako osoby przynależne do każdej społeczności, którą wybiorą, że wiąże się z codziennym funkcjonowaniem. Dlatego każdy zespół klasowy w stworzonym przez nas ramowym planie otrzymał



Hanna Piotrowska, klasa 3



Laura Jessa, klasa 2



Małgorzata Habasińska, klasa 1



Nikodem Rumiński, klasa 1

przydział bardzo ogólnie sformułowanego zadania, związanego z prawami człowieka i prawami dziecka, które to zadanie realizatorzy musieli sami doprecyzować, a które w jakiś sposób wychodziło naprzeciw potrzebom danego zespołu. Na przykład grupa, w której dominują dzieciaki żywiołowe i ruchliwe, z trudnością koncentrujące uwagę na zadaniu, otrzymała do przygotowania quiz, co wymaga kreatywności i błyskotliwości, ale niekoniecznie żmudnego opracowania szczegółów.

Chcieliśmy – zgodnie z duchem szkoły – stworzyć nastrój uroczystego celebrowania wartości, jednocześnie unikając patosu, który co prawda podkreśla ważność poruszanych spraw, ale także skutecznie izoluje od nich emocjonalnie, czyniąc z nich element *rytuałów* i *tradycji*, związanych z konkretną datą, symbolami, hasłem, zamiast podkreślać ich uniwersalną obecność w codziennych poczynaniach. Dlatego to dzieci miały przygotować imprezę dla siebie i innych dzieci, a nie po prostu zrealizować gotowy scenariusz, stworzony przez dorosłych. Tak naprawdę to, jaka impreza powstanie, było najbardziej nieprzewidywalnym – najtrudniejszym z punktu widzenia dorosłego organizatora – elementem projektu.

Oddzielny wymóg stanowiła realizacja wydarzenia zdalnego. To narzucało nam ograniczenia czasowe i techniczne. Uznaliśmy, że spotkanie nie może trwać dłużej niż dwie godziny, a poszczególne jego elementy powinny mieć jak najbardziej różnorodny charakter, aby angażowały widownię – oddziaływały na różne zmysły, toczyły się w interakcji, przykuwały uwagę i emocje. Wybraliśmy jako „miejsce spotkania” platformę MS Teams, znaną nam, dzieciom i rodzicom z codziennej praktyki nauczania zdalnego, oferującą liczne funkcjonalności potrzebne do takiego zadania (np. aplikację Forms do przeprowadzenia quizu, możliwość tworzenia oraz płynnego odtwarzania filmów i prezentacji *wewnątrz* platformy lub wysłania zaproszenia osobie spoza

organizacji), sprawdzoną już wcześniej w realiach dużego przedsięwzięcia online z udziałem gości, ponieważ wiosną właśnie tutaj organizowaliśmy *Nocne czytanie* – coroczną imprezę związaną z Międzynarodowym Dniem Książki i Praw Autorskich.

Wybór platformy był podyktowany nie tylko codzienną praktyką i wcześniejszym doświadczeniem, ale także faktem, że *na Teamsach* toczy się aktualnie całe wirtualne życie szkoły. Dzięki temu wydarzenie włączało się w naturalny sposób w żywy nurt tego życia. Każda osoba należąca do zespołu organizatorów i organizatorek mogła w dowolnym momencie zajrzeć do każdego zespołu zadaniowego, przywitać się, podrzucić pomysł, skomentować działania, dodać motywujący emotikon, poprosić o pomoc – współuczestniczyć i brać odpowiedzialność za wspólne przedsięwzięcie.

Ostatnią sprawą, z którą przyszło się nam uporać, była polityka. Tak. Piszę o tym – jak powiedziała podczas obchodów jedna z uczennic: *korzystając z prawa do wyrażania własnych poglądów* – aby pokazać, z jakimi dylematami musi się borykać szeregowy pracownik oświaty, gdy działając w imię najwyższych ogólnoludzkich wartości, w projekcie edukacyjnym, nie chce propagować ideologii, ale też nie zamierza unikać treści, traktowanych jako kontrowersyjne przez obecne władze państwowe. Jako inicjatorka i pomysłodawczyni obchodów Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka, zdawałam sobie przecież sprawę z tego, że te właśnie prawa są tematem burzliwej – *nomen omen* – debaty publicznej, a jej echa raczej pojawiają się w wypowiedziach przygotowanych przez uczniów i uczennice. Właśnie dlatego, że tak aktualny oraz newralgiczny, ten temat był tak ważny i należało go podjąć, mając na względzie kształtowanie świadomości obywatelskiej. Właśnie: *świadomości*. Nie ukrywam jednak, że towarzyszył mi strach przed konsekwencjami w postaci ewentualnego postępowania dyscyplinarnego, gdyby ktoś uznał, że jest to *działanie nieelicujące z etyką zawodu nauczyciela*.



Miłosz Antonowicz, klasa 2

Mając na względzie wolność sumienia, przekonani i szacunek dla każdego człowieka, położyłam nacisk na pełną jawność wszystkich poczynań, związanych z projektem i pełną dobrowolność zaangażowania. Postanowiliśmy w gronie organizatorów, iż w przygotowaniu imprezy wezmą udział te dzieci, których rodzice wyrażą na to stosowną zgodę oraz będziemy na bieżąco informować całą społeczność szkolną o tym, jak rozwija się praca nad scenariuszem i jakie treści będzie on zawierać, tak by każdy, kto zechce uczestniczyć w imprezie, mógł podjąć świadomą decyzję w zgodzie z własnymi przekonaniami.

### Rodzice

*Możemy wybaczyć dziecku, że boi się ciemności. Prawdziwa tragedia ma miejsce wtedy, gdy człowiek dorosły boi się światła. (przypisywane Platonowi). Ponieważ nie chcę, aby mój syn bał się światła, również rozszczerzonego, zgłaszam zainteresowanie szkolnymi obchodami Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka, jednocześnie bardzo dziękując za pomysł i inicjatywę.* Maili podobnych do tego otrzymałam bardzo wiele w odpowiedzi na propozycję zgłaszania dzieci do pracy nad projektem, przesłaną rodzicom za pośrednictwem e-dziennika Librus. W ciągu pierwszych trzech dni od rozesłania informacji zgłosiło swoje dzieci do projektu ponad osiemdziesięcioro rodziców (!) w szkole liczącej około 180 uczniów, w tym rodzeństwa. Większość wypowiedzi zawierała pozytywne komentarze: o potrzebie edukacji na ten temat, zawierających wsparcie moralne i liczne wyrazy entuzjazmu, podziwu dla inicjatywy oraz dla szkoły, w której *nie boimy się podejmowania takich przedsięwzięć.*

Wszyscy znamy z własnej praktyki szkolnej zabieganych rodziców, do których trzeba się często uparcie dobijać, by uzyskać dokument, informację zwrotną, deklarację – w tym wypadku nawet osoby należące zwykle do tej grupy wyraziły akceptację bez starań z naszej strony, co (w moim odczuciu) podkreśla dodatkowo społeczną ważność przedsięwzięcia. Wyjątkowo ucieszyłam się, gdy zgodzili się także państwo, którzy dotychczas konsekwentnie unikali uczestnictwa dziecka w projektach, które mogłyby być w jakikolwiek sposób łączone z polityką.



Oliwier Bakula, klasa 2

Dla pełni obrazu chcę poinformować, że pojawiła się jedna opinia odmowna. Rodzice napisali, iż podobają im się założenia imprezy, jednakże ważniejsze jest dla nich to, by ograniczyć dzieciom czas spędzony przy komputerze, rezygnują więc z dodatkowego zaangażowania online – co w pełni rozumiem i przyjmuję.

W tym momencie chciałabym wyrazić wdzięczność rodzicom, którzy zgłosili swoje dzieci do projektu. Jestem przekonana, że w ten sposób dali im szansę czynnego udziału w niezwyklej doświadczeniu, integrującym społeczność wokół najważniejszych, uniwersalnych wartości, otwierającym przestrzeń dla zaangażowania na miarę możliwości i potrzeb każdego z uczestników, dla budowania przez dzieci własnego systemu wartości w oparciu o świadome oraz odpowiedzialne uczestnictwo, połączone z samodzielnym zdobywaniem wiedzy i umiejętności, jak również ich kreatywnym wykorzystaniem w praktyce.

### Perpetuum mobile

Maszyna ruszyła na przełomie listopada i grudnia. Do grona dorosłych organizatorów zaprosiliśmy panią dyrektorkę Joannę Rogowską jako *specjalistkę od dyplomacji*, panią wicedyrektorkę Katarzynę Blumę, tym razem w roli specjalistki TIK, panię Marię Olszewską i Dominikę Babińską, psycholożki oraz mentorki działającej w szkole grupy mediatorów rówieśniczych, a także panię Agnieszkę Gostkowską – plastyczkę i nauczycielkę etyki oraz Dorotę Ordecką – muzyk. W związku z przekraczającą nasze oczekiwania liczbą zgłoszeń oraz sugestiami rodziców i dzieci, iż są w społeczności szkolnej osoby, które ze względu na inne aktywności nie dysponują czasem, by zaangażować się dodatkowo po lekcjach w realizację projektu, ale chętnie wzięłyby udział w uroczystości jako widzowie, a także mając na względzie wagę poruszanej tematyki – pani dyrektorka zaproponowała, by obchody Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka uznać za imprezę ogólnoszkolną adresowaną do całej społeczności. Dzięki temu mogła się ona odbyć w czasie lekcyjnym i być dostępną dla wszystkich zainteresowanych (kto zaś nie miał woli uczestnictwa, nie musiał się logować ani usprawiedliwiać). O tej decyzji poinformowaliśmy całą

społeczność szkolną. Rodzice, którzy nie mogli towarzyszyć dzieciom w spotkaniu online, a wyrazili życzenie uczestnictwa, otrzymali link-zaproszenie.

Ważną kwestią do rozstrzygnięcia było zaangażowanie najmłodszych. Dzięki uczestnictwu pań Agnieszki i Doroty powstał pomysł aktywności artystycznej: najmłodsze dzieci, realizujące zajęcia zerówki w szkole, miały nagrać piosenkę o prawach dziecka z panią Dorotą, natomiast uczniom i uczennicom z klas I-IV zaproponowaliśmy udział w konkursie plastycznym o prawach człowieka i prawach dziecka, do którego pomogła się im przygotować pani Agnieszka na plastyce, a także w ramach lekcji etyki. Nagrodą w konkursie miało być wykorzystanie najciekawszych prac jako tła dla prowadzących spotkanie w MS Teams oraz w materiałach promocyjnych, dzięki temu impreza zyskała oprawę plastyczną. Wybrane prace konkursowe prezentujemy również w niniejszym artykule.

Wszyscy otrzymali propozycję nagrania krótkiego filmu: reklamy książki, filmu, gry lub innej publikacji promującej prawa człowieka. Młodzież z klas siódmych i ósmych – w szczególności uczestnicy Klubu Debat Oxfordzkich – mogli wziąć udział w konkursie na przemówienie z okazji celebrowanego święta. Przemówienie także należało nagrać. Tak powstałe materiały multimedialne mogły zostać użyte do wzbogacenia spotkania, ale także opublikowane na stronie internetowej szkoły i profilu na Facebooku, gdyby okazało się, że będzie ich wiele i prezentacja całości przedłużyłaby imprezę.

Wszystkie materiały edukacyjne na potrzeby obchodów miały stworzyć – na zaproponowany temat, ale według własnego pomysłu – grupy chętnych uczniów z poszczególnych klas starszych, umawiając się i spotykając po lekcjach w specjalnie w tym celu utworzonym zespole na MS Teams, na własnych kanałach, gdzie także należało umieszczać tworzone materiały. W ten sposób każdy zespół zadaniowy miał pełny dostęp do wszystkich przygotowywanych materiałów roboczych, grupy mogły ze sobą współpracować, wymieniać informacje i opinie, a koordynatorzy – na bieżąco monitorować postępy prac (dzięki powiadomieniom o nowej aktywności) i służyć wsparciem.

Powstały w ten sposób: prezentacje multimedialne o prawach człowieka i prawach dziecka (klasy VII), filmy promujące idee równości i różnorodności (klasa IV), quiz o pra-

wach dziecka (klasa V), film przeciwko przemocy (klasa VI), prezentacja o prawach człowieka w mediacjach (mediatorzy) oraz wywiady z gośćmi (klasa VI i VIII).

To, co działo się w zespołach zadaniowych pomiędzy uczestnikami – kreatywność, refleksje, kontrowersje, dyskusje, kompromisy, wyzwania, pokonywanie trudności, złość, irytacja, nauka cierpliwości, pokory, słuchania, odwagi, dowodzenia i dzielenia odpowiedzialności, wdzięczności i podziwu, planowanie, uczenie się wspólnie i od siebie wzajemnie, nie tylko wiedzy i umiejętności, ale także szacunku dla potrzeb i odmienności – to wszystko i wiele innych elementów powstałych interakcji, których byłam świadkiem i w których współuczestniczyłam, uważam za najcenniejszą wartość projektu. To była właściwa lekcja praw człowieka! Energia relacji tworzonych wokół podjętego z ciekawością i ambicją przedsięwzięcia przełożyła się na realne, skuteczne działanie.

Inni nauczyciele, w szczególności wychowawcy klas, także włączyli się w projekt, proponując pomoc, udzielając wsparcia, pilnując terminów. Współtworzyli go również rodzice, głównie wspomagając i motywując dzieci w realizacji ich zadań, ale także podpowiadając nam pomysły. To dzięki inicjatywie państwa Karoliny i Tomasza Szymczaków zaprosiliśmy na uroczystość i poprosiliśmy o rozmowę laureata Pokojowej Nagrody Nobla, pana prezydenta Lecha Wałęsę. Zaproszenie zostało przyjęte!

### Finał

10 grudnia zaczęliśmy od radosnego... problemu. Zaskoczyła nas frekwencja. Na uroczystość online, oprócz organizatorów, stawiło się ponad 150 uczestników! Wpuszczenie na spotkanie takiej liczby osób (choć akceptacją wchodzących zajmowało się czworo organizatorów), okazało się czasochłonne, czego wcześniej nie przewidzieliśmy, podobnie jak faktu, że dzieci niezaangażowane w przygotowania, mimo wpisania ich do zespołu, będą mieć kłopot z odnalezieniem odpowiedniego spotkania na platformie i będą pisać do różnych osób prywatne wiadomości z prośbą o pomoc. Kiedy już uporaliśmy się z *orkiem przy wejściu i hałasem na widowni oraz w kularach*, okazało się, że zaczynamy z dziesięciominutowym opóźnieniem.

Nastąpiło powitanie gości honorowych: pani Katarzyny Błasińskiej i pana Karela Dolińskiego z Fundacji IRSE, pani



Nina Chojnacka, klasa 2



Pola Chojnacka, klasa 1



wizytator Iwony Michowskiej oraz wszystkich zebranych, a potem piosenka na początek, prezentacja wyników konkursu plastycznego i przemówienie uczennicy klasy ósmej.

Wyzwaniem okazało się tym razem prezentowanie poszczególnych nagrań w taki sposób, by całość spotkania toczyła się płynnie i bez przestojów. Na to jednak byliśmy przygotowani: wszyscy organizatorzy mieli w tym celu dostęp do wszystkich materiałów oraz scenariusza, zgromadzonych w jednym miejscu, na specjalnie w tym celu założonym kanale zamkniętym. Na bieżąco kontrolowaliśmy sytuację internetową, a mając kłopot z dostępnością Internetu, mogłam w każdej chwili poprosić innego organizatora o udostępnienie danego materiału na platformie.

W roli prezynterów (i reżyserów) spotkania występowały osoby dorosłe – inaczej niż podczas innych imprez szkolnych – więc mogliśmy niektóre elementy scenariusza przesunąć w czasie tak, by spotkania na żywo z oczekiwanymi gośćmi specjalnymi: prezydentem Lechem Wałęsą oraz pracownicą Trybunału Praw Człowieka, mecenaszką Ewą Gromadą, odbyły się zgodnie z planem.

Spotkania te budziły od początku silne emocje. Wpływ na to miała z pewnością legenda Lecha Wałęsy. Jaką osobą okaże się przywódca Solidarności, noblista, prezydent, polityk – człowiek-symbol? Trudno powiedzieć, komu łatwiej było skonfrontować się z legendą: nam, dorosłym, świadomym historii, czy prowadzącym spotkanie ósmoklasistkom, które znają zaledwie jej współczesne echa i jeszcze nie uczyły się o tym na lekcjach. Dla szóstoklasistów przygotowujących spotkanie z panią mecenas nowością były informacje o tym, czym w ogóle zajmuje się Trybunał, no i sam fakt rozmowy z osobą reprezentującą tak poważną, międzynarodową instytucję. Spotkania wymagały od prowadzących je uczniów i uczennic nie tylko zdobycia wiedzy o Gościach i ich działalności, ale też zgromadzenia większej niż potrzebna liczby pytań i ich selekcji. Prowadzący spotkania musieli się wykazać elastycznością i uwagą nakierowaną na potrzeby dorosłego rozmówcy. Oboje Goście bowiem w roli osób udzielających wywiadu dzieciom na szkolnej imprezie online występowali prawdopodobnie po raz pierwszy w życiu. Nie sposób przecenić wychowawczą rolę takiego doświadczenia! Uczestnicy dowiedzieli się między innymi od pani mecenas, że to dorośli, niestety, są często odpowiedzialni za łamanie praw dzieci i że wiele takich sytuacji ma związek z najbliższą rodziną, od pana prezydenta zaś usłyszeli, jak ważne jest pokojowe rozwiązywanie konfliktów. Lech Wałęsa przekazał dzieciom warte przemyślenia przesłanie: świat potrzebuje zmian; to, jaki będzie, zależy od was, od tego, jak będziecie chcieli go zmienić.

Wśród innych elementów uroczystości prezentacje klas siódmych o prawach człowieka i prawach dziecka przyniosły zebrany konkretne, rzetelne informacje, dały też uczniom i uczennicom pole do prezentacji własnych opinii. Emocje (i zamieszanie) wzbudził quiz przygotowany przez klasę

piątą. Duże wrażenie wywarły filmy: o Malali Yousafzai (klasy czwartej) oraz przeciwko mowie nienawiści (klasy szóstej). Zwieńczeniem spotkania była prezentacja mediatorok o prawach człowieka w procesie mediacji rówieśniczych.

### Pokłosie

Miło było słyszeć i czytać pozytywne opinie o naszym przedsięwzięciu – wyrażali je uczniowie i uczennice, rodzice, nauczyciele, goście. Do dziś (miesiąc po zdarzeniu) na szkolnej platformie Teams prawie codziennie w zespole Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka ktoś dodaje serduszko pod czymś postem, rysunkiem, materiałem.

Pani Małgorzata Bukowska-Ulatowska zaproponowała mi *podzielenie się tym przykładem dobrej praktyki z szerszym gronem odbiorców*, co niniejszym z wdzięcznością czynię.

Impreza zorganizowana z potrzeby serca, na podstawie wzruszenia i przebłysku intuicji wychowawczej, urosła do rangi dużego wydarzenia online o charakterze otwartym. Występując z pomysłem, nie sądziłam, że stworzymy tak poważne przedsięwzięcie. Gdybym wiedziała o tym wcześniej, prawdopodobnie zlekłabym się ciężaru organizacji, dlatego jestem zadowolona, że *urości samo*, bez wcześniejszych założeń. Choć gdybyśmy planowali rozmiary przedsięwzięcia, można byłoby odpowiednio wcześniej skutecznie zadbać o objęcie go patronatem przez cieszące się szacunkiem społecznym instytucje i organizacje, a dzięki temu przyczynić się do promocji podjętej tematyki.

Warto zastanowić się, dzięki czemu *urości samo*. Jakie czynniki okazały się pożywką dla tego samoczynnego wzrostu, którego w praktyce nauczycielskiej życzymy sobie w różnych działaniach? Pierwszym z nich z pewnością był fakt, że pracowaliśmy metodą projektu, więc nie wszystko byliśmy w stanie przewidzieć, lecz też byliśmy gotowi na elastyczność i zmiany, otwarci na siebie wzajemnie, wykorzystując doświadczenia i kompetencje różnych osób w zespole (mam tu na myśli zarówno dorosłych, jak i dzieci). Niebagatelną rolę odegrał fakt, iż wszyscy uczestnicy wnieśli do przedsięwzięcia własną motywację, zbudowaną na wolności wyboru, potrzebie uczestnictwa, entuzjazmie i przekonaniu o wartości podejmowanych działań. Najważniejsze jednak wydaje mi się to, że temat został podjęty w odpowiednim momencie, był potrzebny, konieczny wręcz w obecnej sytuacji – wobec zmęczenia ograniczeniem swobody, potrzeby wspólnoty, a przede wszystkim potrzeby wiedzy i otwartej rozmowy o prawach człowieka, naszych prawach.

Magdalena Kaczmarczyk – nauczycielka języka polskiego w Podstawowej Szkole Społecznej „Niedźwiednik” oraz w Niepublicznej Szkole Podstawowej Mistrzostwa Sportowego Gdańskiego Klubu Sportowego „Gedania 1922” w Gdańsku.

## Biblioteka pod chmurką – akcje biblioteczne w niezwykłych czasach

Patrycja Turska

Jako nauczyciel bibliotekarz staram się wychodzić naprzeciw potrzebom uczniów związanym z rozwojem ich zainteresowań.

W okresie pandemii stanowi to wyzwanie, jednak przy odrobinie pomysłowości nawet w tak niezwykłych czasach można przeprowadzić ciekawe akcje biblioteczne.

W marcu 2020 r. wystąpiłam do Gdańskiego Funduszu Sąsiedzkiego z propozycją zrealizowania inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej: zorganizowania przedstawienia teatryku kamishibai dla dzieci, ich rodziców i dziadków. Chciałam zaktywizować grupę sąsiadów, mieszkańców naszej dzielnicy, i włączyć ich do akcji proponowanych przez bibliotekę szkolną. Celem moich działań miała być integracja lokalnego środowiska poprzez poszerzenie dostępu do kultury na terenie dzielnicy i promowanie postaw prospołecznych wśród mieszkańców. Otrzymałam dofinansowanie w postaci mini grantu, który przeznaczyłam na zakup kart kamishibai, pacynek, kawy, herbaty i ciastek. Inicjatywę promowałam w lokalnych mediach oraz na portalach społecznościowych, chcąc dotrzeć do jak największej liczby odbiorców.

We wrześniu udało mi się zrealizować projekt. Ze względu na zaistniałą sytuację epidemiologiczną, wydarzenie odby-

ło się na świeżym powietrzu, na tyłach pływalni miejskiej w Gdańsku-Osowie. Uczestników wydarzenia zaprosiłam do *Biblioteki pod chmurką*, czyli na dwór, gdzie na trawniku rozstawiłam teatryk, prosząc wszystkich, aby zajęli miejsca na kocach i karimatach. Zgromadzona, wielopokoleniowa społeczność, obejrzała przedstawienie teatryku kamishibai pt.: *O wilku i siedmiu koźlątkach*. Ta japońska forma inscenizacji zainspirowała widownię do samodzielnego przygotowania przedstawienia – tym razem pacynkowego – na podstawie wspólnie wymyślonych opowiadań. Uczestnicy wydarzenia zostali podzieleni na grupy i razem, dzieci wraz z seniorami, układali scenariusz kolejnego spektaklu. Następnie wszyscy wzięli udział w zabawie integracyjnej, polegającej na wspólnym tańczeniu i śpiewaniu. Na zakończenie spotkania poszczególne grupy zaprezentowały swoje autorskie przedstawienia. Następnie przyszła pora na słodki poczęstunek i piknik na trawie, ponieważ dopisała wspaniała pogoda.



Fot. Archiwum szkolne



Fot. Archiwum szkolne

Uczniom bardzo spodobała się integracja z seniorami. Dzieci mogły nawiązać kontakt z osobami starszymi i miały okazję przekonać się, że można razem efektywnie współpracować i tworzyć projekty ciekawe dla obu stron.

W dzisiejszych czasach często brakuje możliwości wspólnego spędzania czasu, a dostęp do kultury jest ograniczony z powodu obostrzeń związanych z pandemią. Mój projekt umożliwił spotkanie się osób z różnych grup wiekowych, przełamanie barier międzypokoleniowych i zacieśnienie więzów sąsiedzkich. Ułatwił też rozwijanie kompetencji miękkich, takich jak: umiejętność pracy w zespole, kreatywność i elastyczność. Zauważyłam, że podczas tradycyjnych lekcji często za mały nacisk kładzie się na rozwijanie poczucia własnej wartości uczniów. Takie dodatkowe zajęcia, umożliwiające dzieciom zaprezentowanie swoich pomysłów szerszej publiczności, wpływają pozytywnie na ich samoocenę.

Kolejnym działaniem, zrealizowanym we wrześniu na świeżym powietrzu, było Narodowe Czytanie *Balladyny* – dziewiąta edycja ogólnopolskiej akcji propagującej znajomość literatury narodowej. Wydarzenie odbyło się na boisku szkolnym, w piknikowej atmosferze, przy pięknej, słonecznej pogodzie. Narodowe Czytanie zostało zorganizowane jako impreza otwarta dla mieszkańców dzielnicy, których zaprosiliśmy za pośrednictwem mediów społecznościowych.

Uczniowie z klas szóstych, siódmych i ósmych wcielili się w postaci z dzieła Słowackiego. Sztukę czytały również nauczycielki języka polskiego. Każdy z uczestników otrzymał wcześniej własny scenariusz dramatu, do samodzielnego przećwiczenia czytania w domu. Ze względu na epidemię nie mogliśmy zrobić próby w bibliotece szkolnej.

Widownia z dużym zaciekawieniem wysłuchała dramatu. Warto podkreślić, że uczniowie mieli niewiele czasu na przygotowanie, gdyż rok szkolny rozpoczął się zaledwie trzy dni wcześniej. Jednak uczestnicy byli niezwykle zmotywowani i zaangażowani w przygotowanie akcji Narodowego Czytania. Wykonanie uczniów i nauczycielek odbyło się

na wysokim poziomie i na zakończenie poderwało widownię do aplauzu. Młodzi ludzie zaprezentowali słuchaczom klasyczną literaturę w fascynującej odsłonie.

Narodowe Czytanie *Balladyny* umożliwiło uczestnikom rozwijanie kompetencji społecznych poprzez współpracę młodzieży z nauczycielami przy wspólnym odczytaniu dzieła i przygotowaniu wydarzenia. Uczniowie nie byli wyłącznie biernymi odbiorcami dzieła sztuki, ale mieli możliwość wzięcia czynnego udziału w czytaniu i autorskiej interpretacji *Balladyny*. Młodzież nie tylko mogła ćwiczyć czytanie tekstu ze zrozumieniem, lecz także miała okazję do identyfikowania się z bohaterami dramatu, odczuwania ich emocji i uruchomienia swojej wyobraźni. Uczestnicy Narodowego Czytania ćwiczyli umiejętność pracy w grupie i współdziałania z innymi. Dzięki tej akcji rozwijali też zdolności do twórczego i kreatywnego działania.

Moim celem, jako nauczyciela, jest pomoc uczniom w zrozumieniu siebie i odkryciu swoich mocnych stron. Publiczne, głośne czytanie jest doskonałą okazją do pokonania tremy i zaprezentowania swoich zdolności.



Fot. Archiwum szkolne

Działalność *Biblioteki pod chmurką* umożliwia uczestnikom wydarzeń rozwijanie zainteresowań i pasji, pomaga doskonalić umiejętności aktorskie, uczy tworzenia scenariuszy przedstawień, a to wszystko odbywa się przy zachowaniu dbałości o bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne. Uczniowie mogą zaprezentować w środowisku lokalnym swoje umiejętności i osiągnięcia, a także promować zdrowy styl życia i różnorodne formy aktywności na świeżym powietrzu. Ważny atut działań *Biblioteki pod chmurką* to integracja środowiska lokalnego i otwarcie społeczności szkolnej na potrzeby seniorów.

**Patrycja Turska** – nauczycielka-bibliotekarka w Szkole Podstawowej nr 81 w Gdańsku; absolwentka filologii polskiej z ponad dwudziestoletnim stażem pracy.

## Drzewa – jak je rozpoznać?

Halina Jach

Drzewa to takie elementy przyrody ożywionej, które każdy z łatwością zauważy w otoczeniu. Jeżeli przyjrzymy się im bliżej, to zauważymy, że różnią się m.in. liśćmi, korą i owocami.

Ich wygląd zmienia się także w zależności od pory roku.

Często zastanawiamy się też nad nazwą drzewa.

Dostępne są różne klucze oraz przewodniki do oznaczania drzew i krzewów. Dzięki zawartym w nich opisom i zdjęciom charakterystycznych elementów możemy określić rodzaj oraz gatunek drzewa lub krzewu. Obecnie możemy także skorzystać z aplikacji przeznaczonych do użytkowania na smartfonach, służących do oznaczania drzew. Jedną z nich jest aplikacja *Czyj to liść?* udostępniana przez Lasy Państwowe. Przy jej pomocy, krok po kroku, po opisie liścia można zidentyfikować drzewo lub krzew. Aplikacja zawiera też miniatlas, z krótką charakterystyką gatunków, ciekawostkami i zdjęciami. Można także na bieżąco wykonywać fotografie poznawanych drzew oraz układać je w katalogu, a przez to stworzyć własny e-zielnik. Aplikacja *Czyj to liść?* jest dostępna za darmo, działa na urządzeniach mobilnych z iOS 9.0 i nowszym oraz z Androidem 4.1 lub nowszym, w tym także na tabletach. Można ją pobrać ze strony internetowej: [www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aplikacje-mobilne/czyj-to-lisc](http://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aplikacje-mobilne/czyj-to-lisc).



Rozpoznawanie drzew i krzewów to pomysł na atrakcyjne zajęcia edukacyjne, także w okresie, kiedy większość roślin zrzuca już liście. W tym artykule chciałabym przedstawić dwa scenariusze lekcji dla uczniów klas IV-VIII szkoły podstawowej. Dotyczą one oznaczania drzew na podstawie liści oraz w stanie bezliśnym. Przedstawione tematy uwzględniają poniższe zapisy podstawy programowej przyrody i biologii w szkole podstawowej:

### Przyroda, kl. IV:

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

III. Kształtowanie postaw – wychowanie:

7. Przyjmowanie postaw współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego poprzez:

4) wrażliwość na piękno natury, a także ładu i estetyki zagospodarowania najbliższej okolicy.

Treści kształcenia – wymagania szczegółowe:

VI. Środowisko przyrodnicze najbliższej okolicy. Uczeń:

7. Rozpoznaje i nazywa pospolite organizmy występujące w najbliższej okolicy szkoły.

### Biologia, kl. V:

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

I. Znajomość różnorodności biologicznej oraz podstawowych zjawisk i procesów biologicznych. Uczeń:

1. opisuje, porządkuje i rozpoznaje organizmy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

II. Różnorodność życia.

1. Klasyfikacja organizmów. Uczeń:

3) rozpoznaje organizmy z najbliższego otoczenia, posługując się prostym kluczem do ich oznaczania.

5. Różnorodność i jedność roślin:

4) Rośliny nagonasienne – uczeń:

B) rozpoznaje przedstawicieli rodzimych drzew nagonasiennych.

5) Rośliny okrytonasienne – uczeń:

I) rozpoznaje przedstawicieli rodzimych drzew liściastych.

### Scenariusz I

Temat: Uczymy się rozpoznawania drzew po wyglądzie ich liści.

Celem zajęć jest nabycie przez uczniów umiejętności rozpoznawania drzew na podstawie liści.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

a) Wiadomości. Po zakończeniu lekcji uczeń:

- wymienia przykładowe gatunki drzew liściastych,
- wymienia przykładowe gatunki drzew iglastych,
- omawia cechy, dzięki którym można rozpoznawać drzewa.

b) Umiejętności. Po zakończeniu lekcji uczeń:

- rozpoznaje podstawowe gatunki drzew przy użyciu klucza (przewodnika) do oznaczania drzew,
- umie korzystać z aplikacji *Czyj to liść?* do oznaczania drzew.

c) Postawy i przekonania:

uwrażliwienie na piękno przyrody w różnych porach roku oraz rozwijanie szacunku wobec przyrody ożywionej.

METODY:

- pogadanka,
- burza mózgów,
- praktyczna – obserwacja, praca z przewodnikiem i aplikacją do oznaczania drzew.

FORMY PRACY:

- indywidualna,
- w grupach.

**ŚRODKI DYDAKTYCZNE:**

- żywe okazy drzew,
- karty pracy,
- kserokopie stron z przewodnika do rozpoznawania drzew: Jean-Denis Godet, *Przewodnik do rozpoznawania drzew i krzewów* – z wybranymi drzewami, które będą oznaczane,
- prezentacja multimedialna: <https://padlet.com/halina-jach/drzewa1>
- aplikacja zainstalowana na smartfonie: *Czyj to liść?*

**PRZEBIEG ZAJĘĆ**

## 1. Faza wprowadzająca:

- czynności organizacyjno-porządkowe,
- przedstawienie tematu i celu zajęć,
- krótka pogadanka na temat drzew (burza mózgów),
- przedstawienie prezentacji na temat cech liści,
- podział uczniów na grupy (np. 5 grup).

## 2. Faza realizacyjna:

- wyjście w najbliższe otoczenie szkoły, gdzie rosną drzewa,
- przydzielenie kart pracy i zadań dla grup (3 grupy pracują z przewodnikiem, a 2 – z aplikacją do oznaczania drzew; wszystkie grupy wypełniają karty pracy; rozpoznawane są te drzewa, które nauczyciel oznaczył, np. naklejając na drzewa kartki z liczbami 1-5).

Wzór karty pracy nr 1**Karta porządkująca obserwacje drzew w terenie****ZADANIA:**

1. Zwróć uwagę na wygląd liścia (liść pojedynczy/złożony, brzeg blaszki liściowej, unerwienie liścia itp.) i na tej podstawie rozpoznaj oznaczone drzewa oraz podaj ich nazwę gatunkową. Skorzystaj z kart przewodnika / aplikacji do oznaczania drzew.
2. Wpisz w tabeli w odpowiednich miejscach znaki: L dla drzewa liściastego, I dla drzewa iglastego.
3. Wpisz w tabeli w odpowiednich miejscach znaki: P dla liścia pojedynczego, Z dla liścia złożonego.

Numer drzewa	1	2	3	4	5
1) nazwa gatunkowa					
2) drzewo liściaste (L) lub iglaste (I)					
3) liść pojedynczy (P) lub złożony (Z)					

## Faza podsumowująca:

1. przedstawienie przez grupy uczniów wykonanej pracy oraz refleksja nad sposobem pracy, napotkanych trudnościach itp.
2. informacja zwrotna udzielana grupom przez nauczyciela.

**Scenariusz II**

Temat: W jaki sposób rozpoznać drzewa w stanie bezlistnym?

Celem zajęć jest nabycie przez uczniów umiejętności rozpoznawania drzew w stanie bezlistnym.

**CELE SZCZEGÓŁOWE:**

## a) Wiadomości. Po zakończeniu lekcji uczeń:

- wymienia przykładowe gatunki drzew liściastych,
- wymienia przykładowe gatunki drzew iglastych,
- przedstawia cechy, dzięki którym można rozpoznawać drzewa zimą.

## b) Umiejętności. Po zakończeniu lekcji uczeń:

rozpoznaje popularne gatunki drzew w stanie bezlistnym (po opisie kory, pąków itp.) przy użyciu klucza (przewodnika) do oznaczania drzew.

## c) Postawy i przekonania:

uwrażliwienie na piękno przyrody w różnych porach roku oraz rozwijanie szacunku wobec przyrody ożywionej.

**METODY:**

- pogadanka,
- burza mózgów,
- praktyczna – obserwacja, praca z przewodnikiem do oznaczania drzew.

**FORMY PRACY:**

- indywidualna,
- w grupach.

**ŚRODKI DYDAKTYCZNE:**

- żywe okazy drzew,
- karty pracy,
- kserokopie stron z przewodnika do rozpoznawania drzew: Jean-Denis Godet, *Przewodnik do rozpoznawania drzew i krzewów* – z wybranymi drzewami, które będą oznaczane,
- prezentacja multimedialna: <https://padlet.com/halina-jach/drzewa2>

**PRZEBIEG ZAJĘĆ**

## 1. Faza wprowadzająca:

- czynności organizacyjno-porządkowe,
- przedstawienie tematu i celu zajęć,
- krótka pogadanka na temat drzew (burza mózgów),
- przedstawienie prezentacji na temat drzew w stanie bezlistnym,
- podział uczniów na grupy (np. 5 grup).

## 2. Faza realizacyjna:

- wyjście w najbliższe otoczenie szkoły,
- przydzielenie kart pracy i zadań dla grup (przedstawiciel każdej grupy losuje karteczkę z numerem drzewa, które grupa będzie miała oznaczyć; rozpoznawane są te drzewa, które nauczyciel oznaczył, np. naklejając na drzewa kartki z liczbami 1-5).

## Wzór karty pracy nr 2

## Karta porządkująca obserwacje drzew w terenie

## ZADANIA

1. Zwróć uwagę na: pokrój drzewa, korę oraz pąki i na tej podstawie rozpoznaj oznaczone drzewa oraz podaj ich nazwę gatunkową. Skorzystaj z kart przewodnika do oznaczania drzew.
2. Wpisz w tabeli w odpowiednich miejscach znaki: L dla drzewa liściastego, I dla drzewa iglastego.
3. Wpisz w tabeli w odpowiednich miejscach znaki: S dla skrętoległego ułożenia pąków na pędzie, N dla naprzeciwległego ułożenia pąków na pędzie.

Numer drzewa	1	2	3	4	5
1) nazwa gatunkowa					
2) drzewo liściaste (L) lub iglaste (I)					
3) ułożenie pąków: skrętoległe (S), naprzeciwległe (N)					

## 3. Faza podsumowująca.

- przedstawienie przez grupy uczniów wykonanej pracy oraz refleksja nad sposobem pracy, napotkanych trudnościach itp.
- informacja zwrotna udzielana grupom przez nauczyciela.

Zajęcia te można przeprowadzić na jednej jednostce lekcyjnej lub na dwóch lekcjach (z podziałem na część teoretyczną

i praktyczną). Przedstawione scenariusze można rozbudować lub zmieniać według własnych potrzeb i pomysłów. Zajęcia najlepiej przeprowadzić w najbliższym otoczeniu szkoły. Można też za każdym razem zmieniać kolejność numerów na oznaczanych drzewach.

W czasie nauki zdalnej zaprezentowane pomysły na lekcje można wykorzystać jako pracę domową lub zadanie dla chętnych. Uczniowie mogą skorzystać z aplikacji *Czyj to liść?* na smartfony i oznaczyć napotykanie drzewa podczas spacerów z rodzicami i/lub rodzeństwem. Podsumowaniem pracy może być np. wypisanie 5 oznaczonych drzew lub przygotowanie zielnika z zebranych liści.

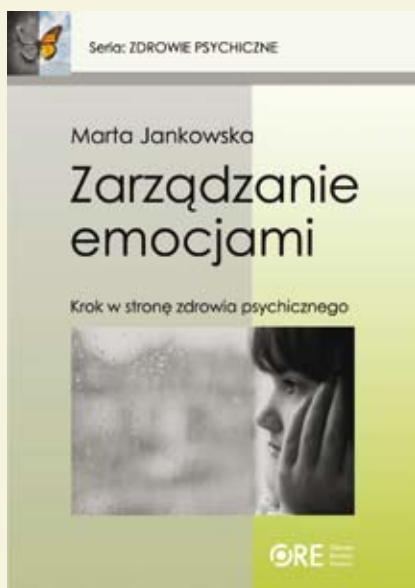
## Bibliografia:

Joachim Mayer, Heinz-Werner Schwegler, *Wielki atlas drzew i krzewów*, Oficyna Wydawnicza „Delta W-Z”, Warszawa 2016

Esmond Harris, *Drzewa – Kolekcja Juniora*, Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk – Inwestycje Sp. z o. o., Ożarów Mazowiecki 2007

Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku, *Poznajemy drzewa i krzewy*, [www.poznajemydrzewaiaikrzewy.pl/materialy-dla-nauczycieli](http://www.poznajemydrzewaiaikrzewy.pl/materialy-dla-nauczycieli), [dostęp: 21.12.2020]

**Halina Jach** – magister biologii, nauczyciel przyrody i biologii w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 8 im. Przyjaciół Ziemi w Gdańsku.



### Zarządzanie emocjami – publikacja w serii Zdrowie psychiczne

Zapraszamy do zapoznania się z pierwszą publikacją z zapoczątkowanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji serii wydawniczej Zdrowie psychiczne. Pozycja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/7v8vp>, jest adresowana] do nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych, ale pomysły w niej zawarte mogą wykorzystać także inni pracownicy systemu oświaty i rodzice uczniów. Marta Jankowska, korzystając z własnej praktyki psychoterapeutycznej oraz doświadczeń zdobytych w pracy pedagoga szkolnego, proponuje w niej uporządkowanie wiedzy z zakresu emocji. Publikacja zawiera informacje dotyczące kompetencji emocjonalnych oraz ćwiczenia służące samorozwojowi nauczycieli w tej sferze. Przedstawione w niej zostały sposoby pracy z uczniami nad rozumieniem, nazywaniem i wyrażaniem własnych odczuć i potrzeb. Autorka wskazuje m.in., jak odróżniać emocje prawdziwe od rzekomych. Instruuje, w jaki sposób komunikować swoje potrzeby i stany psychiczne zgodnie z modelem porozumienia bez przemocy. W przystępnej formie zarysowane zostało zagadnienie inteligencji emocjonalnej, wychodząc z założenia, że umiejętność zarządzania własnymi emocjami to w XXI w. cenna kompetencja zapewniająca zdrowie psychiczne, a także sukcesy na wielu płaszczyznach życia.

źródło: [www.gov.pl](http://www.gov.pl)

## Język niemiecki ani trudny, ani nudny!

Monika Strzałkowska

Jako nauczyciel języka niemieckiego w szkole średniej często słyszałam i słyszę od absolwentów gimnazjum i szkoły podstawowej, że to trudny język, że oni nie rozumieją „tych wszystkich: *der, die, das*”; że dotychczas na lekcjach języka niemieckiego głównie rysowali, śpiewali piosenki lub oglądali filmy i dlatego niewiele potrafią z tego przedmiotu. Oczywiście mam świadomość, że uczniowie częściowo przekłamują fakty, obarczając winą za swoją niewiedzę tylko i wyłącznie nauczyciela. Jednak moje obserwacje potwierdzają, że młodzi ludzie, którzy trafiają do naszej szkoły, prezentują niestety dość często niski poziom umiejętności językowych, nie znając niekiedy podstawowego słownictwa i struktur gramatycznych, o wymowie już nie wspominając.

To wszystko sprawiło, że za cel mojego dydaktycznego oddziaływania postawiłam sobie ukazanie swoim uczniom, że język niemiecki wcale nie jest taki trudny, że można go opanować i że lekcja niemieckiego wcale nie musi być nudna.

W tym celu od lat poszukuję i wynajduję różne atrakcyjne formy oraz metody pracy, motywatory do nauki. Często korzystam z form doskonalenia zawodowego oferowanych przez CEN w Gdańsku. Z CEN-owskich warsztatów i seminariów wyniosłam wiele niebanalnych pomysłów i inspiracji do mojej pracy. Tu odkryłam, że lekcja języka niemieckiego może być jednocześnie lekcją WF-u dzięki wprowadzeniu zabaw ruchowych.

Uczniowie zawsze z zaciekawieniem reagują, gdy słyszą ode mnie, aby wstali z krzesel i wyszli z ławek. Zabawy językowo-ruchowe ich ożywiają, wprowadzają w dobry humor i sprzyjają lepszemu zapamiętaniu treści lekcyjnych. Jako przykład takiej zabawy mogę podać „sałatkę wyrazową”, a raczej jej odmianę: uczniowie siedzą na krzesłach ustawionych w kole. Jedna osoba stoi w środku koła (dla niej brakuje krzesła) i zadaje pytanie całej grupie, np. *Kto chętnie gra w piłkę nożną? / Kto lubi pływać? / Kto lubi jeździć na rowerze?* (jest to ćwiczenie słownictwa związanego ze sportem). Każda osoba siedząca na krześle, która odpowiedziałaby twierdząco na dane pytanie, musi szybko wstać ze swojego miejsca i zająć inne krzesło. Miejsce siedzące próbuje też jak najszybciej zająć osoba, która zadała to pytanie. Uczeń, który nie zdąży znaleźć dla siebie wolnego krzesła, staje w środku koła i wymyśla kolejne pytanie do zadania pozostałym osobom.

Inną aktywnością ruchową, którą stosuję, jest zabawa z piłką: uczniowie stoją w kole i osoba, która ma w rękę piłkę, rzuca ją do innej osoby, zadając jej pytanie, np.: *Ola, kiedy masz urodziny?* Zapytany udziela odpowiedzi i rzuca piłkę do kolejnego ucznia. Jest to ćwiczenie na określanie daty (miesiące, liczebniki porządkowe), ale oczywiście można je wykorzystać też przy innych strukturach leksykalno-gramatycznych.

Wplatanie zabaw ruchowych w lekcję to nie tylko ciekawa i przyjemna forma pracy, ale też zdrowie dla uczniowskich kręgosłupów, często bolących od długiego siedzenia w szkolnej ławce. Jednak przez ostatnie pół roku pandemia koronawirusa zaprowadziła uczniów i nauczycieli przed komputer, laptop czy smartphona i przykuła nas do krzesła albo fotela. Nie znaczy to jednak, że lekcje zdalne nie mogą być ciekawe i atrakcyjne. W listopadzie 2020 r. odbyłam (też zdalnie) szkolenie CEN pt. „Językowe supermoce online – wyzwanie dla nauczycieli języków obcych”, na którym poznałam liczne sposoby uatrakcyjniania zajęć na odległość.

Jednym z nich jest tworzenie memów w języku obcym. W ramach zadania domowego poleciłam uczniom znaleźć dowolne zdjęcie i utworzyć do niego krótki tekst po niemiecku. Wcześniej pokazałam im trzy memy własnej produkcji. Uznałam, że jest to bliska uczniom forma tekstu, a zarazem lekka, zabawowa i sprawi im przyjemność. Na kolejnej lekcji każdy uczeń umieszczał na czacie swojego mema, a pozostali tłumaczyli podpisy i komentowali je.



Aby zachęcić młodych ludzi do mówienia podczas lekcji online, wypróbowałam inny pomysł ze wspomnianego wcześniej szkolenia: omawiając na lekcji atrakcje turystyczne Wiednia, poleciłam uczniom, aby w ramach zadania domowego przygotowali krótki opis przedmiotu – pamiętki z podróży. Jakież było moje zdziwienie, gdy na następnej lekcji



wszyscy byli przygotowani! Każdy uczeń zaprezentował swoją pamiętkę z podróży przed kamerą i krótko opisał jej historię po niemiecku. Pozostałe osoby słuchały, a następnie mówiły, co rozumiały z wypowiedzi kolegi/koleżanki. W tym miejscu dodam, że ja jako nauczyciel też zaprezentowałam swój przedmiot i opowiedziałam o nim. Myślę, że to zadanie spodobało się uczniom dlatego, że dotyczyło ich samych – tego, co dla nich bliskie i ważne – a także wywoływało miłe wspomnienia. Może zadziałała u nich też chęć pochwalenia się czymś oryginalnym i niepowtarzalnym. Najważniejsze jest jednak to, że zachęciłam ich w ten sposób do mówienia po niemiecku.

Innym pomysłem, jaki zaczerpnęłam ze szkolenia CEN „Językowe...”, jest zadanie domowe – wyzwanie. Nasze wyzwanie polegało na tym, że poleciłam uczniom znaleźć w internecie tekst dowolnej niemieckiej piosenki, w którym użyto co najmniej 10 wyrazów omawianych na lekcji języka niemieckiego w tym roku szkolnym. Zadanie to było nieobowiązkowe, tylko dla chętnych uczniów, którzy np. chcieli poprawić swoje oceny. Jedna uczennica przysłała mi nawet dwie znalezione przez siebie piosenki.

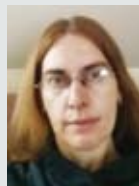
Moja pamiętka z wakacji – ołówek z podobizną Beethovena zakupiony w muzeum poświęconym temu kompozytorowi w Bonn

Fot. Monika Strzałkowska



Lekcje zdalne wykorzystuję także do przemykania ciekawostek i treści kulturo- i realizmawczych. Na platformie edukacyjnej, na której prowadzę lekcje, mam możliwość ustawienia dowolnego tła, na którym pokazuję się uczniom przed kamerą. Od czasu do czasu umieszczam tam zdjęcie prezentujące dane miasto, budowlę, wydarzenie czy postać związaną z krajami niemieckojęzycznymi, a zadaniem uczniów jest odgadnąć, co to jest / kto to jest / gdzie to jest. Osoba, która poda prawidłową odpowiedź, otrzymuje dodatkowy punkt za aktywność, co też motywuje. Do tej pory wykorzystywałam zdjęcie stadionu piłkarskiego FC Bayern München (z okazji wygranej Ligi Mistrzów) oraz portret Ludwiga van Beethovena (z racji 250. rocznicy jego urodzin). Dzięki temu uczniowie niejako przy okazji poznają ciekawe fakty o krajach niemieckojęzycznych.

Podsumowując mogę powiedzieć, że cieszę się, gdy widzę, że zastosowane przeze mnie formy i metody pracy są skuteczne, motywujące i sprawiają uczniom przyjemność oraz gdy oni sami mają poczucie sukcesu, bo przekonali się, że język niemiecki nie jest taki zły i trudny, że są w stanie go opanować.



**Monika Strzałkowska** – nauczyciel dyplomowany języka niemieckiego w Liceum Ogólnokształcącym nr 1 w Pruszczu Gdańskim.

### Kształcenie i szkolenie zawodowe w Polsce – w pigułce

Broшуra [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/7v86g>] opisuje w syntetyczny sposób kluczowe elementy i organizację polskiego systemu kształcenia i szkolenia zawodowego, a przygotowana została przez IBE w ramach projektu ReferNet Polska. W ostatnich trzech dekadach nastąpiło wiele istotnych zmian w polskim systemie edukacji, dotyczących m.in. jego struktury, sposobu organizacji oraz podstaw programowych kształcenia zawodowego w naszym kraju. To także szereg wyzwań, przez którymi stoi nauczanie zawodowe m.in. zwiększenie zainteresowania tym szczególnym typem kształcenia i jego atrakcyjności w społeczeństwie czy dostosowywanie podstaw programowych do bieżących wyzwań i bieżących potrzeb rynku pracy. Warto przeczytać krótkie, ale syntetyczne opracowanie ekspertów na co dzień analizujących polski i europejski system kształcenia zawodowego.

źródło: [www.ibe.edu.pl](http://www.ibe.edu.pl)





## *Get up and Goals!* – projekt z edukacji globalnej realizowany na Pomorzu

Dobrawa Aleksiak, koordynatorka projektów  
w Stowarzyszeniu „Na Styku”

Przed współczesną edukacją stoją wyzwania związane z tłumaczeniem globalnych zjawisk oraz przygotowywaniem uczniów i uczennic do świadomego uczestnictwa w dynamicznie zmieniającym się świecie. Jedną z propozycji edukacyjnych, która może być odpowiedzią na te przemiany, jest edukacja globalna. Według popularnej polskiej definicji edukacja globalna to *część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza jego zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności łączących ludzi i miejsca. Jej celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości*<sup>1</sup>.



To właśnie edukacja globalna jest w centrum międzynarodowego projektu „Get up and goals! Czas edukacji globalnej: Międzynarodowa sieć aktywnych szkół i uczenia się na rzecz osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju” współfinansowanego z programu DEAR Komisji Europejskiej. W Polsce projekt prowadzony jest przez Sto-

warzyszenie „Na Styku”, a Centrum Edukacji Nauczycielskiej w Gdańsku to jeden z głównych partnerów projektu. Tym samym CEN w Gdańsku objęło patronatem wybrane działania projektowe.

„Get up and Goals!” jest realizowany od 1 listopada 2017 r. do 28 lutego 2021 r., a główne działania skupiają się na ob-



Uczestniczki jednego ze szkoleń

1 Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej, Warszawa 2011, Grupa Zagranica, Pobrane z: [http://zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Ministerialne/raport\\_z\\_procesu\\_miedzysektorowego\\_eg.pdf](http://zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Ministerialne/raport_z_procesu_miedzysektorowego_eg.pdf) (dostęp: 15.12.2020).

szarze województwa pomorskiego. Cel projektu jest taki sam dla 14 partnerskich organizacji pozarządowych w 12 krajach Unii Europejskiej: wzmacnianie edukacji globalnej w edukacji formalnej. Aby go osiągnąć, działania projektowe były zaplanowane w ramach współpracy międzysektorowej. W krajach projektu do jego udziału zostały zaproszone różne instytucje, m.in. uczelnie, władze lokalne i narodowe, ośrodki doskonalenia nauczycieli, inne organizacje pozarządowe oraz oczywiście szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. W województwie pomorskim przy projekcie współpracują pomorskie szkoły, Wydział Rozwoju Społecznego Urzędu Miasta w Gdańsku, Urząd Miasta w Gdyni, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego oraz CEN w Gdańsku.

Działania projektowe rozpoczęły się od szkoleń dla nauczycieli i nauczycielek z zakresu edukacji globalnej z uwzględnieniem głównych tematów projektu: globalnych migracji, zmian klimatu, nierówności ze względu na płeć oraz nierówności globalnych. Część szkoleń odbyła się stacjonarnie, a część online. W obu przypadkach formy doskonalenia zawodowego były realizowane w ramach współpracy z CEN w Gdańsku. Łącznie w szkoleniach lokalnych i międzynarodowych wzięło udział ponad 160 nauczycieli i nauczycielek z województwa pomorskiego. Następnie wybrani uczestnicy i uczestniczki szkoleń stworzyli wspólnie ze Stowarzyszeniem „Na Styku” zbiór scenariuszy przedmiotowych z elementami edukacji globalnej (scenariusze są do pobrania tutaj: [www.getupandgoals.pl/materialy/scenariusze-lekcji-tlu](http://www.getupandgoals.pl/materialy/scenariusze-lekcji-tlu)), zgodnie

z Wielkimi Ideami wspólnymi dla wszystkich krajów projektu ([www.getupandgoals.pl/materialy/wielkie-idee-w-walce-z-globalnymi-problemami](http://www.getupandgoals.pl/materialy/wielkie-idee-w-walce-z-globalnymi-problemami)). Scenariusze te były następnie testowane na lekcjach różnych przedmiotów w latach szkolnych 2018/2019 oraz 2019/2020. W testowaniu wzięło udział 17 klas z 17 trójmiejskich szkół. Łącznie ponad 130 nauczycieli i nauczycielek oraz 320 uczniów i uczennic wypróbowało 22 scenariusze zajęć. Efekty nauczania były mierzone poprzez narzędzie stworzone przez ekspertów z organizacji Liverpool World Centre i zaadaptowane do polskiego kontekstu. Wyniki testowania w całej Europie wskazały, że wiedza i kompetencje edukacji globalnej uczniów i uczennic wzrosły, a także zwiększyła się ich gotowość do działania na rzecz problemów globalnych.

Uczniowie i uczennice, którzy wzięli udział w testowaniu, mieli okazję rozwinąć swoje umiejętności organizacyjne, aktywistyczne i uruchomić pomysłowość podczas wspólnego organizowania akcji podnoszących świadomość o głównych tematach projektu. Przy współpracy z koordynatorką Stowarzyszenia „Na Styku” uczniowie i uczennice oraz nauczyciele i nauczycielki zaangażowani w projekt mieli okazję przygotować i przeprowadzić wybrane działanie. Wśród akcji były m.in.: tworzenie projektów murali o migracjach, warsztaty kulinarne na rzecz zrównoważonego rozwoju i stworzenie ebooka z wegańskimi przepisami czy stworzenie profilu na Instagramie z historiami osób doświadczających dyskryminacji w Polsce. Z powodu pandemii koronawirusa część



Obchody Tygodnia Edukacji Globalnej 2019



akcji została zrealizowana online, m.in. dzięki stronie „Niezła Akcja” ([www.niezlaakcja.pl](http://www.niezlaakcja.pl)), na której można znaleźć przewodnik dla młodych aktywistów i aktywistek oraz filmik z działaczami i działaczkami z całego świata, opowiadającymi o aktywizmie.

W trakcie projektu szczególnie aktywnie działaliśmy podczas wyjątkowego święta – Tygodnia Eduka-

cji Globalnej. Odbývający się rokrocznie w trzecim tygodniu listopada TEG to okazja do wspólnego świętowania poprzez różnego rodzaju wydarzenia. W ramach projektu zorganizowaliśmy m.in. pokaz filmowy wraz z dyskusją o konsekwencjach nadmiernej konsumpcji mody oraz wymianę ubrań wśród uczniów i uczennic, warsztaty o street artcie i aktywizmie na rzecz globalnych migracji, a także różne szkolenia, m.in. webinar z podstaw edukacji globalnej dla trójmiejskich nauczycieli i nauczycielek, współorganizowany wraz z CEN.

Ważnym elementem projektu były konferencje i seminaria międzynarodowe, w których uczestniczyli zarówno nauczyciele i nauczycielki, jak i przedstawiciele oraz przedstawicielki Urzędu Miasta w Gdańsku, Uniwersytetu Gdańskiego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. W trakcie czterech międzynarodowych spotkań uczestnicy i uczestniczki mieli okazję wysłuchać ciekawych wykładów, zapoznać się z dobrymi praktykami z innych krajów, wziąć udział w aktywnych warsztatach wzmacniających różne kompetencje, a także nawiązać międzynarodowe kontakty.

W projekcie zostało także wypracowane narzędzie do samooceny szkół: „Szkoły celujące w zrównoważoną przyszłość”. Narzędzie, testowane w szkołach w Trójmieście, ma na celu diagnozę realizacji edukacji globalnej poprzez m.in. rozpoznanie działań nauczycieli i nauczycielek, uczniów i uczennic oraz dyrekcji i administracji, ma także ułatwić ocenę całościowego podejścia do edukacji globalnej. CEN w Gdańsku objęło patronatem to narzędzie oraz certyfikat, który otrzymają szkoły spełniające wymagania narzędzia. Certyfikaty zostaną wręczone szkołom na podsumowaniu projektu, które odbędzie się 22 stycznia 2021 r. W dniu spotkania podsumowującego wraz z CEN w Gdańsku zorganizujemy również webinar o praktycznej stronie włączania edukacji globalnej do lekcji.



W ostatnim miesiącu projektu, lutym 2021 r., premierę będzie miał wyjątkowy podręcznik do historii pt. „Globalna historia świata”. Podręcznik ma identyczną treść w 12 krajach uczestniczących w działaniach projektowych, a jego głównym wyróżnikiem jest odejście od narodo- i europocentrycznej historii. Tematyczno-chronologiczna struktura skupia się na czterech zagadnieniach: „Ludzie

zmieniają naturę”, „Wędrowni ludzie”, „Organizacja społeczna i nierówność” oraz „Wizje świata”. W podręczniku znajdzie się wiele map, ćwiczeń i zagadnień, które będą mogły zdecydowanie poszerzyć zakres lekcji. Gotowy podręcznik zostanie udostępniony – do bezpłatnego pobierania – na stronie internetowej [www.getupandgoals.pl/materialy/podrecznik-historii-swiata](http://www.getupandgoals.pl/materialy/podrecznik-historii-swiata).

Projekt „Get up and Goals!” obfitował w wiele wyjątkowych aktywności, a jeszcze kilka przedsięwzięć przed nami. Wierzymy, że nasze działania i współpraca z tyloma ważnymi partnerami w województwie pomorskim oraz na arenie międzynarodowej, przyczyni się do wzmacniania edukacji globalnej w szkołach w Polsce i w Europie, a owocna współpraca z CEN daje perspektywę na dalsze wspólne działania we włączaniu edukacji globalnej do dydaktyki przedmiotowej. Po więcej informacji na temat projektu zapraszamy na stronę: [getupandgoals.pl](http://getupandgoals.pl) oraz profil Fb: [www.facebook.com/getupandgoalsPL](http://www.facebook.com/getupandgoalsPL).

■

**Dobrawa Aleksiak** – edukatorka, nauczycielka j. angielskiego i doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego; koordynatorka projektu *Get up and Goals! Czas edukacji globalnej: Międzynarodowa sieć aktywnych szkół i uczenia się na rzecz osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju*; doświadczenie w edukacji globalnej zdobywała w pracy w organizacji pozarządowej w Portugalii, podczas wolontariatu w świetlicy w Kolumbii oraz podczas kursów, szkoleń i seminariów polskich oraz zagranicznych; szczególnie zainteresowana edukacją globalną w szkole.

# biblioteka pedagogiczna

## IV Pomorska Uczniowska Konferencja Naukowa „Zdolni z Pomorza”. Relacja

Małgorzata Kwaśnik,  
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku



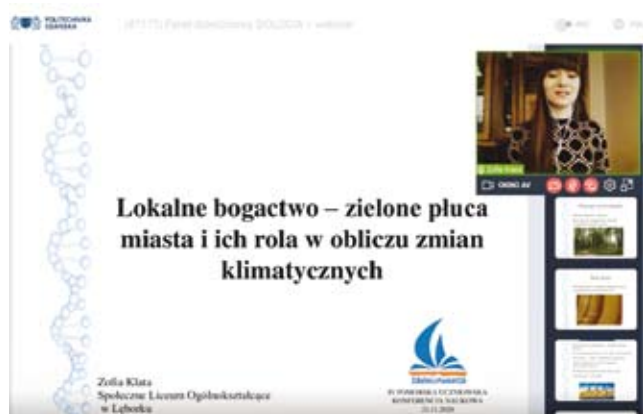
Po raz kolejny organizacja Pomorskiej Uczniowskiej Konferencji Naukowej była okazją dla młodych, utalentowanych Pomorzaków, aby spotkać się i zaprezentować szerszemu gronu wyniki swoich badań i naukowych dociekań. 21 listopada 2020 r. w ramach projektu „Zdolni z Pomorza” odbyła się już czwarta edycja tego, cieszącego się niezmiennym powodzeniem, wydarzenia. Ze względu na sytuację epidemiczną konferencja była realizowana w formie zdalnej. Obrady w ramach tegorocznego spotkania toczyły się pod hasłem „Cywilizacja kontra natura. Ziemia w obliczu zmian klimatycznych”. Ta aktualna tematyka zainteresowała niemal 200 uczestników.



Uroczystego otwarcia konferencji dokonał Marszałek Województwa Pomorskiego Mieczysław Struk, który omówił znaczenie uczniowskich konferencji w projekcie „Zdolni z Pomorza”. Następnie głos zabrał prof. Krzysztof Wilde, rektor Politechniki Gdańskiej, która jest zaangażowana w organizację konferencji dla uczniów od jej pierwszej edycji. Ostatnim, jednak nie mniej ważnym, punktem pierwszej części spotkania był wykład inauguracyjny pt. „Wpływ życia na klimat w historii naszej planety”, który wygłosił prof. dr hab. Jacek Piskozub z Instytutu Oceanologii PAN w Sopotcie.



Po krótkiej przerwie uczestnicy dołączali do sesji jednego z czterech wybranych wcześniej paneli dziedzinowych: z biologii, chemii, nauk humanistycznych lub technicznych. W każdym panelu obok prezentacji najzdolniejszych uczniów można było wysłuchać też wystąpień naukowców.



Sesję biologiczną otworzył wykład prof. Jacka Piskozuba poświęcony wpływowi zmian klimatu na życie w antropocenie. Z kolei dr inż. Bartłomiej Cieślak z Politechniki Gdańskiej wyjaśnił, jakie relacje zachodzą pomiędzy przemysłem, zanieczyszczeniem środowiska i klimatem. W ramach panelu z nauk technicznych wykład poprowadził prof. dr hab. Mirosław Miętus z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowego Instytutu Badawczego. Profesor objaśniał, jak powstały przez emisję gazów cieplarnianych łańcuch procesów może zmienić klimat naszej planety. Prof. Uniwersytetu Gdańskiego dr hab. Krzysztof Kornacki w sesji nauk humanistycznych zaprezentował pomysł na ocalenie zasobów planety na przykładzie filmu „Planet of the Humans” Gibbbsa i Moore’a. Podczas przerwy w poszczególnych sesjach można było zapoznać się z ciekawie przygotowanymi przez uczniów posterami.

Podczas 3-godzinnych obrad 20 uczniów-prelegentów wygłosiło 16 referatów. Prelegentami była młodzież ze szkół podstawowych i średnich z województwa pomorskiego. Uczniowie postanowili zmierzyć się z tematem przewodnim, analizując czynniki mające wpływ na zmiany klimatyczne i środowisko człowieka, przedstawiali także, jak owe zmiany wpływają na różne gatunki oraz prezentowali rozwiązania, które mogą okazać się pomocne w poprawie stanu naszej Planety. Po każdym wystąpieniu odbywała się sesja pytań od moderatorów i pozostałych uczestników. Dodatkowo wszyscy uczestnicy mogli zgłębiać zagadnienia związane z klimatem Ziemi poprzez zapoznanie się z materiałami dotyczącymi klimatu Ziemi przygotowanymi przez partnerów konferencji i projektu „Zdolni z Pomorza”.

Wydarzenie jest niezmiennie organizowane przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Gdańsku, Politechnikę Gdańską oraz Samorząd Województwa Pomorskiego. Patronat honorowy nad wydarzeniem sprawowali Rzecznik Praw Dziecka oraz Pomorski Kurator Oświaty. Natomiast partnerami konferencji byli: Hevelianum, Centrum Nauki Eksperyment w Gdyni oraz Biproraf Sp. z o.o. Z kolei Radio Gdańsk oraz Trojmiasto.pl objęły wydarzenie patronatem medialnym.

Pragnę nadmienić, że tradycyjnie na połowę przyszłego roku jest planowane wydanie monografii pokonferencyjnej, która będzie zawierała zarówno artykuły naukowców, jak i uczniów.

Z tego miejsca chcę podziękować w imieniu organizatorów wszystkim uczestnikom minionego wydarzenia i serdecznie zaprosić do udziału w kolejnej edycji konferencji. Informacje na temat imprezy, jak co roku, będą podawane na stronie internetowej [zdolnizpomorza.pl](http://zdolnizpomorza.pl).

## Filmy o wartościach ze zbiorów PBW w Gdańsku

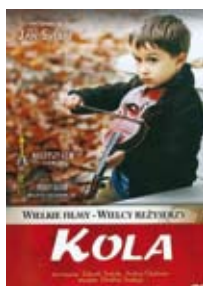
oprac. Fryderyk Wojda,  
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku



Tematyka filmów o wartościach to zagadnienie bardzo obszerne i pojemne. Tytuły przytoczone w dalszej części artykułu stanowią więc tylko wybór spośród wielu filmów, które mogłyby pojawić w ramach tego obszaru.

Jest to jednak wybór poparty praktyką z zakresu edukacji filmowej w ramach zajęć prowadzonych w PBW w Gdańsku. Niektóre z wymienionych tytułów wielokrotnie już pojawiały na zajęciach i bardzo dobrze się sprawdziły. Większość proponowanych filmów można pokazać podczas zajęć prowadzonych na poziomie szkoły ponadpodstawowej, lecz są i takie, które da się wykorzystać w ramach spotkań prowadzonych w starszych klasach szkoły podstawowej (np. *Kola*, *Wszystko będzie dobrze*, *Chłopiec na rowerze* czy *Dziewczynka w trampkach*). Wszystkie opisane poniżej filmy są dostępne w zbiorach Biblioteki i można z nich skorzystać w ramach zajęć edukacyjnych. Zostały też dobrane tak, aby pokazywać różne wartości: godność, przyjaźń, partnerstwo, obronę ideałów, wiarę czy dojrzałość.

Aby wypożyczyć filmy, wystarczy dołączyć do grona czytelników PBW (np. poprzez formularz rejestracji on-line na stronie [pbw.gda.pl](http://pbw.gda.pl)) i zamówić interesujący Państwa tytuł.



### **Kola**, reż. Jan Svěrák, 1996

Jan Louka – playboy i lekkoduch przyciśnięty biedą żeni się z pewną Rosjanką, której małżeństwo potrzebne jest do pozyskania czeskiego obywatelstwa. Umowa jest prosta – po załatwieniu formalności Louka zainkasuje pieniądze, a kobieta wraz ze swoim pięcioletnim synkiem Kolą zniknie z jego życia.

I rzeczywiście Rosjanka znikła, ale zostawia Kolę na pastwę losu. Jedynym jego opiekunem jest teraz Louka, który nie spodziewa się, że sympatyczny pięcioletek zupełnie zmieni jego życie, a relacja z chłopcem stanie się coraz ważniejsza. Sygn. DVD 955



### **Wszystko będzie dobrze**, reż. Tomasz Wisniewski, 2007

*Wszystko będzie dobrze* ma dwóch bohaterów. Jednym z nich jest 12-letni chłopiec, który wyrusza na Jasną Górę, by wybiegać u Matki Boskiej zdrowie dla śmiertelnie chorej mamy. Drugim zaś – 35-latek, który w trosce o stanowisko postanawia towarzyszyć chłopcu.

Obydwu bohaterów łączy sport. Chłopiec jest lekkoatle-

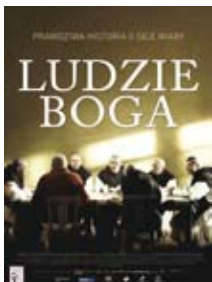
tycznym talentem i świetnie wypada na długich dystansach, a mężczyzna jest nauczycielem wychowania fizycznego w szkole podstawowej i alkoholikiem. Obaj z zupełnie różnych powodów wyruszają na pielgrzymkę do Częstochowy – miejsca świętego. Dla obu dotarcie na Jasną Górę stanie się próbą charakteru i szansą na poznanie siebie. Sygn. DVD 431



### **Misja**, reż. Roland Joffé, 1986

Jest rok 1750, na ziemiach obecnie leżących na pograniczu Argentyny i Paragwaju mieszka znane z okrucieństwa plemię Indian Guarani. To ich oskarża się o zamordowanie misjonarza, ojca Juliana. Jego zwierzchnik i przyjaciel, jezuita ojciec Gabriel, postanawia dokończyć dzieła chrystianizacji. Chce nieść Indianom Boga i jego naukę pełną miłości. Pełną niebezpieczeństw misję zakłóca pojawienie się oskarżonego o bratobójstwo łowcy Indian, kapitana Mendozy. Brat Gabriel nakłania przestępcę do ciężkiej pokuty za popełnione czyny, a Mendoza przechodzi duchową przemianę. Gdy Hiszpania sprzedaje swą kolonię Portugalii, Jezuici postanawiają bronić terytorium nad wodospadami przed portugalską agresją. Sygn. DVD 2278

tycznym talentem i świetnie wypada na długich dystansach, a mężczyzna jest nauczycielem wychowania fizycznego w szkole podstawowej i alkoholikiem. Obaj z zupełnie różnych powodów wyruszają na pielgrzymkę do Częstochowy – miejsca świętego. Dla obu dotarcie na Jasną Górę stanie się próbą charakteru i szansą na poznanie siebie. Sygn. DVD 431



**Ludzie Boga, reż. Xavier Beauvois, 2010**

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku. W górach w Algierii mieści się zakon cystersów, w którym mieszka kilku francuskich mnichów z zakonu cystersów. Od lat żyją oni w zgodzie z lokalną, muzułmańską społecznością. Niestety, pewnego dnia fundamentaliści

islamscy mordują grupę obcokrajowców. Dochodzi do zamieszek. Region pogrąża się w chaosie. Wojsko proponuje zakonnikom ochronę. Sugeruje też, że ich życie jest w niebezpieczeństwie i że powinni jak najszybciej opuścić klasztor. Mężczyźni postanawiają jednak zostać i nadal służyć pomocą mieszkańcom okolicznych wiosek. Sygn. DVD 1164



**Dróżnik, reż. Tom McCarthy, 2003**

Finbar McBride ma 135 cm wzrostu i jest samotnikiem zafascynowanym kolejnictwem – pociągami, torami i dworcami, tworzy też własne modele pociągów. Pewnego dnia w spadku dostaje opuszczoną stacyjkę w Newfoundland. Budynek dróżnika, z dala od ludzkich siedzib, jest odpowiednim miejscem dla takiego człowieka

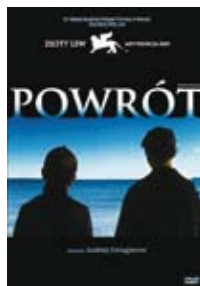
jak McBride. Bez żalu opuszcza więc Nowy Jork i udaje się do swojej ziemi obiecanej. Fin zamieszkuje w swojej nowej nieruchomości i szybko ściąga na siebie uwagę miejscowych. Początkowo nieufnie odnosi się do osób, które starają się z nim nawiązać znajomość. Później jednak odkrywa, że niektórzy z nich to ludzie sympatyczni, podobnie jak Fin samotni i szukający przyjaźni. Sygn. DVD 451



**Boisko bezdomnych, reż. Kasia Adamik, 2008**

Ksiądz, Kosmonauta, Minister, Wariat, Górnik, Rolnik i facet z wyrokiem... Co może ich łączyć? Na razie miejsce zamieszkania – Dworzec Centralny. Wkrótce dołączy do nich były piłkarz reprezentacji Polski, Jacek Mróz, którego wielką karierę przerwała kontuzja. Film opowiada perypetie

bohaterów drużyny, ich prywatne historie, a także przedstawia wspólne zmaganie się z przeciwnościami. Wreszcie drużynie z Dworca udaje się wyjechać za granicę na mistrzostwa świata bezdomnych. Na początku nieporadna grupa, składająca się z indywidualności, nie radzi sobie najlepiej, jednak już wkrótce, pod okiem Jacka, zmieni się w prawdziwy zespół... Sygn. DVD 1276



**Powrót, reż. Andriej Zwiagincew, 2003**

Film opowiada historię dwóch nastoletnich chłopców, których ojciec niespodziewanie powraca do domu po dwunastu latach nieobecności. Już następnego dnia zabiera synów w daleką podróż na opuszczonej wyspę. Z każdym kolejnym dniem cel wspólnego wyjazdu wydaje się braciom coraz

bardziej zagadkowy, a czas spędzony z nagle odzyskanym ojcem staje się dla nich sprawdzianem dojrzałości. Będą się tu ścierać miłość i nienawiść, ambicje i charaktery, potrzeba autorytetu z potrzebą wolności. Pod wpływem trudnej relacji z ojcem bracia zaczynają coraz bardziej dojrzewać. Na wyprawę wyrusza dwóch chłopców, ale powraca już dwóch mężczyzn. Sygn. DVD 1112



**Chłopiec na rowerze, reż. Jean-Pierre Dardenne & Luc Dardenne, 2011**

Dwunastoletni Cyryl skupiony jest tylko na jednym celu: znaleźć swojego ojca, który pozostawił go w domu dziecka. Nie przyjmuje do wiadomości, że ten nie chce go znać – przyciśnięty do muru ojciec mówi to synowi wprost. To jednak wcale nie rujnuje jego nadziei. Na swojej drodze Cyryl spotyka

przez przypadek Samanthę, która prowadzi salon fryzjerski i postanawia zaopiekować się chłopcem, zabiera go do domu na weekendy. Między kobietą a chłopcem stopniowo rodzi się szczególna więź. Początkowo chłopiec nie rozpoznaje uczucia, którym obdarza go Samanta. Uczucia, którego potrzebuje bardziej niż kiedykolwiek. To właśnie ono pomoże mu opanować młodzieńczy gniew i bunt oraz uchronić się przed pokusami półświatka. Sygn. DVD 1397



**Dziewczynka w trampkach, reż. Haifaa Al-Mansour, 2012**

Wadжда ma 10 lat i mieszka w Rijadzie z zapracowaną matką i ojcem, którego prawie nigdy nie ma w domu. W szkole uchodzi za buntowniczkę, ponieważ chodzi w porysowanych długopisem trampkach i próbuje bawić się z chłopcami, szczególnie z rówieśnikiem Abdullahem. Jej największym marzeniem jest rower. Niestety, w Arabii Saudyjskiej kobiety nie mogą prowadzić samochodów, zaś dziewczynkom nie wypada jeździć na rowerze – ma to jakoby zagrażać ich cnotliwości. Aby zdobyć pieniądze na upragniony rower i przekonać dorosłych o swojej pobożności, Wadжда postanawia wziąć udział w konkursie recytacji Koranu, po to, by zdobyć nagrodę na wymarzony rower. Film jest portretem dziewczynki niezależnej, niepokornej,

ale potrafiącej podążać za swoimi marzeniami i bronić swoich racji nawet na przekór otaczającemu ją światu. Sygn. DVD 2405



**Służące, reż. Tate Taylor, 2011**

Akcja filmu toczy się w latach 60. XX w. na amerykańskim Południu. Skeeter, początkująca dziennikarka pochodząca z „dobrego domu”, niespodziewanie wywraca do góry nogami życie swoich przyjaciół i mieszkańców rodzinnego miasteczka, gdy postanawia przeprowadzić wywiad z czarnoskórymi służącymi najzamożniejszych rodzin w okolicy. Dzięki uporowi Skeeter szykanowane kobiety odważą się walczyć o godność. Wspólnie napisana książka zaburzy małomiasteczkowy spokój i będzie krokiem na drodze do zmian, a między uczestniczkami projektu zrodzi się niezwykła, jak na owe czasy, przyjaźń. Sygn. DVD 1395



**Barany. Islandzka opowieść, reż. Grimur Hákonarson, 2015**

Gummi i Kiddi są braćmi mieszkającymi na odludziu oraz rywalizującymi ze sobą hodowcami rzadkiej odmiany islandzkich owiec. Żyją w zgodzie z wielowiekową tradycją. Cenią ponad wszystko swoją wolność. A przy tym nie rozmawiają ze sobą od czterdziestu lat. Listy dostarczane z pomocą pasterskiego psa są jedyną formą ich sporadycznej komunikacji. Wieloletni braterski spór nabiera nowej siły, gdy niezadowolony ze zwycięstwa brata w lokalnym konkursie Gummi dokonuje przerażającego odkrycia, a nieprzewidziane zdarzenia zagrażą ich dotychczasowemu życiu. Sygn. DVD 2600



**Wniebowstąpienie, reż. Łarisa Szepitko, 1977**

Białoruś, zima 1942 roku. Ciężkie boje toczone przez oddziały partyzanckie dziesiątkują ludzi. Dowódca jednego z oddziałów wysyła dwóch żołnierzy po żywność. Kiedy Rybak i Sotnikow docierają do wsi, okazuje się, że pozostały po niej tylko zgliszcza. Po dotarciu do następnej wsi Sotnikow, trapiiony gorączką i wyczerpany atakami kaszlu, traci siły na powrót do oddziału. Rybak skłania go jednak do wyruszenia w drogę powrotną. Tam napotyka Niemców i zostają wzięci do niewoli. Przesłuchania powiązane z torturami stają się dla bohaterów nie tylko próbą charakteru i wierności zasadom, ale także walką o godność w obliczu najcięższych prób. Sygn. DVD 1235



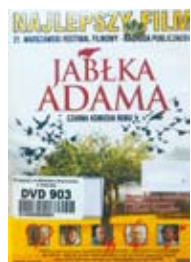
**Złodziejaszki, reż. Hirokazu Koreeda, 2018**

Osamu i Nobuya wraz z dwójką dzieci mieszkają razem z nestorką rodu w niewielkim domu na przedmieściach Tokio. Wszyscy gnieźdzą się w mikroprzestrzeniach, niemalże jedno na drugim, utrzymując się z emerytury babci, dorywczych zajęć i drobnych kradzieży. Spoiwem, które wszystkich łączy, są mroczne tajemnice, a gdy w ich domu pewnego dnia pojawi się zaniedbywana dziewczynka z sąsiedztwa, ta osobliwa wspólnota jeszcze bardziej się umocni. Nieoczekiwane wydarzenie skłoni też do zadania fundamentalnego pytania: co sprawia, że możemy się za rodzinę uznać? Czy są to więzy krwi? Poczucie więzi emocjonalnej? Dzielnie razem wspólnego dachu? Sygn. DVD 3355



**Bestie z południowych krain, reż. Benh Zeitlin, 2012**

W zapomnianej, buntowniczej społeczności odciętej od świata, sześciolatnia Hushpuppy prowadzi pełne odwagi i chęci przetrwania życie. Otaczający ją świat postrzega jako delikatną strukturę pełną żywych, odychających, wzrastających rzeczy, a czasem wręcz bestii, które pod wpływem kataklizmu przebudziły się z tysiącletniego snu. Kiedy więc największa od stuleci burza nawiedza miasto, Hushpuppy wie, że naturalny porządek wszystkiego został zachwiany. Zdeterminowana, by naprawić walącą się strukturę świata, ocalić słabnącego ojca i ratować tonący dom, mała bohaterka swoją siłą i niezwykłą mądrością przeciwstawia nadciągającemu niebezpieczeństwu. Szczególna opowieść o uporze i odwadze małego dziecka. Sygn. DVD 1796



**Jabłka Adama, reż. Anders Thomas Jensen, 2005**

Adam jest neofaszystą, który w ramach resocjalizacji trafia do wiejskiego kościoła, którym opiekuje się nie do końca zdrowy psychicznie ksiądz Ivan. Na prośbę księdza wyznacza sobie cel, którym jest opieka nad jabłonią oraz upieczenie ciasta z owoców, które zostaną zerwane z tego drzewa. Z początku Adam nie może się odnaleźć w nowym środowisku i znaleźć wspólnego języka z pozostałymi podopieczni księdza – Gunnarem, byłym świetnym tenisistą, dziś otyłym alkoholikiem, oraz Khalidem, arabskim imigrantem napadającym na stacje benzynowe. Po pewnym czasie Adam zaczyna podejrzewać swoich nowych znajomych o popełnianie dawnych przestępstw. Oprócz tego Ivan wydaje mu się chory psychicznie, gdyż nie widzi wokół siebie zła i pomimo wielu tragedii rodzinnych pozostaje niepohamowanym optymistą. Czy w takich warunkach Adamowi uda się przejść przemianę i powrócić na ścieżkę dobra? Sygn. DVD 903



## rozmowy o edukacji

### Pomiędzy światem realnym a wirtualnym, cz. II<sup>1</sup>

z prof. Natalią Walter rozmawia Ewa Furche,  
wicedyrektor CEN

**Ewa Furche: Jakie podpowiedzi pedagogiczne, w tym dotyczące wykorzystania nowoczesnych technologii, miałaby Pani dla nauczycieli pracujących z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, z niepełnosprawnościami?**

Natalia Walter: Zdalna edukacja uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnym jest rzeczywiście dużym wyzwaniem, ponieważ dzieci te potrzebują wsparcia osoby z zewnątrz, np. rodzica lub innego opiekuna. Najczęściej nie będą w stanie samodzielnie obsłużyć urządzenia technologicznego. W tym przypadku to, z jakich narzędzi skorzystamy, w większym stopniu zależy od umiejętności rodzica niż dziecka. W edukacji specjalnej zdecydowanie największą wartością jest codzienny kontakt i bliskość z dzieckiem. Jest to praca, która często wymaga wykraczania poza przekazywanie treści programowych. Przede wszystkim chodzi o wdrożenie dziecka do codziennego życia, do funkcjonowania społecznego. Jest to bardzo trudne, obserwujemy tu ogromne problemy podczas pandemii. Nie znajduję dobrej podpowiedzi na pytanie, jak prowadzić edukację na odległość w kształceniu specjalnym. Oczywiście są grupy uczniów, z którymi możemy pracować zdalnie. Edukacja specjalna pozwala na znaczną indywidualizację kształcenia, bo pracujemy w bardzo małych grupach. Na przykład mamy pięciosobową klasę i dzięki temu jest nam troszeczkę łatwiej – możemy podzielić czas zajęć pomiędzy uczniów, w jakiś sposób komunikować się z nimi i wymyślać dla nich zadania. Jednak – jeszcze raz podkreślam – wymaga to wsparcia osoby z zewnątrz.

**E.F.: Relacje, które są ważne w edukacji, w pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jeszcze bardziej przekładają się na relacje nauczyciela z rodzicami.**

N.W.: Rzeczywiście, w edukacji specjalnej mamy do czynienia z następującą sytuacją: wszyscy jesteśmy jedną wielką rodziną. Nie da się funkcjonować wyłącznie w relacji z dzieckiem. Zawsze znamy rodziców i rodzeństwo, spotykamy się w gronie rodzinnym. Edukacja specjalna rzeczywiście znacząco różni się od edukacji tradycyjnej i jest trudno przekładalna na relacje online.

**E.F.: Czy pokusiłaby się Pani o opis lekcji zdalnej wychodzącej od potrzeb ucznia? Co powinna zawierać? Jak aktywizować uczniów, uczynić zajęcia atrakcyjnymi, ale też i efektywnymi?**

N.W.: Mamy mnóstwo sposobów zorganizowania takiej lekcji. Wychodzimy od tego, co chcemy przekazać uczniom, co jest naszym celem i co chcemy osiągnąć. Stosownie do tego dobieramy odpowiednie środki, techniki i narzędzia. Bardzo ważne jest też to, w jaki sposób pracuję jako nauczyciel, jaki jest mój charakter, moja osobowość i umiejętności. Nie zawsze chodzi o to, żeby korzystać ze wszystkich dobro-

dziejstw technologii. Z niektórych nigdy bym nie skorzystała w pracy z uczniami, bo po prostu nie pasują do mojego charakteru. Są nauczyciele, którzy uwielbiają pracować escape roomami w edukacji, doskonale w tym się realizują. Organizują dla dzieciaków takie pokoje, gdzie można np. rozwiązywać zagadki matematyczne. W e-learningu mamy również taką możliwość: są wirtualne escape roomy, np. tworzone w Genially. Jeżeli potrafię przygotować lekcję online w taki sposób, jeżeli dobrze się czuję w takiej formule i moi uczniowie jej potrzebują, to będę sięgać po takie narzędzia. Natomiast jeżeli jestem nauczycielem, który pracuje raczej przez doświadczenia, moja lekcja będzie instruktażem i podpowiedzią dla uczniów, jak mają samodzielnie wykonać coś na miarę swoich możliwości. Takim najprostszym przykładem jest hodowla fasoli – robiły to wszystkie pokolenia. W warunkach domowych dzieci mogą hodować rośliny, chociażby kiełki. Inne strategie, które można też zastosować w e-learningu, to np. kształcenie wyprzedzające czy odwrócona lekcja. Polegają one na tym, że przed lekcją nauczyciel prosi uczniów, aby zapoznali się z jakimś tematem i potem młodzi ludzie prowadzą lekcję online: pokazują, co odkryli, co przeczytali, co ich zainteresowało czy zainspirowało i na tej podstawie budują całe zajęcia. Mogę też zorganizować lekcję powtórkową, wykorzystując ćwiczenia interaktywne – są o wiele bardziej interesujące dla uczniów niż karty pracy, które należy wypełnić i odesłać (często tak pracowano na początkowym etapie pandemii – taka była potrzeba chwili, czasami brakowało pomysłów, jak pracować zdalnie). Internet daje nieograniczone możliwości tworzenia atrakcyjnych dla ucznia zadań interaktywnych. W bardzo łatwy sposób mogę też wykorzystać film w edukacji. To trochę zapomniana metoda, z jednej strony – podająca, z drugiej zaś – odwołująca się do emocji. Jestem przekonana, że Pani i wszyscy inni dorośli pamiętają takie lekcje, podczas których nauczyciel wyświetlał jakiś szczególny film. Ja do dziś pamiętam niektóre projekcje z liceum czy nawet szkoły podstawowej. Wykorzystanie filmu może być znakomitym pomysłem na poprowadzenie lekcji. Oczywiście nie chodzi o to, żeby przez całą lekcję oglądać film – wykorzystujemy raczej wybrane fragmenty. Co jeszcze? Możemy korzystać z otwartych zasobów edukacyjnych, których mamy w Internecie bardzo dużo. Takim gotowym rozwiązaniem, wartym polecenia, jest np. platforma *Khan Academy*. Zawiera ona zarówno filmy, jak i interaktywne zadania dla uczniów. Mamy mnóstwo stron internetowych, na których znajdziemy gotowe lekcje, które jako nauczyciel tylko moderujemy. Nie ma zatem jednoznacznego pomysłu, jak powinna wyglądać lekcja online. Dzielmy się tym, co zrobiliśmy, co nam się udało odkryć czy zbadać.

<sup>1</sup> Część I rozmowy ukazała się w nr 103 „Edukacji Pomorskiej”.

**E.F.: Jak moderować postawy w trakcie e-kształcenia? Czy jest to możliwe?**

N.W.: Oczywiście, że tak. Edukacja jest bardzo ściśle związana z wychowaniem i nie możemy pominąć tego elementu. Przygotowując się do roku akademickiego, opracowaliśmy dla studentów rozmaite filmy instruktażowe o tym, jak będą funkcjonowali w rzeczywistości zdalnej. W pewnym momencie okazało się, że musimy powiedzieć o standardach, które obowiązują na uczelni, ponieważ prowadzący mieli doświadczenia w rodzaju: w trakcie spotkania z wykładowcą, student szedł ulicą, palił papierosa i odpowiadał na zadawane pytania. To są postawy, których my nie akceptujemy i musimy to wyrazić. Tak samo jest w pracy z dziećmi. Są znakomite pomysły – również do znalezienia w Internecie – na to, w jaki sposób zorganizować lekcję, która będzie uczyła postaw społecznych. Możemy zachęcić dzieci do e-wolontariatu, który jest niezwykle rozwijający społecznie. Możemy też przeprowadzać zajęcia integracyjne. Mamy narzędzia do spotkań online, które pozwalają na tworzenie osobnych pokoi – możemy dobierać dzieci w pary czy grupy i dawać im zadania zespołowe. Mogą tworzyć wspólne filmy, plakaty online itp. Dysponujemy mnóstwem możliwości, które rozwiną dzieci społecznie, pokażą im, że empatia jest ważna w życiu oraz będą zwracały uwagę na standardy obowiązujące we współczesnym świecie.

**E.F. Kolejnym wyzwaniem dla nauczycieli jest ocenianie w edukacji zdalnej...**

N.W.: Warto zapytać, czy ocena jest kluczowa w edukacji. Moim zdaniem nie, ale rok szkolny trzeba podsumować. Co możemy oceniać w edukacji zdalnej? Po pierwsze, na pewno warto zwrócić uwagę na zaangażowanie ucznia. W trakcie pandemii okazało się, że wielu uczniów, którzy wcześniej byli bardzo pasywni, wycofani i nieśmiali, na zajęciach online otworzyło się, bo dzięki indywidualizacji znaleźli się w bezpiecznym dla siebie środowisku. Nawet, jeżeli nie rozwiązywali zadań na 100%, to wydaje mi się, że taka zmiana postawy, zainteresowanie i zaciekawienie, wymagają docenienia przez nauczyciela. Pytanie, czy konieczne jest robienie sprawdzianów online. Może jednak lepiej oceniać pracę dzieci i młodzieży przez pryzmat ich zaangażowania w rozmaite projekty. Internet oraz możliwości współpracy online tworzą znakomitą przestrzeń do pracy projektowej. Świetną techniką, do której teraz odwołują się nauczyciele, a która kiedyś była charakterystyczna dla marketingu, jest *design thinking*, czyli tworzenie projektu zorientowanego na użytkownika. Dzieci, ucząc się, rozwijają zdolności empatyczne i społeczne, a jednocześnie tworzą wspólny projekt, który można ocenić pod różnymi względami. W ocenianiu nie chodzi przecież o to, aby określić poziom wiedzy posiadanej przez wiedzy, tylko sposób, w jaki on tę wiedzę potrafi wykorzystać.

**E.F.: Pani Profesor, nierzadko nauczyciel musi się mierzyć z wyzwaniem, jakim jest zmęczenie i zniechęcenie uczniów****w trakcie nauki online. Co robić, aby ich zmotywować, zachęcić do aktywności? Jakie triki może nam Pani podpowiedzieć?**

N.W.: Myślę, że tak naprawdę każdy nauczyciel ma mnóstwo własnych trików. Są osoby, które zachęcają uczniów, żeby wykonali jakieś ćwiczenia fizyczne w trakcie lekcji. Są nauczyciele, którzy widząc zniechęcenie uczniów, zaczynają opowiadać żarty. Są tacy, którzy proszą uczniów, żeby pokazali jakiś ważny przedmiot ze swojego najbliższego otoczenia: „Teraz pokazujemy wszyscy, jakie mamy kubeczki”. Coś takiego wyrwie uczniów na chwilkę z marazmu siedzenia przed ekranem. Jako dorośli wiemy, jak trudno jest pozostać aktywnym i zaangażowanym przez wiele godzin pracy przy komputerze. Jeżeli ktoś kiedykolwiek uczestniczył w konferencji, chociażby online, to wie, że nasza aktywność jako słuchaczy spada coraz bardziej z godziny na godzinę. Tak samo jest w przypadku uczniów. Gwarantuję, że młodzi ludzie nie będą zniechęceni, osłabieni i znudzeni, jeżeli zaangażujemy ich w proces uczenia się, jeśli będą musieli czym się wykazywać, a nie tylko siedzieć przed ekranem, patrzeć na nauczyciela i go słuchać. Dziś tych możliwości jest naprawdę sporo.

**E.F.: Spotkałam się z pojęciem zmęczenia cyfrowego poprzez nowoczesne technologie. Mamy w ogóle z takim zjawiskiem do czynienia? Jeżeli tak, to w jakich przypadkach?**

N.W.: Częściej mówimy o higienie cyfrowej – zajmuje się nią m.in. dr Maciej Dębski z Uniwersytetu Gdańskiego. Istnieją teorie, wg których nadmiar technologii szkodzi. Są pojedyncze badania, które pokazują, jak czas pracy przy komputerze w ciągu dnia przekłada się na jakość snu. Jednak limity czasowe pracy z komputerem częściej wynikają z wiedzy zdroworozsądkowej niż z badań. Proszę pamiętać, że tego typu badania dość trudno się prowadzi, bo zazwyczaj przyjmują one formę sprawdzenia deklaracji czy opinii. Zadajemy pytanie uczniowi, czy po pięciu godzinach pracy z technologią jest zmęczony. Jeżeli będzie brał pod uwagę tylko pracę szkolną, to powie, że tak. Jeżeli będą to wakacje i przez dziesięć godzin będzie grał w grę komputerową, to na pewno nie powie, że jest zmęczony. Odpowiedź zależy od jakości sposobu używania technologii. Pewnie my, jako dorośli, jesteśmy bardziej znużeni technologiami, bo nie przyzwyczailiśmy się do tego, żeby być online non stop. A w tej chwili siłą rzeczy cały czas jesteśmy online. Nasze odczucia są zmienne i zależą od tego, co robimy.

**E.F.: Jakie platformy, technologie czy narzędzia cyfrowe rekomenduje Pani dla edukacji? Jest ich mnóstwo – co pomaga dokonywać trafnych wyborów?**

N.W.: Z kształceniem na odległość w czasie pandemii najlepiej poradziły sobie szkoły i uczelnie, które już wcześniej wdrażały elementy edukacji zdalnej, łączyły działania w chmurze z działaniami stacjonarnymi. Mówię o takich rozwiązaniach, jak Google Meet (Google Classroom) lub Office 365, w tym MS Teams. Rozmawialiśmy z dyrektorem szkoły, panem Dariuszem Stacheckim, który podkreślił,

że dzięki temu, iż jego szkoła od dawna pracowała z Office 365 i Teamsami, to w gładki sposób przeszła do nauczania zdalnego. Zatem bardzo ważną rzeczą jest podjęcie decyzji o wyborze jednej, konkretnej platformy edukacyjnej, do wykorzystywania również wtedy, gdy będziemy więcej pracować stacjonarnie. W tej chwili mamy dostępne trzy takie narzędzia, dwa z nich są szczególnie popularne i darmowe dla szkół: Google Classroom oraz Office 365 (z Teamsami). Te platformy dają możliwość zarządzania uczniami oraz organizowania całego procesu edukacyjnego. To, co dodatkowo wykorzystamy, zależy od naszych osobistych preferencji i specyfiki naszego przedmiotu. Mogą to być wspomniane przeze mnie otwarte zasoby edukacyjne, np. *Khan Academy*, które włączamy do pracy z wykorzystaniem platformy. Dzięki społecznemu projektowi nauczycielskiemu mamy również do dyspozycji gotowe lekcje, dostępne na portalu *Lekcjewsieci.pl*. Spore możliwości dają nam też rozwiązania Larnetic: *Dzwonek.pl* czy *eKreda.pl*. Co jeszcze mamy? Są też – powstałe na długo przed pandemią – świetne platformy dla młodszych dzieci: *pisupisu.pl* czy *matzoo.pl*.

**E.F.: Czy są badania, które pokazują pozytywny wpływ korzystania z gier komputerowych na rozwój umiejętności poznawczych?**

N.W.: Tak, oczywiście. Mówimy o zjawisku grywalizacji bądź gamifikacji. To pojęcie obejmuje wprowadzanie gier do edukacji, przy czym nie muszą to być gry online ani wykorzystujące urządzenia cyfrowe. Chodzi tu o obecność jakiejś formy rywalizacji i wchodzenia w interakcję z innymi uczniami, a także zabawę i wzbudzanie emocji. Jak najbardziej warto wykorzystywać gry w edukacji – są one efektywnym narzędziem uczenia się.

**E.F.: Lubię pytać o marzenia ☺ Jak wyglądałaby szkoła Pani marzeń – szkoła, która z doświadczeń z czasu pandemii wyniesie to, co najlepsze? Co musiałoby czy mogłoby się stać, żeby Pani marzenie się spełniło?**

N.W.: Oj, takich moich marzeń jest pewnie wiele, ale najważniejsze i najbardziej oczywiste z nich jest takie, aby dziecko było w centrum. Żeby było sprawcą procesu uczenia się. A my, jako nauczyciele, żebyśmy potrafili wzbudzić w dziecku ciekawość poznawczą oraz spowodować, aby samodzielnie chciało zdobywać wiedzę, szukać różnych interesujących je informacji oraz odkrywać i poznawać świat. To jest moje marzenie – bardzo idealistyczne.

**E.F.: Kiedy wchodzę do mojej szkoły marzeń, to widzę wirtualne ściany wirtualnych światów w rozszerzonej rzeczywistości. Możemy wchodzić do tych światów, nieograniczenie odkrywać, przeżywać, doświadczać i eksperymentować. Może za sto albo dwieście lat tak będzie wyglądała szkoła ☺ A jak, w Pani marzeniach, wygląda sala lekcyjna?**

N.W.: Świetnym rozwiązaniem jest koncepcja STEAM: *science* (nauka), *technology* (technologia), *engineering* (inżynieria), *arts* (sztuka) i *mathematics* (matematyka). W koncepcji tej mówi się o organizacji przestrzeni uczenia się na zasadzie kącików zainteresowań / miejsc odkrywania, w których możemy współpracować z innymi uczniami w mniejszych grupach. Praca w małych grupach i praca indywidualna są bardzo ważne, a często zaniedbywane w polskich szkołach – zazwyczaj pracujemy z dużą grupą dzieci. Natomiast w STEAMie dzielimy przestrzeń na strefy, które umożliwiają rozwój w różnych dziedzinach: sztuce, matematyce, projektowaniu itd. Wykorzystujemy technologie, roboty edukacyjne – wszystko, co jest dostępne. Możemy uczyć się przez doświadczanie i eksperymentowanie. Podążamy za naturalnym rozwojem dziecka. Moim zdaniem tak wygląda idealnie podzielona klasa.

**E.F.: Czy chciałaby Pani coś jeszcze nam powiedzieć? Może nie zapytałam o coś, co jest ważne?**

N.W.: Podzielę się myślą, którą wyczytałam w wywiadzie profesora Piotra Plichy, udzielonym *Gazecie Wyborczej*. Profesor mówił o tym, że obecnie bardzo często dziennikarze pytają go, czy w związku z e-learningiem obniżyła się jakość edukacyjna szkoły i spadła efektywność uczenia się. Jego zdaniem – i to idealnie odpowiada mojej opinii – tak naprawdę jeżeli nauczyciel był dobry, kreatywny i pomysłowy przed pandemią, to nadal będzie dobrym, kreatywnym i pomysłowym pedagogiem w edukacji online. Natomiast jeżeli wcześniej nie do końca mu się chciało, to podobnie będzie i w czasie pandemii. Sama widziałam nauczycieli, którzy tak naprawdę szukali dziury w całym: ciągle im technologie nie działały albo zdarzały się sytuacje, które uniemożliwiały bądź utrudniały prowadzenie lekcji. Byli również tacy, którzy stworzyli ogrom materiałów dydaktycznych, wręcz zachłysłni się nowymi możliwościami, jakie pojawiły się wraz z koniecznością przejścia na edukację zdalną.

**E.F.: Pani Profesor, bardzo serdecznie dziękuję za inspirującą rozmowę.**



**prof. UAM dr hab. Natalia Walter** – absolwentka pedagogiki medialnej, pedagogiki leczniczej oraz zintegrowanej edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej; kierownik Zakładu Edukacji Medialnej na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; specjalistka ds. edukacji informatycznej i medialnej, wsparcia społecznego (głównie online) oraz e-learningu, autorka książek i artykułów o ww. tematyce; trener; dwukrotnie wyróżniona wpisaniem na LISTĘ 100 Szerokiego Porozumienia na rzecz Umiejętności Cyfrowych w Polsce za działania, które w wyróżniający sposób przyczyniły się do podniesienia umiejętności cyfrowych obywateli naszego kraju.



Fot. B. Kwaśniewska



CENTRUM  
EDUKACJI  
NAUCZYCIELI  
W GDAŃSKU



JEDNOSTKA  
SAMORZĄDU  
WOJEWÓDZTWA  
POMORSKIEGO



Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację – decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007